

POLSKA GOSPODARCZA TYGODNIK

1 9 3 9

SKARBOFERM

SPÓŁKA DZIERŻAWNA
POLSKICH KOPALŃ SKARBOWYCH
NA GÓRNYM ŚLĄSKU

SPÓŁKA AKCYJNA W KATOWICACH

ADRES: CHORZÓW I, PL. MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO 12

ADRES TELEGRAFICZNY: SKARBOFERM-CHORZÓW

TELEFON 409-01

SPRZEDAŻ:

WĘGLA, KOKSU, BRYKIETÓW

I SIARCZANU AMONU

Z KOPALŃ:

„KRÓL” W CHORZOWIE, „BIELSZOWICE”

I „KNURÓW”

POLSKA GOSPODARCZA

TYGODNIK, WYDAWANY PRZY POPARCIU MINISTERSTWA PRZEMYSŁU I HANDLU
ORAZ MINISTERSTW: SKARBU, ROLNICTWA I REF. ROLN., KOMUNIKACJI, POCZT I TELEGR.

WYCHODZI W SOBOTY

TREŚĆ ZESZYTU

	Str.		Str.
NASZE PROBLEMY SUROWCOWE — L. KRAUZE	1005	KRONIKA TYGODNIOWA:	
POPRAWKI SEJMU I SENATU DO USTAWY O PORO- ZUMIENIACH KARTELOWYCH — ROMAN PIOTROWSKI	1008	PRZEGLĄD USTAW I ROZPORZĄDZEŃ	1026
KRONIKA GOSPODARCZA:		TERMINY OGÓLNYCH ZEBRAŃ W SPÓŁKACH AKCYJNYCH	1026
GÓRNICCTWO I PRZEMYSŁ:		SKARBOWOŚĆ I FINANSE:	
GÓRNICCTWO WĘGLOWE	1015	AKCYZY I MONOPOLE	1027
HUTNICCTWO	1016	PIENIĄDZ I KREDYT	1027
RZEMIOSŁO	1019	Sprzedaż na raty obligacyj premiowych — O.	
Tydzień Propagandy Rzemiosła na Pomorzu — T. P.		RYNEK DEWIZ I PAPIERÓW PROCENTOWYCH	1028
ROLNICTWO	1019	Z BANKU POLSKIEGO	1029
Przebieg pryszczy w roku 1938 — M. K.		PRZEGLĄD ZAGRANICZNY:	
HANDEL:		SPRAWY ROLNICTWA I APROWIZACJI W NIEM- CZECH — st. a.	1030
KRAJOWE RYNKI TOWAROWE	1023	DZIAŁALNOŚĆ KOLEI ZAGRANICZNYCH W ZAKRE- SIE POPIERANIA ROLNICTWA — I. K. P.	1034
RYNEK AKCYJNY	1023	KRONIKA ZAGRANICZNA:	
CŁO ORAZ REGLAMENTACJA	1024	NIEMCY	1036
KOMUNIKACJA I TRANSPORT	1024	JUGOSŁAWIA	1036
ŻEGLUGA I SPRAWY MORSKIE	1024	Z RYNKÓW ZAGRANICZNYCH	1036

DO ZESZYTU NINIEJSZEGO DOŁĄCZONY JEST SPIS RZECZY, DRUKOWANYCH W I PÓLROCZU 1939 R.

NASZE PROBLEMY SUROWCOWE

PPRZYWÓZ surowców stanowi w naszym obrocie towarowym z górną połowę całej jego wartości—zjawisko samo w sobie naturalne, jako wyraz naszego udziału w wykorzystywaniu dóbr światowych, jako wyraz łączności naszej z innymi krajami, opartej na zasadzie wzajemności, jako objaw dodatni podnoszenia naszego standardu życiowego do norm ogólnoeuropejskich. Wszak wymiana towarowa jest jednym z poważnych czynników, świadczących o udziale danego narodu w pracy nad podniesieniem cywilizacji i kultury na coraz wyższy poziom, o wkładaniu przezeń własnej cegiełki do ogólnego postępu ludzkości. Procesy przetwarzania surowców importowanych—surowców zbieranych, jeśli tak można się wyrazić, z różnych zakątków świata—

wprowadzają na krajowy rynek coraz bogatszy asortyment dóbr użytkowych, jak również szereg artykułów, które po przejściu przez procesy uszlachetniające zwracane są do zewnętrznego obiegu towarowego, stanowiąc jeden z istotnych motorów, ożywiających krajowy przemysł.

Niestety, słuszny ten skądinąd tok rozumowania został wypaczony—wbrew przeciwnym wręcz nadziejom, głoszonym po wielkiej wojnie przez twórców i apostołów Ligi Narodów—na skutek ciężkiego kryzysu gospodarstwa światowego. Leczenie tego kryzysu doprowadziło do stworzenia coraz ostrzejszych i coraz surowszych utrudnień i ograniczeń wolnej wymiany dóbr w postaci rozmaitych form jej reglamentacji. Jako dalszy objaw tegoż kryzysu, zwłaszcza

na odcinku potrzeb surowcowych, wystąpiła sprawa nierównomiernego podziału światowych zasobów najważniejszych surowców, która — dzieląc świat na „głodnych” i „nasyconych” — przeobraziła się stopniowo w groźną postać ostrego przeciwstawienia się dwu bloków państw z perspektywą wybuchu łąca chwila powszechnej zawieruchy wojennej. Obydwa te czynniki: trudności z wolną wymianą dóbr oraz widmo wojny — spowodowały naturalny w tych warunkach pęd do autarkii, do mniej lub więcej gorączkowego zabezpieczania swoich potrzeb surowcowych w granicach własnych możliwości, zaspakajania tych potrzeb właśnie bez pomocy z zewnątrz, do ograniczenia importu za wszelką cenę — nawet za cenę ograniczeń, kurczenia czy nawet cofania własnego dorobku kulturalnego. Jakżeż bowiem inaczej oceniać głośnie dziś w niektórych krajach nawoływania do niepicia kawy, do ograniczenia konsumpcji masła czy śmietany, zadowalania się mniej lub więcej lichymi „ersatzami” krajowej produkcji itp. nawracania niemal do wspomnień epoki kamiennej („Stein spart Eisen”)? Równoległe z tymi środkami, ograniczającymi import, prowadzi się w coraz szerszym zakresie — gdyż i na terenie państw „nasyconych” — politykę gromadzenia rezerw surowców, uznanych za strategicznie ważne, tzn. niezbędne dla produkcji wojennej, a których dostawa w razie wojennej blokady może być zachwiana.

Oto tło sytuacji, w jakiej znalazło się i nasze gospodarstwo narodowe, zmuszone nolens volens do zwrócenia swych wysiłków — w imię obrony bytu zarówno gospodarczego, jak może nawet i politycznego Państwa — do przygotowania gospodarki surowcowej, jako kluczowej dla najważniejszych dziedzin przemysłowych, przede wszystkim zaś dla przemysłów obronnych, do tej rzeczywistości, z której — rzecz oczywista — wymknąć się nam nie uda. Wynika stąd generalna linia programu naszej polityki surowcowej: w obliczu istniejących trudności z wymianą towarową i w przewidywaniu wojennych komplikacji nastawia przemysły surowcowe na maksimum samowystarczalności, na wykorzystanie własnych zasobów surowcowych w jak najszerszym zakresie. Zdać sobie należy przy tym sprawę, że proces ten nie może postępować gwałtownie, gdyż bez głębokich zaburzeń nie da się tego uczynić, jednak plan ten musi być przeprowadzony konsekwentnie — tak, aby każdy rok gospodarczy posuwał sprawę o taki etap, jaki maksymalnie może być przez ten rok osiągnięty.

Wstępnym etapem, na wielu odcinkach już zapoczątkowanym, musi być zbadanie tych podstaw przyrodzonych, na których nasze gospodarstwo surowcowe może i powinno się oprzeć. Dziedzina ta — trzeba to szczerze wyznać — do ostatnich niemal lat leżała odłogiem. Prace badawcze i poszukiwawcze, rozpoczęte z dużym nawet rozmachem w pierwszych latach naszej odrodzonej państwowości, zostały w okresie depresji gospodarczej, w okresie tzw. zaciśnięcia pasa, sprowadzone niemal do zera, gdyż tak a nie inaczej traktować trzeba budżety naszych placówek naukowych i poszukiwawczych, które do niedawna ograniczały się do pokrywania wyłącznie wegetacyjnych potrzeb personelu naukowego i pomocniczego, bez dawania mu jakichkolwiek możliwości rozwinięcia istotnych prac badawczych. Jeżeli porównać wielomilionowe sumy, przeznaczane na prace instytutów naukowych w Z. S. R. R. (w 1934 r. —

270 miln. rub.), w Niemczech, we Włoszech, Francji i Anglii, to dotacje naszych placówek naukowych są i dziś nad wyraz skromne. Podziwu godne są w takich warunkach osiągnięcia w rodzaju np. wyników pracy nad syntezą kauczuku, które kosztem śmiesznie niskich sum doprowadziły do zrealizowania metody, na podstawie której pracuje fabryka keru w Dębicy. Podobnie już po upływie niespełna z lat obfitszego dotowania Państwowy Instytut Geologiczny mógł poszczycić się interesującymi stwierdzeniami w zakresie zasobów pirytu, rudy żelaznej, nowych śladów mineralizacji miedzionośnej i pewnych objawów, które zdają się wskazywać na obecność pokładów węglowych w południowo-wschodniej połaci naszego kraju¹⁾.

Prac, które by otworzyły przed nami nowe drogi oparcia się na własnych możliwościach surowcowych — zarówno w wyzyskaniu kruszców i kopalin, jak i płodów pochodzenia wegetatywnego — zapoczątkowanych, nawet poważnie zaawansowanych, ale cierpliwie czekających swojej kolei z braku środków materialnych, możnaby wymienić całą litanię. Kołatanie o subsydia i pomoc finansową stanowi dla kierowników placówek badawczych niemal chleb codzienny z uszczerbkiem naturalnie dla ich wysiłku twórczego. Ostatnie lata przyniosły pewną wydatniejszą poprawę, nastąpił wyraźny przełom w docenianiu potrzeby finansowego wysiłku na tym odcinku — zarówno ze strony czynników państwowych, jak i samego przemysłu, który chętniej niż dawniej dotuje zarówno własne placówki doświadczalne, jak i placówki badawcze wyższych zakładów naukowych. Wysiłek ten musi być nie tylko utrzymany, ale zwiększony wydatnie, jeśli prace badawcze, które, jak zaznaczono wyżej, są zaledwie pierwszym etapem zadania, nie mają zahamować realizacji programu gospodarczego na odcinku surowcowym, przeciągając ją na długie lata. Dodać należy, że poważnym czynnikiem, który może być i jest wykorzystywany w zakresie ustalenia i analizowania potrzeb i trudności, inicjowania zagadnień oraz wskazywania niewyzyskanych dotychczas możliwości są nasze fachowe organizacje społeczno-techniczne (Stow. Inż. Mech. Pol., Zw. Inż. Chem., Tow. Wojsk.-Techn. i in.), których dorobek w niejednym już wypadku okazał poważną pomoc przy rozwiązywaniu aktualnych problemów, jak np. w pracach Komisji Hutniczej P. Min. J. Kożuchowskiego. Ten aparat pomocniczy, grupujący elitę naszego świata technicznego, może oddać duże usługi przy realizacji wielu zagadnień surowcowych.

Kierunek prac badawczych i poszukiwawczych jest wytyczony wyraźnie: wyzyskanie w jak najszerszym zakresie własnych zasobów i możliwości surowcowych. Z chwilą, gdy konkretne zagadnienie opuszcza w zakończonej postaci warsztat naukowy, tzn. gdy zostały przestudiowane wszystkie warunki techniczne produkcji, gdy został opracowany jej całkowity schemat, wyłania się nie mniej ważny od strony technicznej problem gospodarczy: sprawa rentowności wkładów inwestycyjnych, źródeł kapitałowych itd.

Musimy powiedzieć to sobie otwarcie i jasno: nie jesteśmy krajem zasobnym w obfite i różnorodne źródła wysokowartościowych surowców — przeciwnie, jeśli chodzi o surowce mineralne, posiadamy ich

¹⁾ P. również artykuł Prof. K. Bohdanowicza (zesz. 25, str. 949).

niezbyt wiele, o jakości nie nadzwyczajnej, w zakresie zaś surowców pochodzenia wegetatywnego niewiele do niedawna dbaliśmy, aby ich produkcję rozszerzyć, potanieć i korzystnie przetworzyć. Przemysł, który otrzymaliśmy w spadku po zaborcach, oparty był raczej na tanim robotniku niż na rodzimych surowcach: faworyzowany był surowiec importowany i do jego właściwości i jakości dostosowany został aparat przemysłowy. Stąd wynika, że przedstawienie produkcji przemysłowej z surowca zagranicznego na krajowy będzie niejednokrotnie wymagało przedstawienia aparatu produkcyjnego z surowca „wygodniejszego” i korzystniejszego w przeróbce na surowiec mniej korzystny i trudniejszy.

Na tym tle nieuchronnie następuje starcie opinii fachowej o istotnej możliwości wykorzystania surowca krajowego z oceną gospodarczą o nierentowności takiej zamiany, o mniej lub więcej poważnych obciążeniach gospodarczych, związanych z taką zamianą. Decyzja ostateczna co do realizacji zadania lub jej poniesienia musi w takim razie wypłynąć z rozważania całokształtu zagadnienia ze stanowiska interesu ogólnopolskiego, z rozważania celów nadrzędnych, jakim kierownicza myśl państwowa powinna służyć. Mogą to być: skutki socjalne, związane z przyciągnięciem większej liczby rąk do pracy, wpływ na uboczne lub pomocnicze gałęzie przemysłowe, a nade wszystko interesy obronności. Indywidualna analiza każdego zagadnienia ze stanowiska ogólnych celów państwowych często może ujawnić ukryte sprzeczności lub obalić pozorną ocenę nierentowności, jaka subiektywnie z wąskiego horyzontu danej gałęzi przemysłowej może być podniesiona. Charakterystyczny przykład wysunięty był swego czasu przez jednego z pionierów naszego przemysłu maszynowego. Rzucił on pytanie: czy należy wydać cukrowni zezwolenie na zakup za granicą lokomotywy wąskotorowej—zakup, motywowany tym, że za taką samą lokomotywę krajową cukrownia musi przepłacić 20÷30%? Jeżeli zważymy, że dewizy, potrzebne na zakup towarów zagranicznych, uzyskujemy ze sprzedaży własnych wytworów po cenach przeważnie mało rentownych, a w wielu wypadkach deficytowych, łatwo się może okazać, że gdyby cukrowni kazano zapłacić za lokomotywę cukrem, zręklaby się jej kupna za granicą. Oceniając taniość surowca zagranicznego wypada zastanowić się, czy taniość ta nie jest jednak premiowaniem w postaci drogiej dewizy producenta obcego kosztem bezrobocia naszego robotnika lub małorolnego chłopca. Innymi słowy, traktując rentowność czy nierentowność tej czy innej produkcji surowcowej ze stanowiska ogólniejszego niż wyłącznie poszczególnego przedsiębiorstwa czy nawet danej gałęzi przemysłowej, możemy znaleźć dla niej uzasadnienie w bardziej może ważkich momentach natury państwowej. Takie podejście należy uznać za jedynie uzasadnione i może usprawiedliwić decyzję, głęboko przemysłaną, o potrzebie preferowania surowca krajowego nawet przez zastosowanie środków przymusowych, choćby były one niemile widziane przez bezpośrednio dotkniętych. Przykładem takich decyzji jest wprowadzenie rygorów na korzyść surowców krajowych, jakimi jest u nas obciążony import bawełny, wełny, a ostatnio kauczuku.

Liberalizm prywatnego przedsiębiorcy w wyborze surowca musi być—w pewnych naturalnie granicach,

zakreślonych zdrowym sensem gospodarczym—ograniczony na korzyść ważniejszych celów, wśród których sprawa obronności nie wymaga ani wyjaśniania ani dyskutowania. Mogą być jedynie dyskutowane granice tych przesunięć na korzyść surowców krajowych lub obciążeń preferencyjnych, zawsze jednak w oparciu o nadrzędność całości zagadnienia.

Wzmoczenie samowystarczalności surowcowej może znaleźć swój wyraz w kierowaniu konsumpcją w sensie ograniczenia zużywania niektórych surowców w sposób, nieuzasadniony istotną potrzebą lub zagrożający bezpowrotnym ich zmarnowaniem—wówczas gdy racjonalizacja może dać oszczędność jakościową, tzn. zachowanie danego surowca dla bardziej istotnych potrzeb, albo ułatwić jego wydobycie z odpadków i wprowadzenie w ponowny obrót. Przykładowo biorąc, można stwierdzić, że stosowanie miedzi—a zwłaszcza jej forma—nie zawsze jest z tego punktu widzenia postawiona racjonalnie: spotyka się armaturę miedzianą lub mosiężną, powlekaną dla zachowania ładnego wyglądu powłoką chromową, nie bacząc na to, że utylizacja zużytej armatury jest przez domieszkę chromu poważnie utrudniona, wówczas gdy wykonanie tejże armatury z odpowiednio dobrego stopu aluminiowego całkowicie odpowiedziałoby swemu zadaniu—pozostawiając miedź dla innych bardziej uzasadnionych celów. Zagadnienie samo w sobie nie nastrocza poważniejszych trudności ani technicznych ani nawet gospodarczych, wymaga jedynie odpowiedniego nastawienia myślowego w tych ośrodkach przemysłowych, które z tymi zagadnieniami mają bezpośrednią styczność i miałyby możliwość racjonalnego uporządkowania ich u siebie. Zaznaczyć przy tej sposobności warto, że najszerzej posuniętą inicjatywę w tym kierunku wykazują czynniki wojskowe, które w pełni doceniając potrzebę jak najdalej posuniętej racjonalności—właściwy surowiec do właściwych celów—mają najbardziej posunięte prace normalizacyjne i słusznie nalegają, ażeby normalizacja ta objęła jak najszersze gałęzie niewojenne, jak np. kolejnictwo, motoryzację itp.

Z racjonalnym i oszczędnym użytkowaniem surowców wiąże się sprawa utylizacji odpadków. Sprawa ta poruszana jest ostatnimi czasy dość często na łamach prasy, zwłaszcza codziennej, dając niejako wyraz uzasadnionemu zainteresowaniu szerokich kół społeczeństwa dla tego zagadnienia, gdzieindziej już rozwiązanego, a u nas oczekującego właściwego doń podejścia. W naszych warunkach wobec braku dotychczas jakiegokolwiek systematycznego ujęcia w pewne formalne ramy tego, co po prostu nazwiemy zagadnieniem śmietnika—poza pewnymi przepisami sanitarnymi—uchwycenie wartościowych odpadków (stare żelastwo i metale, szmaty, makulatura, kości i tłuczka szklana) wymaga załatwienia i ze strony czynnika administracyjnego, kładącego tamę niszczeniu tych odpadków, i ze strony czynnika społecznego oraz handlowo-przemysłowego, który by gromadzone odpadki zbierał i po właściwym oczyszczeniu, przesorowaniu—co w znacznym stopniu podnosi ich wartość handlową—przekazywał do wykorzystania odpowiednim zakładom przemysłowym. Jest rzeczą bezsprzeczną, że racjonalnie zorganizowana akcja propagandowa—być może włącznie z premiowaniem najskrętniejszej gospodyni czy pracownicy domowej—przy zachęcie dozorczy domowego dać może po pewnym czasie tego swoistego szkolenia czynników zainteresowanych

wcale pokażne wyniki, a przede wszystkim będzie miała wydatne pedagogiczne znaczenie na wypadek wojny. Racjonalne zorganizowanie zbiórki czy skupu odpadków zatrudnić może pewną liczbę bezrobotnych—jednak nacisku ze strony czynnika administracyjnego zapewne nie da się uniknąć, zwłaszcza że akcja wymagać będzie pewnych drobnych inwestycji (skrzynki na odpadki), do których—choćby najdrobniejszych—nasz obywatel nie jest nazbyt skory. Wobec braku—jak powiedziano—jakichkolwiek w tej dziedzinie precedensów musi być opracowana forma próbna, która poddana życiowemu doświadczeniu wykaże swe zalety czy wady i może być podstawą dla akcji trwałej, zabezpieczającej od marnotrawstwa tego, co może z korzyścią być użyte ponownie, a równocześnie zmniejszy import tychże odpadków—import najmniej ze wszystkich usprawiedliwiony.

Zestawiając w najogólniejszym zarysie nasz bilans produkcyjny i bilans naszego importu surowcowego, stwierdzić możemy, że nasze możliwości surowcowe w zakresie poszczególnych surowców uzasadniają podział ich na 4 zasadnicze grupy:

1) surowce, które posiadamy w nadmiarze, jak np. węgiel, sól kamienna, glinki zwykłe i ogniotrwałe;

2) surowce, posiadane w ilości wystarczającej dla pokrycia własnych potrzeb, jak np. cynk, ropa naftowa;

3) surowce, których zasoby albo możliwości produkcyjne są nie wystarczające i muszą być uzupełniane drogą importu, jak np. ruda żelazna, wełna, jedwab;

4) surowce zupełnie nie produkowane w kraju, a niezbędne dla produkcji przemysłowej, jak: miedź, kauczuk, kamfora.

Umieszczenie poszczególnych surowców w odpowiednim miejscu powyższej listy jest w odniesieniu do niektórych z nich dość płynne—z uwagi zarówno na zachodzące stale zmiany w ich konsumpcji, jak i ze względu na zmiany w stanie ich posiadania czy możliwości produkcyjnych. Piryty np., które do niedawna stanowiły wybitny artykuł przywózowy, z chwilą stwierdzenia pokładów ich zasobów w kraju (na kop. „Staszic” w Nowej Słupi) szybko zniknęły z list importowych. Odwrotnie dzieje się z rudami ołowiu, które wobec wyczerpania się zasobów, uważanych za nadające się do rentownej przeróbki, stają się artykułem całkowicie niemal importowanym. Ponadto nie należy tracić z oczu i tej okoliczności, że zmienność tej sytuacji specjalnie jaskrawo może uwypuklić się w okresie wojennym, gdy zapotrzebowanie na szereg surowców, niezbędnych dla produkcji wojennej, w gwałtownym tempie wzrośnie, a wówczas wypadnie może przenieść do grupy nie wystar-

czających takie, które obecnie uważamy nawet za obfite. Ta okoliczność narzuca od razu pewną wyrażną wskazówkę: oszczędnie gospodarować tymi surowcami, których zasoby, aczkolwiek zaspakajają obecne potrzeby, jednak nie należą do obfitych, aby nie wyczerpać ich przedwcześnie. Warunek ten ciężki jest na ogół do utrzymania, gdyż sprzeczny jest z naturalną tendencją producenta eksploataowania swego warsztatu na poziomie maksymalnej wydajności, zyskując tym samym minimum kosztów produkcyjnych na jednostkę wyprodukowanego towaru. Regulacja tej tendencji, jak również walka z gospodarką rabunkową, tzn. z eksploataowaniem np. bogatszych i wydajniejszych pokładów z pomijaniem ubogich, a nawet zupełnym ich zaprzepaszczaniem—jak to, niestety, w czasach gospodarki rządów zaborczych często się działo—musi stanowić konieczne zadanie administracji państwowej, stojącej na straży całości dobra narodowego.

Wynika stąd—jako dalszy naczelnny postulat gospodarki surowcowej—oparcie jej na przestudiowanym planie długofalowym, na zbilansowaniu potrzeb i możliwości surowcowych oraz tendencji rozwojowych najistotniejszych dziedzin życia gospodarczego kraju. Widoczne dla wszystkich, i historycznie zrozumiałe, nasze opóźnienia rozwojowe—ważny choćby zagadnienie motoryzacyjne, problem dróg wodnych, podniesienie gospodarcze wsi—dają dostateczny materiał dla nakreślenia tych dróg rozwojowych, co tak obszernie było dyskutowane na I Polskim Kongresie Inżynierów w 1937 r. we Lwowie i na wielu innych późniejszych zjazdach fachowych i społecznych. Wyrazem tych tendencji planowości rozwojowej jest ustawa o ulgach inwestycyjnych z dn. 9/IV 1938 r., pobudzająca prywatną przedsiębiorczość gospodarczą w zakresie podstawowych przemysłów surowcowych, zarazem lokalizując tworzące się organizmy przemysłowe w rejonie C. O. P., jako pożądanym z wielu względów, a z obronnego w szczególności. Wyniki tej akcji możemy już stwierdzić, obserwując ożywiony ruch inwestycyjny na terenie C. O. P. i uruchamianie tam kolejno huty, zakłady przerobcze metali kolorowych, fabryki chemiczne, a nawet włókiennicze.

Wysiłek inwestycyjny w oparciu o surowce krajowe nie będzie jednak w stanie—przy największym natężeniu i ofiarach gospodarczych—całkowicie zastąpić wszystkich importowanych surowców. Import, choćby zredukowany do niezastąpionych potrzeb, musi pozostać jako jeden z instrumentów naszej gospodarki surowcowej, zadania jego z punktu widzenia ogólnych wytycznych gospodarki surowcowej Państwa wymagają jednak oddzielnego omówienia.

L. Krauze

POPRAWKI SEJMU I SENATU DO USTAWY O POROZUMIENIACH KARTELOWYCH

PROJEKT rządowy ustawy o porozumieniach kartelowych z dn. 25 listopada ub. r. stał się ustawą, która już w najbliższym czasie będzie ogłoszona w „Dzienniku Ustaw R. P.” i jeszcze tej jesieni zastąpi dotychczasową ustawę kartelową z 1933 r.

Uchwalenie nowej ustawy kartelowej poprzedziły

długie, namiętne dyskusje w komisjach Sejmu i Senatu, w wyniku których pierwotne brzmienie tej ustawy, ustalone w projekcie rządowym, uległo znacznym zmianom.

Zmiany te jednak nie dotknęły zasadniczej idei nowej ustawy, wyrażającej się w surowszym, ale zato w daleko bardziej pozytywnym niż dotychczas ust-

sunkowaniu się Państwa do karteli, jakkolwiek własnie to nowe ustosunkowanie się Państwa do karteli w obu Izbach największe budziło zastrzeżenia.

Dotychczasowa ustawa kartelowa rozróżnia kartele gospodarczo szkodliwe, zagrażające dobru publicznemu, które każe Ministrowi Przemysłu i Handlu rozwiązywać, oraz kartele, skutków tych nie powodujące, których byt dlatego uznaje, nie wnikając w ogóle w to, czy przynoszą one jakąś korzyść gospodarce narodowej. Państwo nie zdradza w ustawie żadnego zainteresowania dla istnienia tych nieszkodliwych karteli, istnienie ich jest dla Państwa obojętne.

Tę linię podziału między szkodliwymi i obojętnymi kartelami zastępuje nowa ustawa linią podziału między kartelami szkodliwymi i pożytecznymi dla gospodarki narodowej. Kartele obojętne znajdują się wskutek tego w zdecydowanie gorszej sytuacji prawnej, bo nie odpowiadając interesom gospodarki narodowej, spadają tym samym w myśl ustawy do grupy karteli gospodarczo szkodliwych, znajdujących się poza prawem. O tyle też wprowadza nowa ustawa w stosunku do wszystkich karteli znaczne zaostreżenie w porównaniu z dzisiejszym stanem rzeczy. Z drugiej jednak strony, stwierdzając oficjalnie, że kartele mogą odpowiadać interesom gospodarki narodowej, oraz uzależniając od tego ich byt, ustawa wyróżnia je bardzo korzystnie, podnosząc je do znaczenia instytucji o wartości społecznej, bo przynoszącej korzyści nie tylko skartelizowanym przedsiębiorstwom, ale także gospodarce narodowej.

Ta próba ustawowego wyłączenia karteli, gospodarczo usprawiedliwionych, odpowiadających istotnie interesom gospodarki narodowej, a niekiedy dla niej wręcz nieodzownych, spod opinii publicznej, dyskryminującej generalnie wszystkie kartele, z wyjątkiem szkodą dla karteli pożytecznych, spotkała się, niestety, nawet w kompetentnej publicystyce gospodarczej z ujemną oceną, zanim jeszcze projekt ustawy przeszedł przez obrady Izb Ustawodawczych, co też w pewnym stopniu wpłynęło na ich przebieg.

Szczególny oddźwięk znalazły argumenty P. Prof. Tennenbauma, ogłoszone w artykule pod znamennym tytułem „Zakłamanie kartelowe”¹⁾ oraz analogiczne wywody anonimowego autora („N. N.”) w „Polityce Gospodarczej”²⁾. Tymi argumentami przede wszystkim uzasadniano zarówno w Sejmie jak i w Senacie negatywne ustosunkowanie się do myśli „uspołecznienia” karteli, czyli wrpżgnięcia ich do pozytywnej pracy dla dobra gospodarki narodowej za cenę przyznanej im ochrony prawnej. Argumentom tym warto dlatego poświęcić chwilę uwagi.

P. Prof. Tennenbaum, nawiązując do postanowienia art. 2 ustawy, iż każde porozumienie kartelowe powinno szczegółowo określać cele gospodarcze, którym ma służyć, oraz środki ich urzeczywistnienia—z tym, że cele te muszą odpowiadać interesom gospodarki narodowej—stwierdza dosłownie: „Wiedzą o tym już teraz niektórzy autorzy statutów kartelowych. We frontowych artykułach umów kartelowych niekiedy są wymieniane podniosłe, państwowe cele, a istotne zadania karteli niekiedy są ukryte

wstydliwie w końcowych artykułach statutów. Jest to zakłamanie kartelowe”.

Istotnie, tak pojęte wykonywanie art. 2 prowadziłoby niechybnie do zakłamania kartelowego. Brzmienie i wyraźny sens art. 2 nie uprawniają jednak do takiej wykładni, przeciwnie zobowiązują do całkiem innego pojmowania przepisu art. 2.

Wymienione przykładowo w projekcie art. 2 cele, odpowiadające interesom gospodarki narodowej, jak: doskonalenie, specjalizacja, racjonalizacja produkcji, rozwijanie produkcji i przerobu surowców krajowych, dokonywanie inwestycji, wzmoczenie zbytu, potaniecie kosztów produkcji itp.—są nie od dziś, ale od dawna bardzo często w ten sam jak najbardziej ogólnikowy sposób wskazywane w różnych umowach kartelowych jako ich zadania. Byłoby dlatego rzeczą bezprzedmiotową podkreślać w ustawie, jako nowość, obowiązek umieszczania w treści umów kartelowych ich celów, sformułowanych w równie ogólnikowy sposób. Ustawa, mająca zastosowanie do wszelkich możliwych karteli, nie mogła tych celów bliżej konkretyzować; ale dlatego też żąda ona we wstępnym ustępie art. 2, aby w konkretnej umowie cele te były szczegółowo określone, jak również i środki ich urzeczywistnienia. Nie wystarczy zatem w żadnym wypadku ograniczenie się do napisania w umowie, że celem kartelu jest „doskonalenie produkcji”; umowa będzie musiała szczegółowo wskazać, na czym to doskonalenie produkcji będzie polegać i jakimi środkami będzie ono osiąganę. W ten sposób żaden kartel dotychczas swoich celów nie określał. Dlatego w narzuceniu kartelom przez nową ustawę właśnie takiego sposobu określania ich celów leży duża praktyczna wartość przepisu art. 2, który udaremnia kartelom w przyszłości wypisywanie w swych umowach ogólnikowych frazesów zamiast ściśle określonych celów.

Niesłusznie również nazywa P. Prof. Tennenbaum wskazane wyżej cele, jak doskonalenie produkcji itp., celami „państwowymi”. Nie mogę zrozumieć, dlaczego w udoskonaleniu jakiegokolwiek produkcji miałyby być zainteresowane tylko Państwo, a nie przede wszystkim sam przedsiębiorca—producent.

Nieuzasadnione są również obawy P. Prof. Tennenbauma, jakoby kartele musiały umieszczać w swoich statutach równocześnie większą ilość tego rodzaju celów, z tych część na ewentualne żądanie Ministra Przemysłu i Handlu, co z kolei musi udaremniać ich realizację. „Przy takiej obfitości celów—pisze Prof. Tennenbaum—powstaje zagadnienie kolejności ich realizacji; jasne jest, że nadmiar podniosłych celów rozgrzesza uczestników karteli z ich niewykonywania. Tymczasem kartel, którego statut był uzupełniony i przereklamowany przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, otrzymuje pozwolenie na działalność w odmiennych warunkach niż te, w których został zawiązany”.

Otóż, przede wszystkim należy stwierdzić, że ustawa bynajmniej nie żąda, aby jeden kartel służył równocześnie wielu czy kilku celom. Wystarczy w myśl ustawy najzupełniej jeden cel, realizowany z korzyścią dla gospodarki narodowej, aby zapewnić kartelowi rację bytu. Jeżeli jakiś kartel zechce realizować dwa lub więcej celów, sam wskaże zarazem ich kolejność, stosując się przy tym do ewentualnych

¹⁾ „Kurier Warszawski” z dn. 17/III 1939 r.

²⁾ „Polityka Gospodarcza” Nr 84-85/1939.

wskazówek Ministerstwa Przemysłu i Handlu o tyle, o ile uzna za możliwe podołać im w praktyce.

Skoro kartel przyjmuje na siebie czy to z własnej inicjatywy czy to z inicjatywy Ministerstwa Przemysłu i Handlu jakiejkolwiek zobowiązania, których następnie z własnej winy albo z powodu nie dającej się przewidzieć zmiany stosunków wykonać nie będzie mógł, a zobowiązania te będą jedynym prawnym uzasadnieniem jego istnienia, jest rzeczą oczywistą, że kartel taki konsekwentnie ulegnie rozwiązaniu, o ile sam wcześniej się nie rozwiąże. Będzie zatem rzeczą przede wszystkim kartelizujących się przedsiębiorstw, a nie Ministerstwa Przemysłu i Handlu, unikanie niewykonalnych zobowiązań kartelowych. Samej ustawie nie można w tym względzie zarzucić żadnej niekonsekwencji.

Podobne argumenty nieznanego autora z „*Polityki Gospodarczej*” dramatyzują zagadnienie jeszcze bardziej. Zmienione ustosunkowanie się Państwa do karteli w nowej ustawie kartelowej nazywa „*Polityka Gospodarcza*” „wyrazem przewrotu w poglądach biurokracji na istotę karteli i ich rolę w życiu gospodarczym”. „Zmiana poglądów naszej biurokracji na istotę karteli wyraża się w tym—czytamy tam dalej—że nie będą one uważane za zmywy złoczyńców, przed którymi należy nie tylko społeczeństwo, ale nawet ich własnych członków bronić; że nie będą uważane za stworzenia o podejrzanym konduicie, które każdy swój krok, każdą uchwałę, każde postanowienie swych organów muszą meldować i rejestrować, by władza nadzorująca była w stanie natychmiast na nie karzącą dłonią reagować. Będą one podniesione z nizin instytucyj „tolerowanych” na wyżyny, na których znajdują się zakłady użyteczności publicznej i przedsiębiorstwa państwowe. Jedynie bowiem takie porozumienia kartelowe będzie można w przyszłości zawierać, które biurokracja uzna za zgodne z interesem gospodarki narodowej... Doczekamy się więc może wkrótce, że występowanie przeciw istniejącym kartelom będzie piętnowane przez biurokrację w urzędowych sprostowaniach jako akcja antypaństwowa, gdyż biurokracja będzie słusznie poczuwała się do odpowiedzialności za ich istnienie i działalność”. Poza tym „*Polityka Gospodarcza*” nie wierzy, aby Państwo (w szczególności Ministerstwo Przemysłu i Handlu) rozporządzało odpowiednim aparatem, zdolnym do osądzenia, czy powstanie danego kartelu leży w interesie gospodarstwa narodowego.

Argumenty „*Polityki Gospodarczej*” znajdują oparcie już w tym, co wyżej powiedziałem, odpierając zarzuty P. Prof. Tennenbauma. Nie podzielam również zarzutu, jakoby władze nasze nie były zdolne do odróżniania karteli pożytecznych od szkodliwych względnie zbędnych. Gdyby tak było naprawdę, władze nie byłyby zdolne w ogóle do prowadzenia jakiejkolwiek realnej polityki gospodarczej, i Państwo dawno przestałoby istnieć. Tymczasem—mimo błędów w różnych dziedzinach gospodarki narodowej, popełnianych w Polsce, podobnie jak i w innych państwach—Państwo Polskie nie tylko utrzymało swoją niepodległość, ale nadto w krótkim okresie 20 lat wzmogło jej podstawy, zwłaszcza gospodarcze, w sposób, budzący nawet za granicą powszechny podziw i uznanie.

Na terenie Izby Ustawodawczych negatywne ustosunkowanie się do nowej polityki kartelowej, wyrażonej w ustawie, zaznaczyło się w szczególności

w Sejmie. Dał temu jasno wyraz sprawozdawca sejmowy ustawy P. Poseł Brunon Sikorski, stwierdzając w swym przemówieniu na Komisji Przemysłowo-Handlowej, a następnie na plenum Sejmu, że „kartelizacja podstawowych dziedzin przemysłowych działa w ogólnym efekcie ujemnie. Kartele w państwie o wysokim, a nieraz nieodzownym protekcjonizmie przemysłowym, działają hamująco na rozwój życia gospodarczego, albowiem podtrzymują wysoki poziom cen i przyczyniają się do utrzymania przy życiu przestarzałych i drogo pracujących warsztatów. Życie gospodarcze Polski wymaga dynamiki, a kartele stanowią główny element statyki”.

Uznając generalnie—zgodnie z uchwałą Komisji Przemysłowo-Handlowej—działalność karteli w Polsce za szkodliwą, P. Poseł Sikorski, uzasadniając na plenum wprowadzone do projektu ustawy poprawki, stwierdził jednak, iż celem tych poprawek jest „ażeby po wejściu w życie nowej ustawy działać tylko mogły kartele, przysparzające gospodarce narodowej istotne korzyści”¹⁾.

W zakresie art. 2, dającego wyraz nowemu ustosunkowaniu się Państwa do karteli, poprawki Sejmu ograniczyły się do 2 zmian.

Skreślono ostatni punkt przykładowego wyliczenia ogólnie ujętych celów, odpowiadających interesom gospodarki narodowej, który opiewał: „poprawa lub utrzymanie opłacalności skartelizowanych przedsiębiorstw na poziomie gospodarczo uzasadnionym”. Uczyniono to raczej dla zabezpieczenia się przed bezkrytycznymi podejrzeniami opinii publicznej o sprzyjanie kartelom. Musiano bowiem zdawać sobie sprawę z tego, że właśnie ten cel, tj. troska o brakującą rentowność przedsiębiorstw była, jest i będzie zawsze podstawową dla wszystkich karteli, czego projekt rządowy nie myślał dlatego ukrywać i z tym się godził. Zdrowa rentowność (nie wyzysk!) przedsiębiorstw produkcyjnych i handlowych stanowi przecież podstawę zdrowego rozwoju danych gałęzi przemysłu lub handlu, czyli samej gospodarki narodowej, która pośrednio jest żywo zainteresowana w tym, aby poszczególne przedsiębiorstwa pracowały rentownie. Po wtóre skartelizowane przedsiębiorstwa nie byłyby w stanie podjąć się realizacji jakichkolwiek zadań, służących interesom gospodarki narodowej, o ile by nie mogły równocześnie zapewnić sobie brakującej im rentowności. W tym właśnie tkwi cała siła i życiowość karteli, pojętych w nowej ustawie jako instrument zespołowej pracy inicjatywy prywatnej nie tylko dla dobra skartelizowanych przedsiębiorstw, ale także dla dobra gospodarki narodowej.

Skreślenie przez Sejm celu o opłacalności skartelizowanych przedsiębiorstw nie oznacza jednak bynajmniej odmówienia kartelom prawnej możliwości realizowania tego naturalnego postulatu w granicach słusznego zysku. Wyliczenie celów w art. 2 miało w myśl wyraźnego swego brzmienia charakter ściśle przykładowy, orientujący ogólnie, jakie cele należy uważać za odpowiadające interesom gospodarki narodowej. Po wtóre pozostawił Sejm zawarte w art. 11 (obecny 10) ustawy zastrzeżenie, że rozwiązaniu ulegnie—jako gospodarczo szkodliwy—kartel, który powoduje „gospodarczo nieusprawiedliwoną wyżkę cen lub utrzymanie cen na poziomie gospodarczo nieusprawiedliwionym”. A contrario—gospodarczo usprawiedliwiona wyżka cen lub utrzymanie cen na gos-

¹⁾ Druk sejmowy Nr 109.

podarczo usprawiedliwionym poziomie jest zatem prawnie dozwolona.

Druga poprawka Sejmu w zakresie art. 2 wprowadziła jako drugi ustęp tegoż artykułu wyraźne postanowienie, że Minister Przemysłu i Handlu może żądać uzupełnienia celów, określonych w porozumieniu kartelowym, dodatkowymi celami gospodarczymi, związanymi z interesami Państwa—oczywiście, pod rygorem niedopuszczenia do powstania danego kartelu względnie jego rozwiązania, o ile by szło o kartel już istniejący. Poprawka ta w zasadzie nie wprowadza żadnej istotnej zmiany. Stwierdzone w niej uprawnienie Ministra Przemysłu i Handlu było samo przez się zrozumiałe; wynika ono z treści uprawnień, przyznanych Ministrowi w ustawie w stosunku do karteli, w szczególności przy ich rejestracji.

Senat, idąc w zakresie art. 2 dalej po linii argumentów Sejmu, skreślił w ogóle wszystkie przykładowo wyliczone w tym artykule cele karteli jako zbędne i raczej wybielające niepotrzebnie istotną wartość karteli. Podkreślić jednak należy, że poza tym ustosunkowanie się Senatu do całości problemu karteli było względniejsze niż Sejmu, co znalazło swój wyraz w referacie sprawozdawcy ustawy P. Senatora Stefana Starzyńskiego, który na plenum Senatu stwierdził życiowo, że są jednak wypadki, w których dobre strony karteli mogą przeważać nad złymi, że „po wtóre żywiołowość procesu kartelizacji nie pozwala na negatywne tylko do nich stanowisko. Dlatego ustawodawstwo prawne całego świata, a w tym i Polski, uznaje kartelizację, ale przestrzega, aby nie ciążyła ona zbyt mocno na życiu gospodarczym”.

Poprawka Senatu, skreślająca w całości wyliczone w art. 2 cele kartelowe, nie zmieniła tym jego istotnej myśli, wyrażonej w stwierdzeniu, że kartele mogą odpowiadać interesom gospodarki narodowej, oraz że okoliczność ta stanowi istotny wymóg legalnego istnienia karteli.

Dla osłabienia obaw, jakoby to nowe ustawowe podejście do karteli miało być czymś takim wyjątkowym, zakłamanym i nierealnym—pozwolę sobie dodać, że nie jest ono tak bardzo odosobnione. Oto właśnie obecnie pracuje nad znalezieniem właściwego prawnego określenia karteli „International Law Association” w Londynie, w specjalnie w tym celu wyłonionym przez siebie Komitecie („Cartels Committee”). Jako podstawę dla prac przygotowawczych Komitetu Kartelowego przyjęto projekt definicji karteli, opracowany przez członka tegoż Komitetu Dra Reicherta z Berlina, znanego i cenionego teoretyka i praktyka kartelowego. Definicja ta wskazuje jako jeden z celów kartelu „stosowanie technicznego postępu i przeprowadzanie innych zarządzeń racjonalizujących w celu służenia utrzymaniu, popieraniu i doskonaleniu skartelizowanych przedsiębiorstw, jak również w celu służenia uporządkowanej gospodarce narodowej lub gospodarce światowej” („...for the purpose of serving the maintenance, promotion and perfection of the undertakings concerned, as well as the regulated national economy or world economy”).

Z kwestią nowego ustosunkowania się polityki państwowej do karteli, przyjętego w nowej ustawie kartelowej, łączy się bezpośrednio zagadnienie, jakie znaczenie należy przypisać zgłoszeniu względnie wpisowi nowopowstających karteli do rejestru kartelowego. Zagadnienie to inaczej było rozwiązane w pro-

jekcie rządowym, inaczej postawiono je w Sejmie, a jeszcze inaczej ujął je Senat, którego poprawki, niestety, nie znalazły potrzebnej większości w Sejmie.

Projekt rządowy wychodził z założenia, że w zasadzie wystarcza dla umożliwienia władzom nadzorczym kontroli nad kartelami zgłoszenie każdego nowopowstałego kartelu do rejestru kartelowego przed jego wejściem w życie, które może nastąpić dopiero po 14 dniach po zgłoszeniu do rejestru kartelowego. Sam upływ tego 14-dniowego czasokresu wystarczał do rozpoczęcia działalności kartelu, o ile Ministerstwo Przemysłu i Handlu nie zgłosiło przeciwko temu w tym czasokresie żadnych zastrzeżeń, w szczególności nie odmówiło wpisania kartelu do rejestru kartelowego. Dzięki temu Minister Przemysłu i Handlu mógł udaremnić powstanie kartelu zamiast go ex post rozwiązywać, ilekroć z góry przewidywał, że nie zdoła on przynieść gospodarce narodowej żadnej realnej korzyści.

W ten sposób zmieniono zasadniczo dotychczasowy charakter prawny nie tyle wpisu, ile raczej samego zgłoszenia do rejestru kartelowego, czyniąc z niego istotny—drugi obok formy pisemnej—wymóg ważnego powstania kartelu. Samo zgłoszenie do rejestru kartelowego, łącznie z upływem 14-dniowego czasokresu bez odpowiedzi Ministra Przemysłu i Handlu, było równoznaczne z ewentualnym wcześniejszym wpisem do rejestru kartelowego, zarządzanym przez Ministra w wypadkach, w których zależałoby mu z ważnych względów polityki gospodarczej na wcześniejszym powstaniu kartelu.

Tak prawnie ujęte zgłoszenie do rejestru kartelowego, jakkolwiek istotnie odbiegające od dotychczasowego stanu prawnego, nie miało—mimo pewnych odmiennych pozorów—nic wspólnego z systemem koncesjonowania karteli, jaki wprowadził Sejm, stanowiąc, iż każdy kartel wymaga do swego powstania pod rygorem nieważności uprzedniego wpisania do rejestru kartelowego.

Wprowadzając tę dalekoidącą zmianę chciał Sejm uczynić Ministra Przemysłu i Handlu tym silniej odpowiedzialnym za powstawanie i istnienie karteli, nie odpowiadających interesom gospodarki narodowej.

Na wręcz odmiennym stanowisku stanął w tej samej kwestii Senat, który słusznie argumentował, że każdy kartel, powstający na zasadzie nowej ustawy kartelowej, sformułuje swoje cele zawsze tak, aby odpowiadały interesom gospodarki narodowej, że trudno dlatego w chwili powstania jakiegokolwiek kartelu z góry przewidzieć, czy zechce on i potrafi swoje zadania, określone w dokumencie umownym, zrealizować. To może wykazać tylko praktyka, i dlatego w żadnym wypadku nie jest rzeczą wskazaną uzależniać powstanie kartelu od wpisania go do rejestru kartelowego. Przyznana Ministrowi w ustawie nieograniczona możliwość rozwiązania każdego kartelu, skoro tylko okaże się on gospodarczo szkodliwym, zabezpiecza gospodarkę narodową dostatecznie przed wszelkimi szkodami ze strony karteli, a zarazem bynajmniej nie mniej silnie niż konstytutywny wpis do rejestru kartelowego, czyni Ministra Przemysłu i Handlu odpowiedzialnym za tolerowanie karteli, nie odpowiadających interesom gospodarki narodowej. Senat zmienił dlatego brzmienie ustawy, uchwalone w Sejmie, nadając wpisowi do rejestru kartelowego charakter ściśle deklaratoryjny.

Ta bardzo celowa (jakkolwiek uszczuplająca nieco uprawnienia Ministra Przemysłu i Handlu, przewidziane w projekcie rządowym) poprawka Senatu nie znalazła jednak uznania w Sejmie. Sejm odrzucił ją, utrzymując ostatecznie w mocy uchwalony poprzednio przez siebie konstytutywny charakter wpisu do rejestru kartelowego.

Praktyka, oczywiście, z konieczności będzie odpowiadała raczej linii koncepcji Senatu względnie projektu rządowego dla tej prostej przyczyny, że nie będzie w ludzkiej mocy z góry nieomyślnie przewidywać, które cele poszczególnych karteli, pożądane dla gospodarki narodowej, będą wzgl. dadzą się w praktyce zrealizować.

Stwierdzić natomiast należy, iż mylna jest wspomniana wyżej opinia „*Polityki Gospodarczej*” co do tego, jakoby przewidziany w ustawie 2-miesięczny czasokres dla dokonania wpisu w rejestrze kartelowym w ogóle przekreślał całą praktyczną wartość ustawy i udaremniał powstanie jakiegokolwiek kartelu. „Zrozumiałe jest—pisze „*Polityka Gospodarcza*”—że porozumienia kartelowe wchodziły zawsze w życie natychmiast po podpisaniu, i za wykluczone uważać należy, by jakikolwiek uczestnik mógł podpisać takie porozumienie z tym, że wejdzie w życie choćby tylko w 24 godzin po podpisaniu. W tych bowiem „wolnych” 24 godzinach byłoby tak korzystne zawieranie umów sprzecznych z ograniczeniami, wynikającymi z każdej umowy kartelowej, że żaden uczestnik nie znalazłby siły woli, potrzebnej do zwalczania tak wielkiej pokusy. Cóż dopiero by się stało w międzyczasie, gdyby firmy, które zawarły porozumienie kartelowe, były zobowiązane do 2 miesięcy wyczekać zawiadomienia, czy kartel zostanie zatwierdzony czy nie. Przez ten czas stosunki zarówno w dziedzinie produkcji jak i handlu z powodu „przedsprzedaży” i innych sposobów wykorzystania przyszłej umowy kartelowej przed jej wejściem w życie tak by się zmieniły, że w razie nadejścia choćby nawet już po kilku tygodniach zawiadomienia o jej zatwierdzeniu—wykonanie zobowiązań kartelowych okazałoby się niemożliwym lub wobec zmienionych stosunków tak utrudnionym, że cel kartelu nie zostałby osiągnięty”.

Na argumentację tę można odpowiedzieć krótko, że kartele, które w 24 godzin po swym powstaniu miałyby być już nieaktualne oraz nie do przyjęcia dla własnych uczestników, nie mogłyby w ogóle w żadnym wypadku liczyć na kwalifikację organizacji, odpowiadającej interesom gospodarki narodowej. Nie byłyby to w ogóle poważne porozumienia gospodarcze, do jakich prawdziwe kartele powszechnie się zalicza, ale jakieś efemeryczne łapki na lekkomyślnych czy chwilowo nieprzytomnych przedsiębiorców. Należy zdawać sobie sprawę z tego, że większość karteli, także polskich, trwa lata całe, niejednokrotnie dziesiątki lat, bynajmniej nie dlatego, że ich uczestników złapano na podpis, ale dlatego, że uczestnicy tych umów kartelowych dobrowolnie nie korzystają z przewidzianej w nich możliwości wypowiedzenia względnie przedłużają systematycznie dalsze trwanie tych umów, znajdując w tym swój interes gospodarczy.

Dalszym zagadnieniem, które wywołało w obu Izbach ożywioną dyskusję i spowodowało znaczną zmianę w rządowym projekcie—to definicja karteli. Sejm przyjął ją wprawdzie i uchwalił w brzmieniu projektu rządowego, ale w sprawozdaniu Komisji

Przemysłowo-Handlowej nie omieszkał umieścić następującego charakterystycznego wyjaśnienia:

„Różne wątpliwości nasuwała definicja porozumienia kartelowego, zawarta w art. 1. Wyrażono w szczególności obawy, że w tym ujęciu każde nieistotne porozumienie 2 lub kilku osób może być komentowane jako porozumienie kartelowe. Odstąpiono jednak od zmiany definicji na skutek komentarza przedstawicieli Ministerstwa Przemysłu i Handlu, według których art. 1, mówiący o produkcji przemysłowej i handlu, ma na myśli produkcję i handel w pojęciu ogólnym. Jeśli więc drobne porozumienia regulują raczej stosunek między danymi osobami, a nie wpływają na handel lub produkcję w ich całokształcie, nie są one porozumieniami kartelowymi w myśl ustawy”.

Zdaniem autorów projektu—wyjaśnienie powyższe wynikało wyraźnie z samej treści art. 1, który mówiąc o ograniczeniu swobody produkcji przemysłowej lub handlu, bynajmniej nie wiązał jej z osobami uczestników kartelu. Traktowano ją jako określoną wartość ogólną, związaną z natury rzeczy z jakimkolwiek rynkiem—krajowym lub wywozowym, w każdym razie co najmniej z jakimś rynkiem lokalnym, na którym w następstwie zawartego porozumienia kartelowego nastąpiłoby ograniczenie swobody w zakresie jakiegokolwiek dziedziny przemysłu lub handlu. Dlatego mówiono ogólnie o tej swobodzie, jako takiej, a nie o swobodzie uczestników.

Kiedy te same wątpliwości Sejmu co do ścisłości nowego sformułowania prawnego pojęcia karteli silniej jeszcze zaznaczyły się w Senacie, proponowano ze strony Rządu umieszczenie w uchwalonej przez Sejm definicji odpowiedniego krótkiego dodatku, wyjaśniającego, iż chodzi tu o ograniczenie swobody produkcji przemysłowej lub handlu w całym kraju albo w jego części, czyli chociażby na jednym rynku lokalnym.

Mimo wyjaśnień delegata Rządu, wykazujących, dlaczego znamię ograniczenia swobody produkcji przemysłowej lub handlu jest ściślejsze i ciaśniejsze od rozległego, nieokreślonego pojęcia „kontrola lub regulowania”¹⁾, przeważała w Komisji Gospodarczej Senatu (większością 1 głosu) opinia, że jednak to ostatnie określenie, jakkolwiek również niedoskonałe, jest bardziej odpowiednie, bo praktyka już się z nim oswoiła. Dlatego na razie raczej nie należy wprowadzać nowego pojęcia—ograniczenia swobody produkcji przemysłowej lub handlu, które być może w przyszłości okaże się lepszym, ale które w tej chwili na terenie samych Izb Ustawodawczych budzi wątpliwości i tym bardziej nie uniknęłyby ich w praktyce. Uchwałę Komisji przyjął następnie Senat już bez dyskusji. Poprawki Senatu, zmieniającej poprzednią uchwałę Sejmu, Sejm również nie kwestionował i przyjął ją bez dyskusji właśnie dlatego, że i sam nie miał zbyt wielkiego przekonania do swojej poprzedniej uchwały w zakresie definicji karteli.

W ten sposób powrócono częściowo do dotychczasowej definicji karteli, usuwając jednak skrupulatnie wszystkie, dość liczne, jej braki i usterki, jakie ujawniła dotychczasowa praktyka.

Zgodnie z projektem rządowym zastąpiono dawne wyliczenie „umowy, uchwały i postanowienia” jednym wspólnym określeniem „porozumienia”, które

¹⁾ Przedstawiłem je wyczerpująco w artykułach, ogłoszonych w tyg. „*Poliska Gospodarcza*” zesz. 10, str. 418 i zesz. 12, str. 493.

jest szersze i obejmuje zarówno umowy, jak i uchwały i postanowienia. Wszystkie one bowiem opierają się z konieczności na porozumieniu uczestników. Dla ustawodawcy jest w tym wypadku istotny sam fakt porozumienia, a nie forma umowy, uchwały czy postanowienia, w jakiej porozumienie doszło do skutku.

Dalej, zgodnie z projektem rządowym podkreślono w nowej definicji wyraźnie, że do zaistnienia porozumienia kartelowego wystarczają jakiegokolwiek dwie osoby (fizyczne lub prawne), nie koniecznie nawet przedsiębiorstwa przemysłowe czy handlowe, aby oderwać w ten sposób ustawową definicję od błędnych teorii, wymagających do zaistnienia kartelu uczestniczenia w nim $\frac{2}{3}$ albo $\frac{3}{4}$ wszystkich zainteresowanych przedsiębiorstw tej samej lub pokrewnej gałęzi przemysłu czy handlu.

Zgodnie z projektem rządowym stwierdzono również, że porozumienie kartelowe może przybrać dowolną konstrukcję (formę) prawną, aby podporządkować tym samym ustawie także wszelkie kartele, utworzone w formie spółki z ogr. odp. lub w postaci innych osób prawnych, które w praktyce i w teorii niekiedy mylnie wyłącza się z całości organizacji kartelowej jako jakieś twory, służące własnym, pozakartelowym celom.

Skreślono dalej—zgodnie z projektem rządowym—słowo „dóbr”, znajdujące się w dawnej definicji, dzięki czemu podporządkowano nowej ustawie także kartele wszelkich przedsiębiorstw usługowych, obecnie nie podlegające ustawie kartelowej.

Skreślono—również zgodnie z projektem rządowym—zawarte w dawnej definicji wyliczenie „górnictwa” obok przemysłu i handlu, wskutek czego usunięto nieuniknione dotychczas domniemanie prawne, że określenie przemysłu, użyte w dotychczasowej ustawie, pokrywa się z pojęciem przemysłu z prawa przemysłowego, czyli wyklucza spod właściwości ustawy kartelowej szereg przemysłów, wyłączonych obok górnictwa spod pojęcia przemysłu w art. 2 prawa przemysłowego. Pojęcie przemysłu w nowej ustawie kartelowej, nie związane z pojęciem przemysłu z prawa przemysłowego, obejmuje tym samym wszelkie możliwe dziedziny przemysłu—również te, które prawo przemysłowe wyłącza spod pojęcia przemysłu. Jedyne produkcja rolna i praca najemna pozostaną nadal—zgodnie z dotychczasowym stanem prawnym—poza zasięgiem ustawy kartelowej.

Wreszcie, pominięcie w definicji znamienia ograniczenia swobody produkcji lub handlu zastąpiono umieszczonym w nawiasie na końcu definicji dodatkiem: „kartele, syndykaty itp.”, aby wyłączyć w ten sposób spod pojęcia karteli te wszystkie umowy handlowe, które regulują zbyt, ceny i warunki wymiany, ale nie zawierają w sobie antykonkurencyjnego (monopolistycznego) pierwiastka ograniczenia swobody produkcji lub handlu, a tym samym mimo odmiennych pozorów formalnych nie powinny być poczytane za kartele.

Ten jednak dodatek, określający bliżej porozumienia kartelowe i zacieśniający ich pojęcie do właściwych karteli, wprowadza niestety do wykładni ustawy trudności, związane z tym, że pojęcie „karteli, syndykatów itp.” jest w nauce ekonomii jeszcze ciągle sporne i nie reprezentuje żadnej ściśle określonej treści.

Dalsza poprawka Izby Ustawodawczych, dokonana w rządowym projekcie—to wprowadzony z inicjatywy Sejmu przepis, zezwalający każdemu uczestniko-

wi porozumienia kartelowego na przedterminowe odstąpienie od tego porozumienia bez uprzedniego wypowiedzenia, jeżeli wykaże on, że dane porozumienie ogranicza jego działalność gospodarczą nie zgodnie z celami tegoż porozumienia.

W razie braku zgody wszystkich pozostałych uczestników porozumienia kartelowego na takie przedterminowe odstąpienie jednego z nich bez wypowiedzenia orzeka o tym Minister Przemysłu i Handlu na wniosek odstępującego uczestnika w ciągu 30 dni po otrzymaniu wniosku. W razie odmowy Ministra odstępujący uczestnik będzie mógł się odwołać w ciągu 14 dni po doręczeniu mu orzeczenia Ministra do Sądu Kartelowego, który orzeknie ostatecznie o możliwości odstąpienia uczestnika od porozumienia.

Na odwrót, w razie zgody Ministra na przedterminowe odstąpienie któregośkolwiek uczestnika od porozumienia bez wypowiedzenia będzie mógł każdy z pozostałych uczestników tegoż porozumienia odwołać się do ostatecznej decyzji Sądu Kartelowego w ciągu 14 dni po doręczeniu orzeczenia Ministra uczestnikom danego porozumienia.

Przepis ten ma na celu ochronę indywidualności gospodarczej skartelizowanych przedsiębiorstw przez pewne rozluźnienie rygorystycznych więzów, jakie na nie wkłada organizacja kartelowa. Polska ustawa czyni to jednak w sposób zasadniczo różny od tego, jaki spotykamy w innych ustawach kartelowych, w szczególności w niemieckiej z 1923 r., która dała pierwowzór prawnego unormowania tego zagadnienia.

W myśl ustawy kartelowej niemieckiej każdy uczestnik kartelu może bez uprzedniego wypowiedzenia zgłosić swoje wystąpienie z kartelu, jeżeli zachodzi „ważna przyczyna”. Taką „ważną przyczyną” jest w myśl ustawy zawsze niesłuszne ograniczenie swobody gospodarczej odstępującego uczestnika, w szczególności w zakresie produkcji, zbytu lub ustalania cen. W razie zakwestionowania słuszności takiego wypowiedzenia przez któregośkolwiek z pozostałych uczestników kartelu orzeka na wniosek tegoż uczestnika o skuteczności wypowiedzenia Sąd Kartelowy.

Podobnie ujmuje przyczyny przedterminowego wystąpienia z kartelu jednego z uczestników czeskosłowacka ustawa kartelowa z 1933 r. Wskazuje ona jako powód przedterminowego wystąpienia z kartelu poważne gospodarcze zagrożenie przedsiębiorstwa uczestnika, utrudnienie lub uniemożliwienie jego prowadzenia w stopniu, jakiego uczestnik w chwili zawierania umowy kartelowej nie mógł przewidzieć—mimo zachowania staranności porządnego kupca. Ustawa każe przy tym brać pod uwagę przy ocenie słuszności przedterminowego odstąpienia od umowy nie tylko szkodę, jaką poniósłby uczestnik w razie pozostania w kartelu, ale także tę szkodę, na jaką narażeni będą pozostali uczestnicy kartelu w razie przedterminowego wystąpienia jednego uczestnika.

W obu przykładach, niemieckim i czeskosłowackim, jest całkiem wyraźna intencja ustawodawcy chronienia prywatnych praw gospodarczych słabszych uczestników kartelu przed hegemonią i uciskiem gospodarczym kartelu. W obu wypadkach przedmiotem ochrony prawnej są przede wszystkim, jeżeli nie wyłącznie (co ma miejsce w ustawie niemieckiej), zagrożone interesy prywatne przedsiębiorstwa uczestnika—bez względu na zbiorowy interes kartelu, któremu nie przyznaje się żadnej wyższości nad indywidu-

alnymi interesami poszczególnych uczestników kartelu. Czeskosłowacka ustawa każe jedynie baczyć, aby ochrona praw występującego przedterminowo uczestnika nie narażała na większe szkody pozostałych uczestników kartelu. Ujęta w ten sposób ustawowa ochrona indywidualnych praw gospodarczych uczestników kartelu osłabia niewątpliwie bardzo znacznie spoiwość kartelu i jego władcze stanowisko na rynku.

Całkiem inaczej natomiast przedstawia się to samo zagadnienie w polskiej ustawie kartelowej, która, jak wyżej przedstawiłem, poświęca całkowicie indywidualne interesy gospodarcze skartelizowanych przedsiębiorstw wyższemu celom gospodarczym kartelu, a wskutek tego bierze w specjalną ochronę indywidualną działalność gospodarczą uczestników kartelu tylko o tyle, o ile ograniczenie jej przez kartel następuje nie zgodnie z celami kartelu. Takie prawne rozwiązanie zagadnienia przesuwając je właściwie na zupełnie inną płaszczyznę i bynajmniej nie osłabia wewnętrznej dyscypliny karteli oraz jego ciężaru gatunkowego na rynku. Zapobiega ono raczej ewentualnym złośliwym szykanom, jakie kartel zechciałby stosować w stosunku do swoich niemiłych sobie uczestników. Rozwiązanie to odpowiada jednak ściśle zasadniczemu ustosunkowaniu się do karteli nowej ustawy, która legalizuje byt karteli tylko o tyle, o ile znajduje w nich czynnik polityki gospodarczej, odpowiadającej interesom gospodarki narodowej. Udzielając tym kartelom swej ochrony prawnej, ustawa konsekwentnie nie chce osłabiać ich organizacji przez ułatwianie przedterminowego występowania poszczególnych uczestników kartelu, które nie dałoby się pogodzić z zadaniami kartelu.

Płonne są dlatego obawy, wyrażane w kołach przemysłowych („Kurjer Polski”), jakoby przepis o przedterminowym odstąpieniu uczestnika od porozumienia kartelowego miał odegrać w kartelach rolę „konja trojańskiego”.

Sprawę zrzeczeń przemysłowych, rozwijających działalność kartelową, ujętą w projekcie rządowym w odrębnym długim artykule (8), przewidującym dla tych zrzeczeń specjalny tok postępowania urzędowego, ujęto z inicjatywy Senatu znacznie prościej z wyrażoną korzyścią dla samej sprawy. Cały art. 8 projektu skreślono, zastępując go krótkim przepisem, zamieszczonym jako końcowy (3) ustęp art. 1, który postanawia, że przepisom ustawy kartelowej podlegają również zrzeczenia przemysłowe, jeżeli prowadzą działalność kartelową. Słusznie argumentowano, iż skoro w myśl art. 1 kartele mogą powstawać w każdej formie prawnej, nie ma powodu przewidywać żadnych specjalnych ograniczeń co do formy zrzeczeń przemysłowych, tym bardziej, że liczne kartele już obecnie w tej formie prawnej działają. Można by dlatego w ustawie w ogóle nie wspominać o możliwości organizowania się karteli w formie zrzeczeń przemysłowych. Uczyniono to tylko dlatego, aby usunąć wszelkie istniejące w tym względzie w praktyce wątpliwości.

Zważywszy, że podporządkowano ustawie kartelowej wszystkie zrzeczenia przemysłowe, rozwijające działalność kartelową, a więc zarówno dobrowolne jak i przymusowe, konsekwentnie skreślono w Izbach z inicjatywy Rządu przepis projektu rządowego, wyłączający blankietowo spod kompetencji ustawy wszelkie organizacje przymusowe o charakterze kartelowym, utworzone na podstawie innych aktów ustawodawczych. O ile zaszłaby w przyszłości istotna potrzeba wyłączenia spod kompetencji ustawy kartelowej jakieś specjalnej, przymusowej organizacji kartelowej, właściwsze będzie zamieszczenie odpowiedniego przepisu w ustawie specjalnej o utworzeniu danego kartelu przymusowego.

Inne poprawki Izb Ustawodawczych, wprowadzone do projektu rządowego, mają już raczej charakter redakcyjny, i dlatego pomijam ich omówienie.

Roman Piotrowski

KRONIKA GOSPODARCZA

UCHWAŁY RADY MINISTRÓW

W dn. 6/VII b. r. odbyło się pod przewodnictwem Pana Premiera Gen. Sławoja Składkowskiego posiedzenie Rady Ministrów.

Rada Ministrów uchwaliła przeprowadzenie szeregu oszczędności w budżecie państwowym na rok 1939/40 w ogólnej kwocie ok. zł 55 miln. i przekazanie tej sumy — zgodnie z przepisami ustawy skarbowej — na potrzeby budżetu Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Oszczędności te nie wpłyną na zmniejszenie planu robót inwestycyjnych.

CENTRALNY KOMITET POLSKICH INSTYTUCYJ NAUK POLITYCZNYCH

Komitet powstał w roku 1929 w celu zapewnienia polskiej nauce o stosunkach międzynarodowych przedstawicielstwa na dorocznych Konferencjach Wyższych Studiów Międzynarodowych. Konferencje te odbywały się od 1928 r. w następujących miastach: Berlin, Londyn, Paryż, Kopenhaga, Mediolan, Londyn, Paryż, Londyn, Madryd, Paryż i Praga. W bież. roku Konferencja odbędzie się w sierpniu lub wrześniu w Bergen (Norwegia).

Obok stałych studiów nad rozwojem metod nauczania i badania zagadnień międzynarodowych, Konferencje zajmowały się następującymi tematami: „Państwo a życie ekonomiczne” (lata: 1931, 1932, 1933), „Zagadnienie zbiorowego bezpieczeństwa” (lata: 1933, 1934, 1935), „Pokoje rozwiązywanie problemów międzynarodowych” (lata: 1935, 1936, 1937), wreszcie zapoczątkowano w ub. r. badanie zagadnienia: „Polityka ekonomiczna a pokój”.

Jak z zestawienia tego widać, Konferencje poświęcają coraz większą uwagę zagadnieniom ekonomicznym w wymiarach międzynarodowych. Zagadnienia surowców, rynków zbytu, kolonij, przyrostu ludności i emigracji znajdują się stale na porządku obrad Konferencji.

W skład Komitetu Polskiego, będącego jednym z 30 komitetów narodowych, biorących udział w Konferencjach — wchodził do 1938 r. wyłącznie przedstawiciele 13 instytucji nauk politycznych, głównie zaś instytutów i katedr prawa międzynarodowego. W ub. r. przy Komitecie, którego prezesem jest P. Min. Dr Karol Bertoni, powstała Sekcja Ekonomiczna, w skład której weszli przedstawiciele 10 instytucji naukowych, badających zagadnienia ekonomiczne w skali międzynarodowej. Jako przedstawiciele tych instytucji do Komitetu weszli PP.: Prof. Hipolit Gliwic, Prof. Stanisław Grabski, Prof.

Adam Heydel, Prof. Adam Krzyżanowski, Prof. Edward Lipiński, Dyr. Jerzy Nowak, Prof. Jerzy Smoleński, Prof. Witold Staniewicz, Prof. Czesław Strzeszewski, Prof. Edward Taylor, Prof. Stefan Zaleski i ś. p. Prof. Władysław Zawadzki.

Komitet przygotował, a częściowo i wydał następujące referaty na Konferencję w Bergen:

- 1) Les traits essentiels de la politique économique de la Pologne (Karol Bertoni),
- 2) Le surpeuplement et l'émigration dans ses rapports avec la politique économique extérieure de la Pologne (Stefan Zaleski),
- 3) La politique agraire en Pologne (Witold Staniewicz),
- 4) L'industrialisation de la Pologne (Edward Lipiński),
- 5) Les capitaux étrangers en Pologne (Hipolit Gliwic),
- 6) La répercussion des difficultés monétaires sur la politique économique extérieure de la Pologne (Edward Taylor),
- 7) La politique du commerce extérieur de la Pologne (Czesław Strzeszewski),

- 8) La controle des changes en Pologne (Jerzy Nowak),
- 9) Du role de l'Etat et de l'individu dans les relations économiques de la Pologne avec l'Etranger (Cezary Berezowski),
- 10) La question des cartels en Pologne (Roman Piotrowski),
- 11) L'organisation du commerce extérieur de la Pologne (Paweł Czechowicz),
- 12) Le protectionnisme indirect dans les divers pays et ses répercussions sur les exportations de la Pologne (Adam Heydel i Wojciech Zaleski),
- 13) Le protectionnisme indirect en Pologne (Adam Heydel i Bronisław Oyrzanowski),
- 14) La politique économique de la Pologne et le probleme de la Paix (Antoni Deryng).

W powyższych referatach Komitet przedstawił zagranicy główne czynniki społeczne i ekonomiczne, wpływające na polską politykę ekonomiczną, oraz organizację prawno-administracyjną polskiego życia i wysiłek Polski w tej dziedzinie

GÓRNICTWO I PRZEMYSŁ

GÓRNICTWO WĘGLOWE

WYWÓZ WĘGLA KAMIENNEGO W CZERWCU 1939 R. przedstawiał się — według danych tymczasowych — jak następuje (w tys. ton):

Kraje	Czerwiec			1939		Zmiana w czerwcu w stos. do maja
	1936	1937	1938	Maj	Czerwiec	
Rynki środkowo-europejskie	53	51	78	233	181	— 52
Niemcy (b. Austria)	50	48	51	32	21	— 11
Węgry	1	1	3	5	3	— 2
b. Czechy-Morawy	2	2	4	92	74	— 18
Niemcy	—	—	20	82	50	— 32
Słowacja	—	—	—	22	33	+ 11
Rynki skandynawskie	211	330	238	404	277	— 127
Szwecja	148	234	151	268	191	— 77
Norwegia	30	36	43	63	49	— 14
Dania	15	32	21	31	16	— 15
Islandia	—	—	1	2	—	— 2
Finlandia	18	28	22	40	21	— 19
Rynki bałtyckie	3	23	6	15	6	— 9
Łotwa	3	23	5	13	6	— 7
Estonia	—	—	1	2	—	— 2
Rynki zachodnio-europejskie	127	268	244	336	362	+ 26
Francja	89	147	180	154	182	+ 28
Belgia	22	64	29	49	56	+ 7
Holandia	11	38	25	106	96	— 10
Szwajcaria	5	19	10	27	28	+ 1
Rynki południowo-europejskie	103	166	197	187	223	+ 36
Włochy	97	143	170	166	199	+ 33
Grecja	4	17	16	18	20	+ 2
Malta	2	6	7	2	—	— 2
Jugosławia	—	—	4	1	4	+ 3
Rynki pozaeuropejskie	44	109	33	32	52	+ 20
Alger	4	14	—	7	3	— 4
Egipt	—	26	25	8	15	+ 7
Afryka pozostała	—	14	2	—	—	—
Argentyna	15	46	6	17	33	+ 16
Brazylia	13	2	—	—	1	+ 1
Inne kraje	12	7	—	—	—	—
Węgiel okrętowy	56	129	181	155	168	+ 13
Razem za granicę:	597	1076	977	1362	1269	— 93
W. M. Gdańsk	19	22	20	27	39	+ 12
Ogółem:	616	1098	997	1389	1308	— 81

Przeładunek

w portach:

w Gdyni	403	576	513	648	645	— 3
w Gdańsku	133	377	352	449	462	+ 13

Razem: 536 953 865 1097 1107 + 10

Eksport węgla kamiennego w czerwcu—przy tej samej liczbie dni roboczych, co i w maju—zmałał o 81 tys. t (5·83%) i wynosił 1 308 tys. t. Spadek wywozu nastąpił ze wszystkich rejonów węglowych, przy czym z rej. śląskiego wywieziono 921 tys. t, czyli o 39 tys. t mniej, z rej. karwińskiego 248 tys. t, czyli o 33 tys. t mniej, i z rej. dąbrowskiego 139 tys. t, a zatem o 9 tys. t mniej w porównaniu z majem.

Co się tyczy poszczególnych grup rynków—to wywóz na rynki środkowo-europejskie zmałał o 52 tys. t i wynosił 181 tys. t. Spadek wysyłki nastąpił do wszystkich krajów tej grupy rynków—prócz Słowacji, do której wysyłki wzrosły w związku z wejściem w życie zawartej ostatnio polsko-słowackiej umowy handlowej.

Eksport na rynki skandynawskie zmałał o 127 tys. t i wynosił 277 tys. t, przy czym spadł wywóz do wszystkich krajów tej grupy rynków.

Na rynki bałtyckie wywóz zmałał o 9 tys. t i wynosił 6 tys. t, ograniczając się wyłącznie do rynku łotewskiego.

Eksport na rynki zachodnio-europejskie kształtował się pomyślnie i wynosił 362 tys. t—wobec 336 tys. t w miesiącu poprzednim. Wzrost wywozu nastąpił głównie do Francji, co pozostaje w związku z zawarciem nowej umowy na dostawy poważniejszej ilości węgla koksującego.

Eksport na rynki południowo-europejskie a przede wszystkim na rynek głównego odbiorcy tej grupy państw—Włoch—kształtował się zwyklowo.

Wywóz na rynki pozaeuropejskie w miesiącu sprawozdawczym wykazał pewną poprawę, przy czym—podobnie jak i w miesiącach poprzednich—głównym odbiorcą polskiego węgla pozostała nadal Argentyna.

Odbiór węgla okrętowego, pomimo pewnego osłabienia eksportu, zwiększył się o 13 tys. t i wynosił 168 tys. t.

Również zwiększyły się wysyłki do W. M. Gdańska, stanowiąc 39 tys. t.

Udział poszczególnych rynków zbytu w ogólnym eksporcie węgla w czerwcu w porównaniu z majem obrazuje poniższe zestawienie (w % -ach):

	Maj	Czerwiec
Rynki środkowo-europejskie	16·78	13·84
„ skandynawskie	29·09	21·18
„ bałtyckie	1·08	0·46
„ zachodnio-europejskie	24·19	27·68
„ południowo-europejskie	13·46	17·05
„ pozaeuropejskie	2·30	3·97
Węgiel okrętowy	11·16	12·84
W. M. Gdańsk	1·94	2·98

Przeciętna dzienna wysyłka węgla kamiennego za granicę wynosiła w czerwcu—przy 24 dniach roboczych—54·5 tys. t, czyli spadła o 3·5 tys. t w porównaniu z majem, przy czym wysyłka ta wynosiła z rej. śląskiego 38·5 tys. t, z rej. karwińskiego 10 tys. t, a z rej. dąbrowskiego 6 tys. t.

Przeladunek węgla w portach Gdynia/Gdańsk w czerwcu w porównaniu z majem wzrósł o 10 tys. t i wyniósł 1 107 tys. t, przy czym przeladunek w Gdyni zmalał o 3 tys. t i stanowił 645 tys. t, a w Gdańsku wzrósł o 13 tys. t i wyniósł 462 tys. t.

HUTNICTWO

WYTWÓRCZOŚĆ HUTNICTWA CYNKOWEGO I OŁOWIANEGO W CZERWCU 1939 R. przedstawiała się — wg danych tymczasowych — jak następuje (w tonach):

	I 9 3 9 Maj	Czerwiec	Czerwiec 1938
Cynk mufłowy i elektroli- tyczny	9 873	9 654	8 491
Blacha cynkowa	1 530	1 300	2 076
Kwas siarkowy	19 891	19 062	17 385
Ołów surowy	1 394	1 852	1 520

Jak wynika z powyższego zestawienia, wytwórczość cynku, blachy cynkowej i kwasu siarkowego zmniejszyła się w czerwcu b. r. w porównaniu z majem b. r., a wzrosła jedynie wytwórczość ołowiu. W porównaniu z czerwcem ub. r. w roku bież. wzrosła produkcja cynku, ołowiu i kwasu siarkowego, a zmniejszyła się tylko produkcja blachy cynkowej.

W szczególności, w czerwcu b. r. w porównaniu z majem b. r. wytwórczość cynku spadła o 2%, blachy cynkowej o 15% i kwasu siarkowego o 4%; wytwórczość ołowiu wzrosła o 33%. W stosunku do czerwca ub. r. wytwórczość cynku wzrosła o 14%, ołowiu o 22% i kwasu siarkowego o 10%, natomiast wytwórczość blachy cynkowej spadła o 38%.

KOPALNICTWO RUD ŻELAZNYCH W I KWARTALE 1939 R.

Kopalnictwo rud żelaznych w okresie sprawozdawczym rozwijało się normalnie, wykazując pewien wzrost zarówno w stosunku do I, jak i IV kwart. ub. r.

Wydobycie rud liczbowo przedstawiało się następująco (w tonach):

	Okręgi górnicze:			Ogółem	Liczba robotników
	tarno- górski ¹⁾	dąbrow- ski ²⁾	kra- kowski		
1938 — przec. mies.	62 609	9 097	—	71 706	7 382
I kwart. 1938 — przec. mies.	63 693	7 930	—	71 623	7 052
IV kwart. 1938 — przec. mies.	63 840	10 925	—	74 765	7 522
Styczeń 1939	57 530	16 304	206	74 040	7 630
Luty „	56 116	17 017	536	73 669	7 835
Marzec „	65 357	19 896	625	85 878	7 705
I kwart. 1939 — przec. mies.	59 668	17 739	456	77 863	7 723
I kwart. 1939	179 003	53 217	1 367	233 587	—
„ „ 1938	191 079	23 891	—	214 870	—

Poza wykazaną wyżej rudą, otrzymano jeszcze rudę ze starych zwalów w ilości 2 172 t w styczniu, 1 973 t w lutym i 1 637 t w marcu — wobec 301 t w styczniu, 220 t w lutym i 495 t w marcu ub. r. W I kwart. b. r. otrzymano tej rudy 5 782 t — wobec 1 016 t w analogicznym okresie ub. r. Oprócz właściwej rudy żelaznej wydobywano jeszcze piryt w okręgu dąbrowskim w ilości 5 606 t w styczniu, 5 309 t w lutym i 5 546 t w marcu — wobec 4 635 t w styczniu, 4 460 t w lutym i 5 357 t w marcu ub. r. W I kwart. b. r. wydobyto pirytu 16 461 t — wobec 14 452 t w I kwart. ub. r.

Jak widać z powyższych danych, ogólne wydobycie rudy zmniejszyło się nieco w styczniu i lutym w porównaniu z IV kwart. ub. r., lecz w marcu osiągnęło poziom, znacznie wyższy od przeciętnej IV kwart. ub. r. Analogiczny rozwój zaznaczył się w okręgu tarnogórskim, podczas gdy w okręgu dąbrowskim wydobywanie tegoroczne było znacznie wyższe niż w analogicznym okresie ub. r. W kwartale sprawozdawczym została rozpoczęta eksploatacja rudy w okręgu krakowskim.

Wskaźniki wydobywania rudy żelaznej przedstawiały się następująco:

Okręgi	IV kwart.	I kwart.	I kwartał	
	1938	1939	1938	1939
Tarnogórski	100	94	100	94
Dąbrowski	100	161	100	223
Ogółem w Polsce	100	104	100	109

¹⁾ Okrąg górniczy tarnogórski obejmuje b. okręgi częstochowski i tarnogórski.

²⁾ Okrąg górniczy dąbrowski obejmuje b. okręgi radomski i dąbrowski.

Udział poszczególnych okręgów w wydobywaniu rudy w I kwart. b. r. wyniósł: tarnogórskiego 76,5%, dąbrowskiego 22,7% i krakowskiego 0,8%.

Liczba kopalń, czynnych w okresie sprawozdawczym, stopniowo wzrastała i wynosiła w styczniu 29 (10 — w okręgu tarnogórskim, 18 — w dąbrowskim i 1 — w krakowskim), w lutym 32 (10, 21 i 1) i w marcu 34 (10, 23 i 1). W I kwart. ub. r. pracowały w styczniu 22 kopalnie, a w lutym i marcu po 21. W IV kwart. ub. r. pracowało w październiku i grudniu po 27 kopalń, a w listopadzie — 29.

Ogólna liczba robotników wynosiła w styczniu 7 630, w lutym 7 835 i w marcu 7 705, przeciętna za I kwart. stanowiła 7 723, czyli zwiększyła się w stosunku do przeciętnej za IV kwart. ub. r. o 2,6%, a w stosunku do przeciętnej za I kwart. ub. r. o 9,5%. Z ogólnej liczby robotników — w okręgu tarnogórskim pracowało w okresie sprawozdawczym przeciętnie 5 300, w dąbrowskim 2 393 i w krakowskim 30. Procentowo w stosunku do ogólnej liczby robotników stanowiło to: w okręgu tarnogórskim 69% i w dąbrowskim 31%.

Przeciętny zarobek robotników (bez potrąceń) w okresie sprawozdawczym wynosił (w zł):

	Na dniówkę	Miesięcznie
Styczeń 1939	3'83	85
Luty „	3'84	85
Marzec „	3'95	102

Wydatność pracy robotnika podana jest w poniższym zestawieniu (w tonach miesięcznie i dziennie), przy czym uwzględnieni zostali w tym obliczeniu jedynie robotnicy w kopalniach, dających wydobywanie:

	Liczba robotn. w kop. z wydob.	Wydobycie na 1 robotn. miesięcznie	dziennie
Październik 1938	6 944	11'87	0'456
Listopad „	6 979	10'55	0'422
Grudzień „	6 943	9'84	0'394
Styczeń 1939	7 091	10'44	0'435
Luty „	7 304	10'39	0'452
Marzec „	7 192	12'12	0'450

Przywóz rudy żelaznej w kwartale sprawozdawczym utrzymał się na poziomie IV kwart. ub. r., a był znacznie większy niż w I kwart. ub. r. Przywóz rudy manganowej wzrósł zarówno w stosunku do IV kwart. ub. r., jak i do I kwart. ub. r. Wywóz rudy darniowej zwiększył się bardzo znacznie w porównaniu z IV kwart. ub. r., a zwłaszcza z I kwart. ub. r.

Liczbowo przywóz i wywóz przedstawiał się następująco (w tonach):

	Przywóz z zagranicy:			Wywóz
	rudy żelaz- nej	tworzywu zawier. żelazo	rudy manga- nowej	rudy darn.
1938 — przec. mies.	49 837	5 713	5 322	1 092
I kwart. 1938 — przec. mies.	38 632	2 722	6 479	228
IV kwart. 1938 — przec. mies.	57 136	8 021	3 037	1 188
Styczeń 1939	34 851	1 909	8 378	3 396
Luty „	78 815	3 451	9 564	669
Marzec „	58 007	3 927	7 421	1 987
I kwart. 1939 — przec. mies.	57 224	3 096	8 454	2 017
I kwart. 1939	171 673	9 287	25 363	6 052
„ „ 1938	115 896	8 167	19 438	685

Przywóz rudy żelaznej zwiększył się w okresie sprawozdawczym bardzo nieznacznie w stosunku do IV kwart. ub. r., a o 48% w stosunku do I kwart. ub. r. Przywóz tworzywu, zawierającego żelazo, zmniejszył się w porównaniu z IV kwart. ub. r. o 62%, a w stosunku do I kwart. ub. r. zwiększył się o 11%. Przywóz rudy manganowej zwiększył się o 156% w porównaniu z IV kwart. ub. r. i o 30% w porównaniu z I kwart. ub. r. Wywóz rudy darniowej wzrósł o 70% w stosunku do IV kwart. ub. r. i o 775% w stosunku do I kwart. ub. r.

HUTNICTWO ŻELAZNE W I KWARTALE 1939 R. — W kwartale sprawozdawczym — drugim z kolei po przyłączeniu do Polski Zaolzia — zarówno produkcja, jak i zbyt wytworów hutnictwa żelaznego utrzymały się na poziomie poprzedniego kwartału, znacznie wyższym od poziomu z okresu najlepszej koniunktury powojennej w roku 1928. Wskaźniki wytwórczości zasadniczych działów hutnictwa żelaznego (przy podstawie 1928 r. = 100) przedstawiały się następująco:

	I 9 3 9	I 9 3 8			
	Styczeń	Luty	Marzec	Styczeń	Luty
Wielkie piece	172	161	196	121	121
Stalownie	124	118	150	92	93
Walcownie	106	110	132	89	110

Wytwórczość hut żelaznych w ich zasadniczych działach przedstawiała się, jak następuje (w tonach):

	Su- rówka	Stal zlewna	Wytw. walcow- niane	Rury	Liczba robotn.
a) w województwie kieleckim					
1938 — przec. mies. . . .	26 373	45 807	33 805	2 787	18 705
I kwart. 1938—przec. mies.	24 467	45 331	35 173	2 094	18 127
IV kwart. 1938—przec. mies.	29 860	42 763	33 143	2 933	18 738
Styczeń 1939	25 957	40 444	26 817	3 072	18 287
Luty „	24 100	44 878	29 030	2 735	18 198
Marzec „	26 722	50 564	35 051	3 699	18 337
I kwart. 1939—przec. mies.	25 593	45 295	30 299	3 169	18 274
I kwart. 1939	76 779	135 886	90 898	9 506	—
„ „ 1938	73 400	135 922	105 518	6 282	—

	Su- rówka	Stal zlewna	Wytw. walcow- niane	Rury	Liczba robotn.
b) w województwie śląskim					
1938 — przec. mies. . . .	54 266	83 602	60 768	4 501	29 641
I kwart. 1938—przec. mies.	48 819	76 160	53 629	3 961	27 317
IV kwart. 1938—przec. mies.	71 799	107 323	71 834	6 140	35 325
Styczeń 1939	73 098	110 037	65 661	5 634	35 294
Luty „	68 050	96 620	66 661	5 789	35 283
Marzec „	85 037	128 945	82 251	7 207	35 466
I kwart. 1939—przec. mies.	75 195	111 864	71 525	6 210	35 348
I kwart. 1939	225 585	335 593	214 574	18 630	—
„ „ 1938	146 456	228 480	160 887	11 883	—

	Su- rówka	Stal zlewna	Wytw. walcow- niane	Rury	Liczba robotn.
c) ogółem w Polsce					
1938 — przec. mies. . . .	80 639	129 409	94 574	7 297	48 356
I kwart. 1938—przec. mies.	73 286	121 491	88 041	6 055	45 444
IV kwart. 1938—przec. mies.	102 659	150 086	104 977	9 073	54 063
Styczeń 1939	98 445	150 481	92 478	8 706	53 591
Luty „	92 150	141 498	95 691	8 524	53 491
Marzec „	111 759	179 509	117 302	10 906	53 813
I kwart. 1939—przec. mies.	100 788	157 159	101 824	9 379	53 632
I kwart. 1939	302 364	471 479	305 472	28 136	—
„ „ 1938	219 856	364 472	266 405	18 165	—

Huta „Kraków” w woj. krakowskim w okresie sprawozdawczym była nieczynna; zatrudniała ona w końcu stycznia, lutego i marca po 10 robotników. Liczba robotników tej huty została włączona w powyższym zestawieniu do liczb ogólnopolskich.

W dziale surówki nastąpiło w kwartale sprawozdawczym w porównaniu z IV kwart. 1938 r. zmniejszenie wytwórczości w styczniu i lutym, a wzrost w marcu. Produkcja surówki utrzymywała się na wyższym poziomie—w porównaniu z kwartałem poprzednim—w woj. śląskim niż w woj. kieleckim. W I kwart. b. r. wytwórczość surówki była znacznie większa niż w analogicznym okresie ub. r.

Zmiany wskaźnika wytwórczości przedstawia poniższe zestawienie:

	IV kwart. 1938 przec. mies.	I 9 3 9 Styczeń	Luty	Marzec	I kwartał 1938 1939
Woj. kieleckie	100	87	80	90	100 106
„ śląskie	100	102	94	118	100 154
Ogółem w Polsce	100	93	90	110	100 137

Udział poszczególnych województw w produkcji I kwart. b. r. wyniósł: woj. kieleckiego 25,4% i śląskiego 74,6%. Liczba wielkich pieców w ruchu wynosiła w styczniu 16, z których 6 pracowało w woj. kieleckim, a 10—w śląskim, w lutym 15 (6 i 9) i w marcu 15 (5 i 10). Ilość pieco-dni, przepracowanych w kwartale sprawozdawczym, wynosiła ogółem 452, 403 i 494, z czego w woj. kieleckim 183, 166 i 186, a w woj. śląskim 269, 237 i 308. W odpowiednich miesiącach 1938 r. pracowało w styczniu i w marcu po 15 pieców, a w lutym 13, dając 443, 407 i 438 pieco-dni.

Ogólny zbył surówki utrzymał się prawie na tym samym poziomie, co i w IV kwart. ub. r., przy czym zwiększył się nieco zbył krajowy, a zmniejszył się wywóz. W kwartale sprawozdawczym zwiększył się zbył ogólny surówki w stosunku do I kwart. ub. r. Wzrósł zbył krajowy, a zwłaszcza eksport. Spożycie własne zwiększyło się poważnie. Liczbowo zbył surówki w poszczególnych miesiącach przedstawiał się następująco (w tonach):

	Z w kraju	b za granicę	y razem	t: Spożycie własne
IV kwart. 1938—przec. mies.	16 848	2 784	19 632	68 494
Styczeń 1939	12 930	767	13 697	89 600
Luty „	15 670	1 758	17 428	117 987
Marzec „	24 529	2 945	27 474	110 451
I kwart. 1939—przec. mies.	17 710	1 823	19 599	106 013
I kwart. 1939	53 129	5 470	58 599	318 038
„ „ 1938	40 760	351	41 111	175 270

Jak widać z powyższego, przeciętna miesięczna zbytu ogólnego utrzymała się w kwartale sprawozdawczym w porównaniu z IV kwart. ub. r. niemal bez zmiany, przy czym zbył krajowy zwiększył się o 4%, a eksport spadł o 35%. W I kwart. b. r. w porównaniu z tymże okresem ub. r. zbył ogólny wzrósł o 42,5%, przy czym zbył krajowy zwiększył się o 30%, a eksport—o 560%. Spożycie własne wzrosło w kwartale sprawozdawczym w porównaniu z IV kwart. ub. r. o 58%, a w porównaniu z I kwart. ub. r. o 80%. Zapasy surówki zmniejszyły się z 125.988 t w końcu grudnia ub. r. do 106 448 t w końcu marca b. r., czyli o 20%.

W stalowniach ogólna wytwórczość utrzymała się w styczniu na poziomie przeciętnej miesięcznej IV kwart. ub. r., w lutym co najmniej się zmniejszyła, a w marcu—wzrosła. W I kwart. b. r. w porównaniu z tymże okresem ub. r. wytwórczość stali wzrosła o 29%. Zmiany wskaźnika wytwórczości podaje poniższe zestawienie:

	IV kwart. 1938 przec. mies.	I 9 3 9 Styczeń	Luty	Marzec	I kwartał 1938 1939
Woj. kieleckie	100	93	105	117	100 100
„ śląskie	100	102	90	120	100 147
Ogółem w Polsce	100	100	97	119	100 129

Wytwórczość stali w porównaniu z przeciętną miesięczną IV kwart. ub. r. zmniejszyła się w woj. kieleckim w styczniu o 7%, a zwiększyła się w lutym o 5% i w marcu o 17%; w woj. śląskim produkcja wzrosła w styczniu o 2%, zmniejszyła się w lutym o 10% i znów wzrosła w marcu o 20%. Produkcja w I kwart. b. r. w porównaniu z analogicznym okresem ub. r. w woj. kieleckim nie uległa zmianie, a w woj. śląskim zwiększyła się o 47%. Udział poszczególnych województw w produkcji I kwart. b. r. wyniósł: woj. kieleckie 29% i woj. śląskie 71%.

Ogólna liczba pieców martenowskich w ruchu wynosiła w styczniu 38, w lutym 43 i w marcu 48, z czego w woj. kieleckim pracowało 11, 13 i 14, w woj. śląskim—odpowiednio—26, 29 i 33, wreszcie w woj. lwowskim uruchomiono 1 piec, który był czynny przez cały okres sprawozdawczy. Przepracowano w styczniu, lutym i marcu w ogólnej sumie 1 057, 1 023 i 1 232 pieco-dni, z czego na woj. kieleckie przypada 310, 336 i 373, na woj. śląskie 722, 663 i 832, a na lwowskie 25, 24 i 27. W odpowiednich miesiącach 1938 r. pracowało ogółem w styczniu 34 piece martenowskie, w lutym 30 i w marcu 37 (683, 761 i 972 pieco dni), z czego na woj. kieleckie przypadało 15, 12 i 14 pieców (353, 306 i 388 pieco-dni) i na woj. śląskie 19, 18 i 23 piece (330, 455 i 584 pieco-dni). Pieców elektrycznych pracowało ogółem w styczniu 15, w lutym 17 i w marcu 17, dając 315, 324 i 409 pieco-dni; w woj. kieleckim były czynne 4, 4 i 5 pieców (93, 92 i 128 pieco-dni), w woj. śląskim 8, 9 i 10 (193, 197 i 244 pieco-dni), wreszcie w woj. lwowskim w styczniu były czynne 3 piece, w lutym 4 i w marcu 2 (29, 35 i 37 pieco-dni). Zapasy stali wzrosły z 54 866 t w końcu grudnia ub. r. do 57 717 t w końcu marca b. r., czyli o 6%.

W walcowniach wytwórczość ogólna wykazała w kwartale sprawozdawczym w porównaniu z IV kwart. ub. r. pewien spadek w styczniu i lutym, a wzrost w marcu, przy czym wytwórczość miała taki sam przebieg w obu województwach. W I kwart. b. r. w porównaniu z tymże okresem ub. r. ogólny wzrost produkcji wyniósł 15%. Zmiany wskaźnika wytwórczości podaje poniższe zestawienie:

	IV kwart. 1938 przec. mies.	I 9 3 9 Styczeń	Luty	Marzec	I kwartał 1938 1939
Woj. kieleckie	100	82	88	106	100 87
„ śląskie	100	92	93	114	100 133
Ogółem w Polsce	100	89	92	112	100 115

W woj. kieleckim wytwórczość walcowni zmniejszyła się w styczniu w porównaniu z przeciętną miesięczną IV kwart. ub. r. o 18%, w lutym o 12% i, wreszcie, w marcu zwiększyła się o 6%, w woj. śląskim ubytek w styczniu wyniósł 8%, w lutym 7%, natomiast wzrost w marcu wyniósł 14%. W I kwart. b. r. w porównaniu z analogicznym okresem ub. r. produkcja woj. kieleckiego spadła o 13%, podczas gdy w woj. śląskim wzrosła o 33%. Udział poszczególnych województw w produkcji w I kwart. b. r. wyniósł: woj. kieleckie—30% i woj. śląskie—70%.

Zbył wyrobów walcownianych wykazał w kwartale sprawozdawczym w porównaniu z IV kwart. ub. r. nieznaczny spadek, przy czym zlekka wzrósł zbył krajowy, a poważniej zmniejszył się wywóz. W I kwart.

b. r. w porównaniu z I kwart. ub. r. zaznaczył się poważny wzrost. Spożycie własne wzrosło znacznie w kwartale sprawozdawczym—zarówno w stosunku do IV kwart. ub. r., jak i do I kwart. ub. r.

Liczbowo zbył wyrobów walcowniczych (łącznie z półwytworami) przedstawiał się, jak następuje (w tonach):

	Z b y t:			Spożycie własne
	w kraju	za granicę	razem	
IV kwart. 1938—przec. mies.	81 766	38 928	120 694	30 909
Styczeń 1939	69 755	35 515	105 270	30 011
Luty „	78 086	35 887	113 973	69 327
Marzec „	100 356	33 879	134 237	37 606
I kwart. 1939 — przec. mies.	82 732	35 093	117 827	45 649

I kwart. 1939	248 197	105 281	353 480	136 947
„ „ 1938	225 334	36 624	261 958	94 205

Ogólny zbył w I kwart. b. r. w porównaniu z przeciętną miesięczną IV kwart. b. r. zmniejszył się o 4%, przy czym zbył krajowy zwiększył się o 1%, a eksport spadł o 11%. W I kwart. b. r. w stosunku do analogicznego okresu ub. r. zbył ogólny wzrósł o 35%, przy czym zbył krajowy zwiększył się o 10%, a eksport o 190%. Zapasy gotowych wyrobów walcowniczych wzrosły z 95 998 t w końcu grudnia do 115 347 t w końcu marca, czyli o 20%.

W dziale rur nastąpił w kwartale sprawozdawczym w porównaniu z IV kwart. ub. r. znaczny wzrost produkcji. Również i w stosunku do I kwart. ub. r. wytwórczość tegoroczna wzrosła bardzo poważnie. Wskaźniki wytwórczości rur przedstawiały się następująco:

	IV kwart. 1938		I 9 3 9			I kwart. 1939	
	przec. mies.	Styczeń	Luty	Marzec	1938	1939	
Woj. kieleckie	100	106	93	128	100	150	
„ śląskie	100	92	95	118	100	157	
Ogółem w Polsce	100	96	94	120	100	156	

Jak widać z powyższego, produkcja w woj. kieleckim wzrosła w styczniu w porównaniu z IV kwart. ub. r. o 6%, w lutym spadła o 7%, lecz w marcu wzrosła o 28%; w woj. śląskim styczeń wykazał spadek o 4% i luty o 6%, lecz w marcu wytwórczość wzrosła o 18%. W kwartale sprawozdawczym w stosunku do I kwart. ub. r. produkcja woj. kieleckiego wzrosła o 50%, a woj. śląskiego o 57%. Udział poszczególnych województw w produkcji okresu sprawozdawczego wynosił: woj. kieleckiego 34% i woj. śląskiego 66%.

Zbył rur zmniejszył się w kwartale sprawozdawczym w porównaniu z IV kwart. ub. r., przy czym ubytek dotyczy zarówno zbytu krajowego, jak i wywozu. Natomiast w stosunku do I kwart. b. r. zarówno w zbycie krajowym, jak i w eksporcie zaznaczył się duży wzrost.

Liczbowo zbył rur przedstawiał się następująco (w tonach):

	Z b y t:			Spożycie własne
	w kraju	za granicę	razem	
IV kwart. 1938—przec. mies.	4 223	4 734	8 957	866
Styczeń 1939	3 607	3 696	7 303	849
Luty „	3 718	2 991	6 709	3 531
Marzec „	4 289	4 258	8 547	795
I kwart. 1939 — przec. mies.	3 871	3 648	7 519	1 725
I kwart. 1939	11 614	10 945	22 559	5 175
„ „ 1938	10 252	6 988	17 240	297

Zbył ogólny w okresie sprawozdawczym zmniejszył się w porównaniu z przeciętną miesięczną IV kwart. ub. r. o 17%, przy czym zbył krajowy spadł o 7%, a eksport o 22%. W stosunku do I kwart. ub. r. zbył ogólny był wyższy w b. r. o 32%, przy czym zbył krajowy wzrósł o 14%, a eksport o 57%. Zapasy rur wzrosły z 6 993 t w końcu grudnia do 10 316 t w końcu marca, tj. o 47%.

Liczba robotników, przeciętnie zatrudnionych w hutach żelaznych, w I kwart. b. r. zmniejszyła się w porównaniu z IV kwart. ub. r. o 1%, lecz była większa w stosunku do I kwart. ub. r. o 15%. Z ogólnej liczby robotników—34% pracowało w okresie sprawozdawczym w woj. kieleckim, a 66%—w woj. śląskim. Liczba świętówek w woj. śląskim spadła z 42 990 styczeniu do 18 055 w lutym i 15 844 w marcu; w stosunku do ilości dniówek, które miały być przepracowane normalnie, stanowiły świętówki w styczniu 6·02%, w lutym 2·75% i w marcu 2·08%. W 1938 r. liczba świętówek wyniosła w styczniu 27 397, a w lutym 9 220 i w marcu 11 565, co stanowiło 4·12%, 1·45% i 1·56%.

Przeciętne zarobki robotnicze (bez potrąceń) wynosiły w okresie sprawozdawczym na dniówkę i miesięcznie (w zł):

	I 9 3 9			I 9 3 9		
	Styczeń	Luty	Marzec	Styczeń	Marzec	
Cała Polska	9·10	9·20	9·30	217	207	246
Górny Śląsk	10·98	11·09	11·10	265	254	298
Zaolzie	7·50	7·41	8·19	183	162	212
Zagłębie dąbrowskie	7·35	7·69	7·69	169	168	200
Pozostałe okręgi . . .	—	7·05	7·16	—	163	189

Stan zamówień wewnętrznych nieco zwiększył się w okresie sprawozdawczym w stosunku do grudnia ub. r., przy czym wzrost obejmuje zarówno zamówienia rządowe, jak i prywatne. Według danych Syndykatu P. H. Z. zamówienia (bez rur, surówki i eksportu) wynosiły (w tonach):

	I 9 3 9		I kwartał			
	Grudzień 1938	Styczeń 1939	Marzec 1938	1939		
Rządowe	3 169	6 519	3 105	4 464	35 413	14 088
Prywatne	19 815	29 046	41 680	41 856	105 348	112 582
R a z e m:	22 984	35 565	44 785	46 320	140 761	126 670

Zamówienia rynku prywatnego w porównaniu z grudniem ub. r. wzrosły w styczniu o 45%, a w lutym i marcu o 110%. W kwartale sprawozdawczym w porównaniu z I kwart. ub. r. stan zamówień prywatnych zwiększył się o 7%.

Obrót zagraniczny wytworami hutnictwa żelaznego wraz z obrotem uszlachetniającym podany jest w poniższym zestawieniu (w tonach i tys. zł); liczby wywozu zestawione są na podstawie danych Dep. Górn.-Hutn. Min. Przem. i Handlu, liczby zaś przywozu—na podstawie danych Gł. Urz. Stat.:

	Styczeń 1939		Luty 1939		Marzec 1939	
	ton	tys. zł	ton	tys. zł	ton	tys. zł
Surówka	{ wywóz 767	134	{ wywóz 1 758	308	{ wywóz 2 945	515
wszelka	{ przyw. 650	866	{ przyw. 428	780	{ przyw. 159	606
Wlewki i pół- wytwór walc.	{ wywóz 9 670	1 257	{ wywóz 8 695	1 130	{ wywóz 9 491	1 234
Żelazo i stal	{ przyw. 1 425	224	{ przyw. 2 686	413	{ przyw. 1 782	285
walc. (oprócz niżej wymien.)	{ wywóz 19 721	3 944	{ wywóz 22 951	4 590	{ wywóz 19 038	3 808
Szyny wszelk. wraz z akces.	{ przyw. 524	460	{ przyw. 431	508	{ przyw. 1 209	706
Blacha żelazna	{ wywóz 3 036	659	{ wywóz 1 358	295	{ wywóz 1 898	412
stalowa	{ przyw. 34	22	{ przyw. 6	2	{ przyw. —	—
Rury żelazne	{ wywóz 3 075	984	{ wywóz 2 886	923	{ wywóz 3 452	1 105
i stalowe	{ przyw. 297	214	{ przyw. 296	286	{ przyw. 222	156
Wytw. dalszej obróbki	{ wywóz 3 696	1 526	{ wywóz 2 991	1 252	{ wywóz 4 258	1 759
	{ przyw. 269	236	{ przyw. 69	95	{ przyw. 116	110
R a z e m	{ wywóz 41 421	9 523	{ wywóz 42 065	9 496	{ wywóz 42 889	10 098
	{ przyw. 2 930	2 022	{ przyw. 3 916	2 488	{ przyw. 3 488	1 863

Ogólny tonaż, wywieziony w kwartale sprawozdawczym, wyniósł 126 375 t wartości zł 29 117 tys.—wobec 143 098 t wartości zł 33 088 tys. w IV kwart. ub. r., a więc zmniejszył się wagowo o 12% i wartościowo o 13%. W porównaniu z wywozem w I kwart. ub. r., wynoszącym 45 243 t wartości zł 15 960 tys., wywóz tegoroczny jest większy tonażowo o 180% i wartościowo o 80%.

Według poszczególnych krajów ogólny eksport hutnictwa żelaznego kształtował się w okresie sprawozdawczym następująco:

	I 9 3 9			R a z e m	
	Styczeń	Luty	Marzec	n	%
Argentyna	3 415	418	1 273	5 106	4·0
Bulgaria	1 287	4 844	6 142	12 273	9·7
Czecho-Słowacja	9 994	8 812	9 700	28 506	22·6
Chiny	2 228	1 040	1 259	4 527	3·6
Grecja	1 521	3 698	1 570	6 789	5·4
Holandia	441	2 526	2 444	5 411	4·3
Indie bryt. . . .	607	795	987	2 389	1·9
Indie holend. . .	1 108	1 255	570	2 933	2·3
Jugosławia	877	1 264	1 315	3 456	2·7
Niemcy	11 184	8 498	5 835	25 517	20·3
Norwegia	946	441	1 022	2 409	1·9
Szwecja	752	483	2 370	3 605	2·9
Turcja	1 074	1 681	1 019	4 274	3·3
Urugwaj	1 910	1 476	1 192	3 678	2·9
Włochy	602	281	230	1 113	0·9
Z. S. R. R.	525	244	32	801	0·7
Inne kraje	3 350	4 309	5 929	13 588	10·6
R a z e m:	41 421	42 065	42 889	126 375	100·0

RZEMIOSŁO

TYDZIEŃ PROPAGANDY RZEMIOSŁA
NA POMORZU

Rzemiosło pomorskie wykazuje ostatnio dużą żywotność. Najlepszym tego przejawem był zainicjonowany przez Pomorski Związek Samodzielnych Rzemieślników Chrześcijan Tydzień Propagandy Rzemiosła (w okresie od dn. 18/VI do dn. 25/VI b. r.). Tydzień objął bodaj wszystkie większe ośrodki miejskie, a nawet i niektóre wiejskie. Ogółem w pięćdziesięciu kilku miejscowościach na terenie woj. pomorskiego zorganizowano imprezy, mające na celu zapoznanie społeczeństwa z dorobkiem watsztatów rzemieślniczych i jakością ich produkcji. Należy stwierdzić, że poziom tych imprez był na ogół wysoki, toteż spotykały się one z uznaniem i życzliwością. Dobra reklama, pomoc prasy codziennej, dobry dobór transparentów—wszystko to spowodowało, że Tygodniem powszechnie interesowano się i uznawano go za znanie ogólnonarodowej tężyzny Pomorza na polu gospodarczym.

Głównym momentem uroczystościowym były, poprzedzone nabożeństwami i pochodami rzemieślników przez ulice, akademie, których program wypełniały nie tylko produkcje muzyczno-wokalne, ale i poważne referaty, jakie wygłaszali przedstawiciele rzemiosła. W wielu ośrodkach zorganizowano nadto wystawy, będące przeważnie pokazami prac uczniowskich, bądź również i czeladniczych.

Największą wystawę urządzono w Kościerzynie. Ta „stolica Kaszub” szczególnie okazała obchodziła Tydzień, którego termin zbiegł się tu jednocześnie z jubileuszem półwiekowego istnienia organizacji rzemieślników kościerzynskich. Sama wystawa potwierdziła jakością i ilością eksponatów i ciekawych pamiątek stosunkowo wysoki poziom i dawne tradycje rzemiosła polskiego na Kaszubach.

W ramach Tygodnia odbyło się otwarcie innej ciekawej wystawy, mianowicie II Targów Meblowych w Nowem. Stare to miasteczko pomorskie, sięgające XII w., w okresie ostatnich 20 lat rozwinęło na dużą skalę rzemiosło stolarskie, a ściślej mówiąc—meblarstwo. Obecnie jest to jeden z przodujących ośrodków tej gałęzi rzemiosła w naszym kraju, skupiający około 100 warsztatów, wzgl. fabryk, częściowo już zmechanizowanych. Jak objaśnia wydany z okazji wystawy

„Informator-Przewodnik”, meblarstwo w Nowem zatrudnia ok. 900 wykwalifikowanych pracowników, a roczna jego produkcja przynosi z górą 5 000 „kompletnych pokoi”. Najpoważniejszym odbiorcą mebli tutejszych był dotąd Gdańsk, który zabierał ok. 80% całej produkcji. Ciekawym szczegółem jest fakt, że kupcy gdańscy nieraz sprzedawali meble te klienteli polskiej na terenie Rzpłitej jako wyrób gdański. Zresztą garnitury mebli z Nowego słane już są w całym kraju, a cieszą się pokupem zwłaszcza na Śląsku. Jeśli chodzi o zagranicę, to eksport sięga Anglii i Szwajcarii.

Meble nowskie prezentują się solidnie i odpowiadają najnowszym wymaganiom. Jedno tylko można byłoby zarzucić wystawcom, mianowicie, że meble ich często przypominają gust klienteli niemieckiej, której przeciętny poziom estetyczny, jak wiadomo, nie jest zbyt wysoki. Ale na obronę meblarzy nowskich trzeba podnieść, że pośiukują się oni wzorami mebli niemieckich, gdyż stolarstwo nasze nie zdobyło się dotąd na wydanie powszechnych wzorów meblarstwa polskiego.

W dniu otwarcia powyższej wystawy, będącym zarazem ostatnim dniem Tygodnia, odbyła się w Grudziądzu „konferencja poselska”, na którą zaproszono wszystkich posłów i senatorów z Pomorza oraz tych członków Izby Ustawodawczej z innych ziem, którzy reprezentują stan rzemieślniczy. Przewodniczył obradom P. Sen. A. Semkowicz ze Lwowa. W imieniu Wojewody Pomorskiego, który udzielił Tygodniowi swego protektoratu, wygłosił dłuższe przemówienie okolicznościowe P. Wicewojewoda. Referat zasadniczy miał Prezes Pomorskiego Związku Samodzielnych Rzemieślników Chrześcijan P. Władysław Grobelny, który przedstawił aktualne postulaty i potrzeby rzemiosła. Po referacie zgłaszali dezideraty poszczególnych zawodów rzemieślniczych starsi cechów, wzgl. upoważnieni do tego ich delegaci. Na zakończenie zabrało głos kilku posłów i senatorów, którzy występując w imieniu przybyłych na konferencję członków Sejmu i Senatu przyrzekli współdziałać z rzemiosłem w zakresie jego interesów gospodarczych.

Należy wreszcie nadmienić, że przebieg konferencji, jak w ogóle wszystkie imprezy Tygodnia, cechowały: wysokie napięcie uczuć patriotycznych i deklarowane przy każdej sposobności gotowość i chęć poświęcenia życia i mienia dla Ojczyzny.

T. P.

ROLNICTWO

PRZEBIEG PRYSZCZYCY W ROKU 1938

Pryszczycza (Apthae Epizooticae) należy do zakaźnych chorób zwierzęcych, które w naszych warunkach dawały stosunkowo mniejszy procent wypadków śmiertelnych niż niektóre inne choroby inwentarza żywego. Dlatego też w latach, gdy nie przybiera ona charakteru epidemii masowej, powodowane przez nią szkody są stosunkowo nieznaczne. Szkody te polegają, zgrubsza biorąc, na: 1) wzmrożonym upadku cieląt; 2) ronieniu krów wysokocielnych, 3) stracie mleka w okresie gorączkowania, 4) nieodzyskaniu przez krowy pełnej młeczności aż do nowego okresu laktacyjnego, 5) stracie dojrności w razie przerzutu na wymiona, 6) utrudnieniu opasu wskutek straty na wadze w związku z gorączką, 7) zwiększonej śmiertelności bydła dorosłego. Wysokość tych wszystkich szkód trudno jest dokładnie ocenić, lecz wedle niektórych szacunków wynoszą one ok. 2/5 w przeliczeniu na 1 krowę dorosłą. Nie są to więc straty szczególnie rujnąjące dla hodowcy indywidualnego, lecz bardzo dotkliwe dla gospodarstwa narodowego w razie masowego występowania—zwłaszcza, że dołączają się wówczas do nich straty pośrednie w postaci dezorganizacji obrotu żywcem, niemożności dysponowania zwierzętami podczas trwania rygorów weterynaryjnych, utrudnień eksportowych itp.

Ubiegły rok 1938 zaznaczył się, jak wiadomo, wyjątkowo silnym natężeniem pryszczycy. Jej rozmiary ogólne i jej przebieg w skali ogólnokrajowej szcharakteryzują dane poniższego zestawienia, oparte na periodycznych biuletynach Głównego Inspektoratu Weterynarii, a podające stan zarazy (ilość zapowietrzonych jednostek terytorialnych, miejscowości i zagród). Zasiąg terytorialny i rozmiary epidemii były więc w ub. r. następujące:

	Liczba zapowietrzonych:				Wzrost lub ubytek:	
	województw	powiatów	miejscowości	zagród	miejscowości %	zagród %
19/II	6	11	26	29	—	—
26/II	5	13	41	48	+57.6	+65.4

5/III	5	14	47	67	+14.5	+39.4
12/III	7	16	55	77	+17.0	+15.0
19/III	5	15	61	85	+10.8	+10.4
26/III	6	22	60	80	-1.6	-5.8
2/IV	7	26	75	134	+25.0	+67.5
9/IV	7	31	117	187	+51.0	+39.5
16/IV	6	26	134	241	+14.5	+28.9
23/IV	7	36	194	311	+44.7	+29.0
30/IV	7	42	243	442	+25.1	+42.0
7/V	8	50	320	604	+27.5	+36.5
14/V	10	59	388	788	+21.2	+30.5
21/V	11	81	509	998	+31.1	+26.5
28/V	11	91	707	1 831	+38.8	+83.5
4/VI	11	107	991	3 637	+40.2	+98.5
11/VI	11	115	1 383	7 172	+39.5	+97.0
18/VI	11	119	1 775	10 704	+28.3	+49.3
25/VI	12	134	2 424	16 710	+36.5	+56.0
2/VII	12	142	3 057	23 049	+26.0	+37.9
8/VII	12	148	3 978	28 189	+30.0	+22.1
22/VII	13	149	4 589	33 176	+15.0	+17.7
5/VIII	13	163	5 991	47 772	+30.5	+44.0
20/VII	12	166	6 907	67 406	+15.4	+41.0
4/IX	14	168	7 621	77 189	+10.4	+14.4
18/IX	14	171	7 604	68 240	-0.2	-11.5
1/X	14	170	7 233	65 072	-4.9	-4.6
15/X	15	172	6 556	58 187	-9.4	-10.6
31/X	17	195	6 042	49 008	-8.8	-15.8
15/XI	16	203	5 065	35 824	-16.2	-26.9
1/XII	16	194	3 534	18 863	-30.2	-47.7
15/XII	16	180	2 382	10 084	-32.6	-46.6
31/XII	15	139	1 611	5 829	-32.4	-42.2

W porównaniu z naszymi sąsiadami za zachodnią granicą, gdzie pryszczycza szerzyła się już od dość dawna, czasem nawet od paru lat, u nas wybuch jej nastąpił ze znacznym opóźnieniem. Jeszcze w pierwszych miesiącach ub. r. można było właściwie mówić dopiero o groźnej epidemii, gdyż jeszcze w marcu liczono w całym kraju tylko sporadyczne wypadki choroby, rozsiane na obszarze kilkunastu powiatów w kilku województwach. Nawet jeszcze w kwietniu i w większej częś-

ci maja zapowietrzzone zagrody liczą się w całym kraju na setki. Dopiero w miarę ocieplania się i wypędzania bydła na pastwiska szybkość rozszerzania się zarazy wzrasta coraz bardziej. Najszybsze rozpowszechnienie się epidemii stwierdzamy na początku lata, zwłaszcza w czerwcu, gdy liczba zarażonych zagród podwajała się czasem w ciągu jednego tylko tygodnia. W rezultacie maj i czerwiec przyniosły potrojenie liczby zapowietrzonych miejscowości i 6-krotny wzrost liczby zapowietrzonych zagród. W następnych 2 miesiącach szybkość rozszerzania się zarazy słabnie, gdyż w lipcu liczba zaatakowanych miejscowości i zagród tylko podwoiła się, a w sierpniu przyrost procentowy był jeszcze mniejszy. Zarazem jednak te 2 miesiące letnie oznaczają największe nasilenie pryszczycy w liczbach bezwzględnych. Spośród uwzględnionych przez biuletyny Głównego Inspektoratu terminów najwyższe wzniesienie zarazy przypadło na pierwsze dni września, poczem następuje przełom i stopniowe cofanie się epidemii. Oczywiście, w miarę zwiększania się chłódów jesiennych i przedchodzenia do opasu oborowego tempo spadku staje się coraz szybszym. Jeżeli we wrześniu liczba zapowietrzonych miejscowości zmniejszyła się tylko o 400, to w październiku już o 1 200, a w listopadzie—nawet o 2 500. Analogiczny spadek ilości zapowietrzonych zagród wyniósł we wrześniu ok. 3 tys., w październiku ok. 16 tys., a w listopadzie nawet więcej niż 30 tys. W grudniu zmniejszenie w liczbach bezwzględnych było już trochę słabsze, wobec tego że rozmiary epidemii już były dosyć skromne, lecz stosunkowa szybkość cofania się była jeszcze większa niż w listopadzie. Trzeba jednak podkreślić, że przełom właściwy zaznaczył się jeszcze podczas sezonu pastwiskowego.

Zwraca przy tym uwagę, że mimo silnego spadku liczby zapowietrzonych miejscowości i zagród liczba zaatakowanych przez epidemię powiatów wzrastała nadal nie tylko we wrześniu, ale i przez cały październik i przez część listopada. Świadczy to o tym, że równoległe z wygasaniem zarazy w okolicach, gdzie zaczęła się wcześniej, robiła ona dalsze postępy (choć oczywiście o wiele powolniejsze) w innych dzielnicach kraju.

Zaznajomienie się z bardziej szczegółowymi liczbami, dotyczącymi poszczególnych województw, potwierdza to, co wyżej powiedziano, w całej pełni. Oto, na przykład, liczba zaatakowanych przez pryszczycę powiatów w różnych częściach kraju wynosiła w kolejnych miesiącach (wg stanu w końcu miesiąca):

Województwa	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
Białostockie	—	—	—	2	3	6	6	9	13	13	8
Kieleckie	—	2	4	15	17	17	17	17	16	13	7

Województwa	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
Miejscowości											
Białostockie	—	—	—	15	57	153	200	206	267	163	60
Kieleckie	—	2	5	152	426	783	886	835	567	288	102
Krakowskie	2	1	3	40	165	426	610	509	508	295	86
Lubelskie	—	—	—	11	84	219	356	397	467	241	105
Lwowskie	—	—	—	17	91	224	382	447	517	245	89
Łódzkie	4	1	25	104	499	1 050	1 235	943	296	31	11
Nowogródzkie	—	—	—	—	2	1	22	47	66	44	—
Poleskie	—	—	—	—	4	36	51	60	87	56	—
Pomorskie	1	1	3	64	345	755	846	813	915	665	367
Poznańskie	23	61	161	430	965	1 140	860	387	225	84	32
Śląskie	11	7	40	73	126	198	213	143	123	100	62
Stanisławowskie	—	—	—	—	—	—	—	—	9	30	21
Tarnopolskie	—	—	—	—	—	—	—	—	31	79	54
Warszawskie	—	2	6	83	287	1 025	1 992	2 474	1 980	1 146	520
Wileńskie	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Wołyńskie	—	—	—	—	2	—	2	5	28	13	—
M. st. Warszawa	—	—	—	2	10	12	2	1	1	1	2
Ogółem:	41	75	243	991	3 057	5 991	7 621	7 233	6 042	3 534	1 611

Zagrody

Białostockie	—	—	—	95	773	3 720	4 335	2 154	2 300	709	251
Kieleckie	—	3	5	1 419	5 866	9 620	15 310	13 594	7 608	3 263	955
Krakowskie	3	1	3	228	2 549	5 188	10 824	7 205	4 442	1 552	167

Krakowskie	2	1	3	11	16	18	18	17	18	18	15
Lubelskie	—	—	—	6	14	18	18	19	18	18	13
Lwowskie	—	—	—	8	13	14	17	21	26	22	13
Łódzkie	3	1	4	8	9	9	9	8	9	8	3
Nowogródzkie	—	—	—	—	1	1	2	3	5	5	—
Poleskie	—	—	—	—	2	3	3	3	7	7	—
Pomorskie	1	1	3	8	14	20	20	24	25	24	23
Poznańskie	4	15	18	27	28	29	29	19	16	12	7
Śląskie	3	4	5	9	8	8	8	8	10	9	7
Stanisławowskie	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	2
Tarnopolskie	—	—	—	—	—	—	—	—	6	14	11
Warszawskie	—	2	5	12	18	20	20	20	20	20	17
Wileńskie	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Wołyńskie	—	—	—	—	1	—	1	2	7	6	—
M. st. Warszawa	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1

Ogółem: 13 26 42 107 142 163 168 170 195 194 139

Liczy to wskazują, że pryszczycy przyszła do nas spoza granicy zachodniej i południowo-zachodniej, tj. przede wszystkim z Niemiec. W lutym i w marcu koncentrowała się ona prawie wyłącznie w Wielkopolsce. W kwietniu zajęte zostały w środku kraju woj. warszawskie i łódzkie, a na południu—woj. krakowskie. W maju obszar południowo-zachodni został zaokrąglony przez zajęcie woj. kieleckiego, a ku południowi nastąpił przerzut na woj. lwowskie, przy czym znaczne postępy zarazy stwierdzamy również i w Lubelszczyźnie. W czerwcu poza Wielkopolską zaatakowane są już wszystkie województwa środkowe, z wyjątkiem białostockiego, oraz 2 poprzednie województwa południowe. Zupełnie lub prawie zupełnie wolny od pryszczycy pozostaje tylko wschód i południo-wschód. Pierwsze poważniejsze skurczenie się terytorium zapowietrzonego stwierdzamy na zachodzie (woj. poznańskie o 10 powiatów) we wrześniu, podczas gdy w innych województwach pryszczycy wciąż jeszcze ogarnia coraz nowe obszary. W październiku obszar zapowietrzony znowu kurczy się w Poznańskim i zaczyna kurczyć się tu i owdzie w centrum kraju, lecz wciąż rozszerza się na całym wschodzie i południo-wschodzie. W listopadzie zasięg terytorialny pryszczycy zmniejsza się w większości województw, lecz jeszcze rośnie na wschodzie w Nowogródzczyźnie, na Polesiu i na Podolu. Nawet w końcu roku—mimo znacznej poprawy—epidemia wciąż jeszcze jest zagnieżdżona w stu kilkudziesięciu powiatach.

Jest rzeczą jasną, że sama liczba zaatakowanych przez pryszczycę powiatów nie jest jeszcze dostatecznym wskaźnikiem natężenia epidemii, gdyż powiat uważa się za zapowietrzony zarówno wtedy, gdy pryszczycy zagnieżdżyła się w jednej choćby zagrodzie, jak i wówczas gdy szerzy masowe spustoszenia. Dlatego przechodzimy teraz do rozpatrzenia danych o ilości zapowietrzonych miejscowości i zagród w każdym województwie, podając—podobnie jak poprzednio—stan zarazy w końcu każdego miesiąca:

Lubelskie	—	—	—	36	879	2 899	5 317	4 006	4 372	1 680	424
Lwowskie	—	—	—	247	3 701	7 813	13 730	14 262	12 180	2 529	350
Łódzkie	7	1	89	290	3 195	4 618	6 384	4 226	1 056	46	13
Nowogródzkie	—	—	—	—	—	3	8	140	460	233	245
Poleskie	—	—	—	—	—	81	737	917	550	542	205
Pomorskie	1	1	3	153	969	2 088	2 684	3 750	3 755	1 990	984
Poznańskie	25	118	255	729	3 329	5 028	4 202	1 587	695	146	45
Śląskie	11	7	59	226	861	1 354	1 698	634	533	269	129
Stanisławowskie	—	—	—	—	—	—	—	—	188	267	14
Tarnopolskie	—	—	—	—	—	—	—	—	437	490	242
Warszawskie	—	3	28	208	892	5 320	11 945	12 581	10 335	5 074	1 803
Wileńskie	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—
Woiłyńskie	—	—	—	—	3	—	13	15	90	72	—
M. st. Warszawa	—	—	—	6	32	40	2	1	1	1	2
Ogółem:	47	134	442	3 637	23 049	47 772	77 189	65 072	49 008	18 863	5 829

Obraz przesuwania się ośrodka pryszczycy z zachodu i południo-zachodu na wschód i południo-wschód jest tu zupełnie jasny. W lutym, marcu i kwietniu ześrodkowuje się pryszczycza niemal wyłącznie w województwach zachodnich, w maju czyni znaczne postępy w niektórych innych okolicach, przede wszystkim jednak wybucha z niezwykłą siłą w woj. kieleckim, które na czas dłuższy (aż do sierpnia) wykazuje najwyższe liczby bezwzględne ognisk zarazy. W czerwcu niemal tak samo silne wybuchy stwierdzamy w 2 województwach południowych (krakowskie i lwowskie) oraz w woj. łódzkiej. W lipcu ognięte zostały pozostałe województwa centralne (warszawskie, białostockie i lubelskie), ale nawet i wtedy rozmiary epidemii były tam jeszcze wciąż mniejsze niż np. w Kielecczyźnie lub w okręgu lwowskim. Jeszcze nawet we wrześniu te 2 województwa są głównymi ośrodkami zarazy, a dopiero w listopadzie, w okresie wygasania pryszczycy, na pierwsze miejsce wysuwa się woj. warszawskie.

Dzięki temu stopniowemu tylko posuwaniu się na wschód pryszczycza w 1938 r. objęła masowo bynajmniej nie cały kraj, lecz tylko 9 województw zachodnich, środkowych i południowych. Cały wschód i południo-wschód (razem 6 województw) został w ub. r. właściwie oszczędzony, gdyż przerzuty zaczęły się na dobre dopiero późną jesienią, gdy warunki klimatyczne i sezonowe nie sprzyjały już szerzeniu się epidemii.

Liczby te potwierdzają również stwierdzone już powyżej zjawisko wybitnej sezonowości pryszczycy. Niemal we wszystkich okolicach widzimy bardzo szybki wzrost liczby schorzeń wiosną i latem, maksymalne natężenie w miesiącach letnich, a potem równie szybkie wygasanie jesienią i zimą. Ta sezonowość najostrej zaznacza się w woj. warszawskim, kieleckim, krakowskim i lwowskim, stosunkowo zaś najslabiej — w Wielkopolsce oraz województwach, położonych bardziej na wschód (białostockie, lubelskie), w których opóźnienie przejawiania się zarazy przeszkodziło jej wzrostowi w najbardziej dla niej sprzyjającym sezonie.

Zjawisko sezonowości jest niewątpliwie związane przede wszystkim z przyjętym w lecie systemem wypasania pastwiskowego, co sprzyja zarażaniu zwierząt i przenoszeniu zarazków. Natomiast opasanie stajenne ułatwia lokalizację epidemii. Ale nie jest to bynajmniej czynnik jedyny. W większości województw przebieg i natężenie zarazy przejawia charakterystyczną cykliczność zależną widocznie od czynników biologicznych. Z reguły wcześniejszy wybuch pryszczycy połączony bywał z wcześniejszym jej załamywaniem się — nawet do pewnego stopnia niezależnie od sezonu. Tak, na przykład, woj. poznańskie odegrało rolę najpierwszej kołyski zarazy w Polsce, gdyż jeszcze w marcu i kwietniu olbrzymia większość zapowietrzonych miejscowości i zagród przypadała na to właśnie województwo. Ale też przełom i poprawa nastąpiły tu już w sierpniu, czyli w pełni sezonu pastwiskowego. Dla większości innych województw przełom analogiczny nastąpił już o miesiąc później, mianowicie we wrześniu. Natomiast w woj. warszawskim, gdzie pryszczycza wystąpiła masowo właściwie dopiero w lipcu, poprawa zaznacza się również dopiero w październiku, a w woj. lubelskim, białostockim i lwowskim liczba zapowietrzonych miejscowości — a częściowo również i zagród — zmniejsza się nawet dopiero w listopadzie. Stosunkowo najpóźniejszy przebieg pryszczycy stwierdzamy w woj. śląskim i pomorskim, na co mogło

wpłynąć sąsiedztwo z Rzeszą Niemiecką, skąd została ona zawleczona i gdzie mogła mieć trochę inny charakter.

Porównanie liczb, dotyczących nawiedzonych przez zarazę miejscowości i zagród, wskazałoby, że przeciętna liczba ognisk pryszczycy, przypadająca na 1 miejscowość, nie była jednakowa w różnych okolicach kraju. Podczas gdy w województwach zachodnich oraz w woj. warszawskim i łódzkim na każdą zapowietrzoną miejscowość przypadało ok. 5 zapowietrzonych zagród, to w woj. lubelskim i białostockim było ich już ok. 10, w woj. kieleckim — ok. 15, a w woj. lwowskim — średnio nawet ok. 25 zagród. Jest to widocznie następstwo innego systemu rozsiedlenia się na południu kraju, a być może również i większej mało-rolności.

Ale, oczywiście, nawet i liczba zapowietrzonych zagród nie daje jeszcze istotnego obrazu spustoszeń, dokonanych przez epidemię. Dlatego rozpatrzmy teraz — na podstawie danych Głównego Inspektoratu Weterynarii — liczby, dotyczące pogłowia zwierząt, które przebyły pryszczycę. Liczby te wymagają jednak paru omówień. Nie tylko dlatego, że ujmują tylko te wypadki epidemii, które zostały zarejestrowane przez władze administracyjne, a pomijają wszystkie wypadki epidemii zatajonej i nierejestrowanej. Jest bowiem jasne, że to zastrzeżenie dotyczy całej w ogóle statystyki pryszczycowej. Poza tym jednak trzeba pamiętać, że niżej podane liczby dotyczą, ściśle biorąc, nie zwierząt, które chorowały — lecz zwierząt, które znajdowały się w zapowietrzonych zagrodach. Jeżeli chodzi o bydło, najłatwiej ulegające pryszczycy, to obie te wielkości są z reguły identyczne i w razie pojawienia się pryszczycy w zagrodzie atakowała ona wszystkie sztuki bydła, znajdujące się w niej. Ale odporność trzody, owiec i kóz na pryszczycę jest znacznie większa, i można przyjąć, że spośród uwzględnionego w poniższym zestawieniu pogłowia faktycznie chorowała tylko drobna część — co najwyżej 10% lub 15%. Otóż, liczby wspomniane są następujące:

(p. zestawienie na str. 1022)

Zgodnie z tym, co wyżej powiedziano, można stwierdzić, że uchwycona przez rejestrację liczba chorego bydła wynosiła w całym kraju ponad 1 200 tys. sztuk, liczba zaś chorych świń, owiec i kóz wynosiła ogółem nie więcej niż 100 ÷ 150 tys. sztuk. W stosunku do ogólnego pogłowia w kraju chore bydło stanowiło ok. 12%, podczas gdy częstość zachorowań zwierząt pozostałych wynosiła zapewne mniej niż 1% lub najwyżej ok. 1½% ogólnego pogłowia. Gdybyśmy się ograniczyli do właściwego obszaru zapowietrzonego, tj. do województw centralnych, zachodnich i 2 południowych, to okazałoby się, że przypadło na nie aż 1 177 tys. sztuk zarażonego bydła, czyli prawie 98% chorego pogłowia, a wskutek tego i częstość zachorowań na tym obszarze zapowietrzonym była już wyższa, wynosząc średnio 17,2% ogólnego pogłowia. Największa liczba bezwzględna zarażonych sztuk bydła przypadała na województwa centralne, lecz częstość zachorowań, czyli stopień natężenia epidemii był najwyższy w Wielkopolsce i na Śląsku, w sąsiedztwie granicy niemieckiej. Stosunkowo bardzo niskie liczby zarażonych cieląt tłumaczą się, oczywiście, tylko niedokładnością rejestracji, tj. niewydziałaniem wszystkich chorych cieląt z ogólnej masy zarażonego bydła. Co do trzody, owiec i kóz, to zgodnie z ogólną strukturą hodowli — ich pogłowia ogólne, a więc zapewne i liczba chorych zwierząt była najwyższa w Wielkopolsce. Do wnioskowania

Województwa	Bydło rogате		W tym cielęta sztuk	Trzoda	Owce	Kozy
	sztuk	% og. pogło- wia				
Warszawskie	175 409	20·3	4 040	103 017	21 446	249 1
Łódzkie	60 553	10·0	1 428	34 392	13 227	1 513
Kieleckie	120 979	15·0	3 713	44 925	14 849	1 582
Lubelskie	66 941	7·6	1 523	51 237	5 559	139
Białostockie	54 596	8·2	1 096	43 010	30 621	10
Razem woj. centralne:	478 478	12·5	11 800	276 581	85 702	3 493
Wileńskie	21	0·0	3	25	43	—
Nowogródzkie	4 311	0·9	136	1 883	2 583	—
Poleskie	10 331	1·6	661	8 842	8 163	8
Wołyńskie	2 134	0·3	19	1 356	378	2
Razem woj. wschodnie:	16 797	0·7	819	12 106	11 167	10
Poznańskie	254 726	33·8	6 162	237 183	73 603	8 662
Pomorskie	165 114	43·8	7 914	148 641	101 396	2 412
Śląskie	34 329	27·9	1 023	17 476	1 245	1 771
Razem woj. zachodnie:	454 169	36·2	15 099	403 300	176 244	12 845
Krakowskie	122 610	16·3	8 047	31 657	21 680	2 931
Lwowskie	121 771	12·1	2 976	14 556	1 259	144
Stanisławowskie	3 066	0·7	168	800	7	16
Tarnopolskie	5 214	1·1	113	2 741	1 677	16
Razem woj. południowe:	252 661	9·4	11 304	49 754	24 623	3 107
Ogółem:	1 202 105	11·8	39 022	741 741	297 736	19 455

o różnicach regionalnych w częstotliwości zachorowań tych zwierząt brak materiałów.

Na zakończenie pozostaje nam tylko jeszcze podać liczby śmiertelności zwierząt, zarażonych przez pryszczycę. Dane odnośnie posiadamy tylko dla bydła, przy czym cały obszar wschodni i południowo-wschodni, pominięty przez zarazę, łączymy razem. Dane dla bydła są zresztą najważniejsze również i z tego względu, że za każdą padłą sztukę hodowcy otrzymywali od Państwa zwrot kosztów w wysokości $\frac{3}{4}$ wartości zwierzęcia:

Województwa	Sztuk	Przypada sztuk padłych na tysiąc:	
		sztuk chorych	ogólnego pogłowia
Warszawskie	1 637	9·44	1·89
Łódzkie	904	14·90	1·49
Kieleckie	1 013	8·38	1·25
Lubelskie	282	4·21	0·32
Białostockie	126	2·31	0·19
Razem woj. centralne:	3 962	8·28	1·04
Poznańskie	2 517	9·88	3·34
Pomorskie	1 450	8·78	3·84
Śląskie	240	6·93	1·92
Razem woj. zachodnie:	4 207	9·25	3·35
Krakowskie	1 136	9·27	1·50
Lwowskie	456	3·74	0·45
Razem woj. południowe:	1 592	6·51	0·90
Ogółem obszar zapowie- trzony	9 761	8·28	1·42
Woj. pozostałe (obszar nicza- powietrzony)	34	1·36	0·01
Ogółem:	9 795	8·14	0·93

Jak widać, spośród 1 200 tys. sztuk bydła, porażonych przez pryszczycę, padło tylko niespełna 10 tys. sztuk, czyli mniej niż 1%. W stosunku zaś do ogólnego pogłowia padło od pryszczycy mniej niż 1‰. Jak wszystkie inne wskaźniki natężenia zarazy, tak samo i śmiertelność zwierząt okazała się najwyższą w Wielkopolsce, jakkolwiek pod względem złośliwości pryszczycy specjalnie z jakiegoś powodu wyróżniło się również woj. łódzkie.

Do strat bezpowrotnych, spowodowanych przez upadek zwierząt, trzeba by jeszcze dołączyć straty wskutek umyślnego wybijania zwierząt w celach zapobiegawczych. Ten najradzykalniejszy sposób walki z epidemią, stosowany w różnych krajach za granicą dosyć szeroko, u nas używany był—jak wiadomo—w zasadzie tylko we wczesnym okresie, gdy można było jeszcze mieć nadzieję, że dzięki wybicciu powstrzyma się pochodz zarazy. Toteż ogólna ilość sztuk wybitych jest bardzo nieznaczna, gdyż wynosi w całym kraju tylko 2 825 sztuk bydła (ok. 2·3 na 1 tys. sztuk porażonych), a zaledwie 293 sztuki świń i 64 sztuki owiec i kóz. Największa liczba wybitych sztuk bydła przypadła na woj. łódzkie, bo aż 842, drugie miejsce zajmuje woj. poznańskie (485 szt.), trzecie—woj. kieleckie (477 szt.), a czwarte—woj. pomorskie (328 szt.). Na wszystkie inne województwa razem wzięte przypadło już tylko mniej niż 700 głów wybitego bydła, albowiem były to już okolice, gdzie wybijanie było stosowane jedynie w różnych wypadkach specjalnych. Trzeba jednak stwierdzić, że środek ten, chociaż kosztowny dla państwa, gdyż połączony z obowiązkiem pokrycia posiadaczom pełnej wartości ubitej sztuki, przyczynił się niewątpliwie do pewnego stopnia do powstrzymania pochodz pryszczycy na wschód i do zachowania w ten sposób przez cały rok dość znacznych obszarów, skąd można było np. podtrzymywać ważny ze względów ogólnogospodarczych eksport hodowlany itp.

M. K.

HANDEL

KRAJOWE RYNKI TOWAROWE

ZBOŻA I PRZETWORY

— Ruch cen zbóż w okresie 19/VI ÷ 1/VII 1939 r. kształtował się następująco (w zł za 100 kg):

	19 ÷ 24/VI	26/VI ÷ 1/VII	Wzrost %
Pszennica			
Warszawa	26:40	28:75	8:9
Poznań	24:75	28:55	15:3
Lwów	23:83	25:52½	7:1
Średnia	24:99	27:60½	10:4
Ż y t o			
Warszawa	15:25	15:37½	8:2
Poznań	15:50	18:07½	16:6
Lwów	15:42	15:82½	2:5
Średnia	15:39	16:42½	9:1
O w i e s			
Warszawa	18:71	20:31	8:5
Poznań	17:77	18:02½	1:4
Lwów	18:31	19:22	4:9
Średnia	18:26	19:18½	4:3
Jęczmień zwykły			
Warszawa	18:74	19:12½	2:0
Poznań	19:79	20:25	2:3
Lwów	18:74	18:74	—
Średnia	19:02	19:37½	2:1

— W okresie sprawozdawczym (od 26 czerwca do 1 lipca) rynek zbóż i przetworów kształtował się pod znakiem mocnego nastroju. Obroty utrzymały się w dotychczasowych rozmiarach. Zyski kursowe (w zł na 100 kg) na giełdzie warszawskiej odnotowały następujące zboża i przetwory: pszenica jednolita i zbierana 2:00, oba standardy żyta 0:50, wszystkie 3 standardy jęczmienia 0:50, oba standardy owsa 1:25, wszystkie rodzaje i gatunki mąki pszennej 2:00, oba rodzaje I gat. mąki żytniej 1:75, wszystkie gatunki otręb pszennych z przemiału standardowego 0:75 oraz otręby żytnie 0:75. Na giełdzie poznańskiej salda tygodniowe (analogicznie) kształtowały się następująco: pszenica 2:50, żyto 0:50, wszystkie rodzaje i gatunki mąki pszennej 3:00, oba rodzaje I gat. mąki żytniej 1:50, otręby pszenne (grube i średnie) i otręby żytnie 0:50 oraz otręby jęczmienne 0:25.

Ogólny obrót na giełdzie warszawskiej w okresie sprawozdawczym wyniósł 9 403 t, w tym 3 363 t żyta (dla okresu, poprzedzającego sprawozdawczy, odpowiednio liczby wynosiły: 9 367 i 2 065).

Warszawa. — Ceny hurtowe według cedyfu urzędowej (ostatnie notowania w tygodniu) — w zł za 100 kg parytet wagon Warszawa ładunek wagon (w nawiasach podane są notowania końcowe z okresu, poprzedzającego sprawozdawczy): pszenica czerwona szklista bez notowań, — jednolita 29:50 ÷ 30:00 (27:50 ÷ 28:00), — zbierana 29:00 ÷ 29:50 (27:00 ÷ 27:50), żyto I standart 15:75 ÷ 16:00 (15:25 ÷ 15:50), — II standart 15:50 ÷ 15:75 (15:00 ÷ 15:25), jęczmień browarny bez notowań, — I standart 19:25 ÷ 19:50 (18:75 ÷ 19:00), — II standart 19:00 ÷ 19:25 (18:50 ÷ 18:75), — III standart 18:75 ÷ 19:00 (18:25 ÷ 18:50), owies I standart 21:25 ÷ 21:75 (19:00 ÷ 19:50), — eksportowy 478 ÷ 488 grl bez obrotów, — II standart 21:00 ÷ 21:25 (18:75 ÷ 19:00), mąka pszenna: I gat. 0 ÷ 30% 49:00 ÷ 50:00 (47:00 ÷ 48:00), — I gat. 0 ÷ 35% 47:00 ÷ 48:00 (45:00 ÷ 46:00), — I gat. 0 ÷ 50% 44:00 ÷ 47:00 (42:00 ÷ 45:00), — I gat. A 0 ÷ 65% 42:00 ÷ 44:00 (40:00 ÷ 42:00), — II gat. 35 ÷ 50% bez notowań, — II gat. A 30 ÷ 65% 38:50 ÷ 40:00 (36:50 ÷ 38:00), — II gat. B 35 ÷ 65% bez notowań, — II gat. C 50 ÷ 60% bez notowań, — II gat. D 50 ÷ 65% 33:50 ÷ 34:50 (31:50 ÷ 32:50), — III gat. 65 ÷ 70% 24:00 ÷ 26:00, — razowa 0 ÷ 95% bez notowań, — pastewna 18:00 ÷ 19:00, mąka żytnia: I gat. 0 ÷ 30% 28:75 ÷ 29:25 (27:00 ÷ 27:50), — I gat. 0 ÷ 55% 27:00 ÷ 27:50 (25:25 ÷ 25:75), — razowa 0 ÷ 95% 21:25 ÷ 21:75 (20:50 ÷ 21:00), otręby pszenne grube z przemiału standardowego 12:75 ÷ 13:25 (12:00 ÷ 12:50), — średnie z przemiału standardowego 11:75 ÷ 12:25 (11:00 ÷ 11:50), — mialkie z przemiału standardowego 11:75 ÷ 12:25 (11:00 ÷ 11:50), otręby żytnie z przemiału standardowego 11:75 ÷ 12:25 (11:00 ÷ 11:50), otręby jęczmienne bez notowań.

Poznań. — Ceny hurtowe według cedyfu urzędowej (ostatnie notowania w tygodniu) — w zł za 100 kg parytet dostawa bieżąca (w nawiasach podane są notowania końcowe z okresu, poprzedzającego spr-

wozdawczy): pszenica 28:50 ÷ 29:00 (26:00 ÷ 26:50), żyto 16:00 ÷ 16:25 (15:50 ÷ 15:75), jęczmień 638/650 grl bez notowań, — 673/678 grl bez notowań (19:00 ÷ 19:50), — 700/720 grl bez notowań (19:75 ÷ 20:25), — browarny bez notowań, owies I standart bez notowań (18:10 ÷ 18:50), — II standart bez notowań (17:50 ÷ 18:00), mąka wraz z workiem: pszenna I gat. 0 ÷ 35% 49:00 ÷ 51:00 (46:00 ÷ 48:00), — I gat. 0 ÷ 50% 46:25 ÷ 28:75 (43:25 ÷ 45:75), — I gat. A 0 ÷ 65% 43:50 ÷ 46:00 (40:50 ÷ 43:00), — II gat. 35 ÷ 50% 42:25 ÷ 43:25 (39:25 ÷ 40:25), — II gat. 35 ÷ 65% 39:25 ÷ 41:75 (36:25 ÷ 38:75), — II gat. 50 ÷ 60% 37:75 ÷ 38:75 (34:75 ÷ 35:75), — II gat. A 50 ÷ 65% 36:75 ÷ 37:75 (33:75 ÷ 34:75), — II gat. 60 ÷ 65% 35:25 ÷ 36:25 (32:25 ÷ 33:25), — III gat. 65 ÷ 70% 31:25 ÷ 32:25 (28:25 ÷ 29:25), — razowa 0 ÷ 95% bez notowań, — pastewna bez notowań, mąka żytnia: I gat. 0 ÷ 30% 28:25 ÷ 29:00 (26:75 ÷ 27:50), — I gat. A 0 ÷ 55% 26:75 ÷ 27:50 (25:25 ÷ 26:00), — razowa 0 ÷ 95% bez notowań, — II gat. 30 ÷ 65% bez notowań, — II gat. A 50 ÷ 55% bez notowań, otręby pszenne grube z przemiału standardowego 12:75 ÷ 13:25 (12:25 ÷ 12:75), — średnie z przemiału standardowego 11:00 ÷ 11:75 (10:50 ÷ 11:25), otręby żytnie z przemiału standardowego 12:00 ÷ 13:00 (11:50 ÷ 12:50), otręby jęczmienne 12:00 ÷ 13:00 (11:75 ÷ 12:75).

RYNEK AKCYJNY

za okres od 26 do 30 czerwca 1939 r.

Słaba tendencja z okresu, poprzedzającego sprawozdawczy — uległa lekkiemu wzmocnieniu, co wyraziło się w zwyzce kursów kilku akcji. Obroty — spadły na skutek przypadającego ultimo miesiąca, jak i wskutek mniejszej liczby dni giełdowych w tygodniu (w lipcu i w sierpniu giełdy pieniężne w soboty nie będą czynne). Salda tygodniowe (w zł; ze znakiem plus — zysk, ze znakiem minus — strata) na giełdzie warszawskiej kształtowały się następująco: Banku Polskiego — 1:00 oraz imienne + 0:50, Warsz. Tow. Fabryk Cukru + 1:00, Warsz. Tow. Kopalń Węgla + 0:50, Lilpopa — 0:50, Modrzejowa — 0:50, Ostrowca (ser. B) — 0:75, Starachowic + 1:25, Tow. Zakładów Żyrardowskich + 1:00 oraz Haberbuscha i Schielego — 1:00.

Na giełdach prowincjonalnych zainteresowanie rynkiem akcyjnym było w dalszym ciągu minimalne.

GIEŁDA WARSZAWSKA

	Wartość nominalna (waluta)	Kurs naj- wyższy	Kurs naj- niższy	Ostatni kurs w tygodniu
Bank Polski	zł 100	105:00	104:00	104:00
" " imienne	zł 100	.	.	104:00
Warsz. Tow. Fabryk Cukru	zł 100	36 50	36 00	36 50
Warsz. Tow. Kopalń Węgla	zł 100	32:00	31:25	31:50
Lilpop	zł 100	80:00	79:00	79:25
				-79 50
				-79:00
Modrzejów	zł 50	18:00	17:50	17:50
Norblin	zł 100	.	.	90:00
Ostrowiec ser. B . . .	zł 100	79:50	79:00	79:25
				-79 00
Starachowice	zł 100	49:50	48:50	49 50
Zjedn. Fabr. Maszyn, Kotłowni Wag. Ziele- niewski i Fitzner- Gamper	zł 100	.	.	60:50
Tow. Zakładów Żyrar- dowskich	zł 100	48 50	47:00	48:25
				-47:00
Haberbusch i Schiele	zł 100	60:00	59:00	59:00

GIEŁDA KRAKOWSKA

Akcje — w zł: Chybie 73:00.

GIEŁDA LWOWSKA

Akcje w okresie sprawozdawczym nie były notowane.

GIEŁDA POZNAŃSKA

Akcje — w zł (w nawiasach — notowania z okresu poprzedzającego): Bank Polski 104:00, H. Cegielski 53:00 (54:00), Herzfeld i Victorius 52:00.

CŁO ORAZ REGLAMENTACJA

CŁA WYWOZOWE NA JAGODY CZARNE, CHMIEL I CEBULĘ.—W „Dz. Ust. R. P.” Nr 56/1939 r., poz. 364 ogłoszone zostało rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 22/VI 1939 r., wydane w porozumieniu z Ministrami: Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie zmiany taryfy celnej wywozowej.

Na mocy omawianego rozporządzenia zaprowadzone zostały następujące cła wywozowe:

Nazwa towaru	Cło zł od 100 kg
Jagody czarne	100'00
Chmiel	400'00
Cebula (z wyjątkiem dymki)	30'00

Jednocześnie rozporządzenie postanawia, iż przy wywozie wyżej wymienionych towarów za zaświadczeniami Ministerstwa Przemysłu i Handlu cła nie będą pobierane. Wolny od cła wywóz przewidziany został również dla tych towarów, wywożonych przez osoby, zamieszkałe w pasie granicznym, w ilościach, nie przekraczających jednorazowo po 10 kg dla każdego ze wspomnianych artykułów. Ponadto zwolnione od cła wywozowego zostały jagody czarne i ce-

bula w ilości do 5 kg włącznie oraz chmiel w ilości do 10 kg włącznie—przeznaczone do własnego użytku osób, wyjeżdżających za granicę, lub wysyłane za granicę pocztą, koleją lub innymi środkami komunikacyjnymi.

Za wprowadzeniem cef wywozowych na wymienione artykuły przemawiała konieczność zorganizowania nadzoru nad wywozem w związku z potrzebą dobrego sortowania towaru oraz ujednoczenia i bardziej dbałego opakowania—celem uzyskania lepszych cen na rynkach zagranicznych, potrzeba selekcji zbyt dużej liczby eksporterów, wzajemnie się zwalczających, oraz wyeliminowania pośrednictwa innych państw i ubezpieczenia wywozu przez porty polskie. Uzyskane w wyniku tego wyższe ceny powinny pokryć z nadwyżką świadczenia na utrzymanie aparatu standaryzacyjnego.

Szczegółowe postanowienia, dotyczące wykazu instytucji, za których pośrednictwem będą wydawane zaświadczenia Ministerstwa Przemysłu i Handlu na wolny od cła wywóz jagód czarnych, chmielu i cebuli, oraz o trybie postępowania przy wydawaniu tych zaświadczeń będą wkrótce ogłoszone w drodze obwieszczeń Ministra Przemysłu i Handlu, wydanych w porozumieniu z Ministrami: Skarbu oraz Rolnictwa i Ref. Roln.

Omawiane rozporządzenie weszło w życie z dniem 5/VII b. r.

KOMUNIKACJA I TRANSPORT

POLSKO - ŁOTEWSKO-ESTOŃSKA KOMUNIKACJA TOWAROWA.—W „Dz. Tar. i Zarządz. Kolej.” Nr 27/1939 ogłoszono—z ważnością od dn. 1/VII b. r.—zmiany i uzupełnienia do poszczególnych części bezpośredniej polsko-łotewsko-estońskiej taryfy towarowej, mianowicie:

W części I, zawierającej postanowienia regulaminowe—wprowadzono pewne zmiany redakcyjne oraz włączono przepis o ulgowym przewozie wagonów próżnych prywatnych, powracających z zagranicy.

W części II taryfy, zawierającej przepisy o obliczaniu przewoźnego i nomenklaturę, wprowadzono—oprócz drobnych zmian, odnoszących się do kolei polskich i łotewskich—przepisy, odnoszące się do kolei łotewskich, mianowicie, że przy przewozie przesyłek pociesnych przewoźne podwyższa się o 50% oraz zmianę w obliczaniu przewoźnego.

W części V taryfy, zawierającej taryfy artykułowe, opracowano nowe stawki przewozowe w relacjach, odnoszących się do kolei estońskich. Stawki globalne poszczególnych taryf artykułowych zostały obniżone wobec zniżki opłat na kolejach estońskich, która spowodowana została zmianą stosunku korony estońskiej do jednostki taryfowej, obowiązującej w taryfie. Zmiany te odnoszą się do następujących taryf artykułowych: Nr 1 i 101 (towary wszelkiego rodzaju), Nr 3 (chmiel prasowany), Nr 6 (amonit), Nr 7 (zioła, korzenie, kwiaty i liście, stosowane w lecznictwie), Nr 11 (płyty szamotowe), Nr 12 (wyroby młynarskie ze zboża i roślin strączkowych); wymienione taryfy obowiązują w kierunku z Polski do Estonii. Dla kierunku z Estonii do Polski przeprowadzono wspomniane zmiany w następujących taryfach: Nr 102 (ryby świeże i mrożone), Nr 104 (szmaty), Nr 112 (benzyna, olej smołowcowy z węgla łupkowego, smoła).

W taryfie tej (część V) wprowadzono taryfę artykułową Nr 14 na przewóz odlewów żelaznych, naczyń kuchennych itp. z Kielc do Rygi i do stacji granicznej łotewsko-litewskiej Eglaine—dla umożliwienia wysyłania tych towarów do Litwy w okręgu przylotewskim, do którego dowóz przez Zawiasy jest komunikacyjnie niedogodny.

Z. H.

BEZPOŚREDNIA POLSKO-WĘGIERSKA TARYFA TOWAROWA.—Z dniem 15/VII b. r. wchodzi w życie dodatkowe uzupełnienia postanowień o obliczaniu przewoźnego w zesz. 1 taryfy. Uzupełnienia i zmiany mają na celu stworzenie przewidywanych podstaw (do czasu wydania nowego zeszytu 1), umożliwiających

opracowywanie nowych taryf artykułowych ze stawkami odcinkowymi do i od nowych granic polsko-węgierskich, słowacko-węgierskich względnie niemiecko-słowackich. W tym celu obok dawnych zostały wymienione nazwy nowych przejść granicznych, do których tworzyć się będą stawki odcinkowe, ponadto zaś wprowadzony został spis dróg przewozu z uwzględnieniem nowych przejść granicznych. Wszystkie wymienione zmiany dotyczyć będą wyłącznie nowych taryf artykułowych, które wejdą w życie, poczynając od dn. 15/VII b. r.

Taryfy te zawierać już będą stawki, ustalone w dostosowaniu do nowych granic, przy czym—w odróżnieniu od dotychczasowej procedury—przy ustalaniu dróg przewozu do każdej taryfy dołączone będą obowiązujące wyłącznie dla stacji, do niej włączonych, specjalne tablice kierunkowe, na podstawie których ustalać się będzie właściwą drogę przewozu.

Dla starych taryf artykułowych do czasu całkowitego stopniowego ich zastąpienia przez nowe taryfy artykułowe obowiązywać będą nadal dawne ogólne przepisy kierunkowe.

Na powyższych zasadach przerobione zostały na nowo taryfy: Nr 26 (terpentyna), Nr 105 (warzywa) i Nr 106 (owoce), które wejdą w życie z dniem 15/VII b. r. jako pierwsze z tego typu taryf artykułowych.

Z dniem 1/VII b. r. weszły w życie nowe taryfy artykułowe na przewóz w kierunku z Węgier do Polski: 1) skór kozich, jagnięcych, owczych, zajęczych i świńskich, surowych, solonych, albo w stanie suchym, jednak niewyprawionych (taryfa Nr 125), ze stawkami dwojakiego rodzaju (do zużycia w garbarni lub białoskórni odbiorcy—niższe, oraz bez tego warunku—droższe) do stacji: Kraków, Lwów, Ławoczne, Mosty Śl., Muszyna i Warszawa-Gdańska; 2) kamieni zwyczajnych łupanych, łamanych lub kruszonych (także szuter) w kawałkach (bryłach o wadze do 150 kg), jako to: andezyt, bazalt, diabar, dolomit, gips surowy, granit, rogowiec, wapień, marmur, margel, porfiry, piaskowce, sjenit (taryfa Nr 126). Taryfa ta zawiera również 2 rodzaje stawek: niższych—do celów budowlanych lub przeróbki w przedsiębiorstwie odbiorcy na materiały do budowy dróg, oraz droższych—bez tego warunku—do stacji: Gdynia i Kraków.

Opłaty przewozowe obu taryf opracowane zostały w formie stawek stacyjnych (bez potrzeby ustalania najniższej stawki), przy czym dla każdej relacji wskazane zostały nowe drogi przewozu.

J. C.

ŻEGLUGA I SPRAWY MORSKIE

PODNIESIENIE BANDERY NA M/S „STALOWA WOLA”.—W porcie gdyńskim została w dn. 5/VII b. r. podniesiona bandera na nowym polskim motorowcu „Stalowa Wola”, siostrzanym statku „Morskiej Woli”, który rozpoczął służbę pod banderą Rzplitej w lutym b. r.

Aktu poświęcenia bandery i statku dokonał Ks. Kanonik Turzyń-

ski. Następnie przemówił Dyrektor Naczelny G. A. L.—P. A. Leszczyński.

W uroczystości poświęcenia bandery wzięli udział PP.: Komisarz Rządu Sokół, Dyr. Urzędu Morskiego Łęgowski i Prezes Związku Armatorów Kollat. Dyrektor Dep. Morskiego Min. Przem. i Han. P. Możdżeński nadesłał depeszę, w której w imieniu Pana Minis-

tra Przemysłu i Handlu A. Romana oraz swoim i Departamentu przesyła z okazji podniesienia bandery na statku „Stalowa Wola” życzenia owocnej pracy dla nowej jednostki w służbie bandery polskiej, dla jej kapitana, załogi oraz dalszego pomyślnego rozwoju Towarzystwa.

Kapitanem „Stalowej Woli” został Jan Strzembosz, wychowanek Państwowej Szkoły Morskiej.

M/S „Stalowa Wola” wychodzi w pierwszą podróż do Ameryki Południowej w dn. 10/VII b. r.

PRACA POLSKICH PORTÓW W KWIETNIU I MAJU 1939 R.—Według danych zarządów portowych, obroty zamorskie Gdyni i Gdańska kształtowały się w kwietniu i maju b. r. oraz—porównawczo—w analogicznych miesiącach 2 lat ubiegłych—w sposób następujący (w tonach):

	Gdynia	Gdańsk	Razem
O b r o t y o g ó ł e m			
Kwiecień 1939	830 926	731 323	1 562 249
Maj	924 753	698 097	1 622 850
„ 1938	714 410	592 935	1 307 345
„ 1937	716 161	482 641	1 198 802
W y w ó z			
Kwiecień 1939	712 050	612 348	1 324 398
Maj	771 470	609 823	1 381 293
„ 1938	606 536	431 444	1 037 980
„ 1937	558 306	361 051	919 363
P r z y w ó z			
Kwiecień 1939	118 876	118 975	237 851
Maj	153 283	88 274	241 557
„ 1938	107 874	161 491	269 365
„ 1937	157 855	121 584	279 439

Z zestawienia tego wynika, że w okresie sprawozdawczym nastąpił ogólny stosunkowo wyraźny wzrost obrotów portowych w porównaniu z majem ostatnich 2 lat. Na wzrost ten wpłynęło wyłącznie zwiększenie się wywozu przez oba porty, gdyż przywóz przez porty p. o. c. uległ zmniejszeniu w porównaniu z 1938 r. Zmniejszenie to tłumaczy się słabszą tendencją w przywozie rud, kierowanych głównie przez Gdańsk.

Jeżeli chodzi o porównanie obrotów w kwietniu i maju b. r.—to w Gdyni przeładunek portowy w ostatnim miesiącu uległ znacznemu wzrostowi, osiągając rekordowy—od chwili powstania portu—poziom 924 tys. t, co świadczy o intensywnym wykorzystaniu portu pomimo niepewnej sytuacji politycznej, która na ogół oddziałuje hamująco na morskie obroty międzynarodowe. W Gdańsku—obroty uległy nieznacznemu zahamowaniu, przy czym przywóz wykazuje nieco większy spadek, aniżeli wywóz. Obroty zamorskie w okresie 5 miesięcy ilustruje poniższe zestawienie (w tonach):

	Gdynia	Gdańsk	Razem
O b r o t y o g ó ł e m			
1939	4 028 719	3 306 878	7 335 597
1938	3 683 732	2 823 348	6 507 080
1937	3 529 866	2 706 765	6 236 631
W y w ó z			
1939	3 407 351	2 820 133	6 227 484
1938	3 028 914	2 149 872	5 178 786
1937	2 826 835	2 290 542	5 117 377
P r z y w ó z			
1939	621 368	486 745	1 108 113
1938	654 726	673 476	1 328 202
1937	703 031	416 223	1 119 254

Jak z powyższego zestawienia wynika, ogólne obroty obu portów w okresie 5 miesięcy b. r. osiągnęły znacznie wyższy poziom niż w analogicznych okresach 2 lat ubiegłych; w stosunku do roku 1938 r. wzrost ten wynosi 12·7%. Spowodowane to zostało przede wszystkim zwiększeniem się wywozu, który ze znaczną nadwyżką pokrył spadek przywozu. Jeżeli chodzi o każdy port z osobna—to w porównaniu z 1938 r. ogólne obroty Gdyni wzrosły o 9·4%, Gdańska —o 17·1%.

Na wzrost obrotów w Gdyni wpłynął przede wszystkim zwiększony wywóz węgla i koksu, wyrobów żelaznych, zboża i roślin strączkowych oraz szynki i bekonów.

Na wzrost obrotów Gdańska wpłynęło zwiększenie się wywozu węgla, wyrobów żelaznych, zboża i roślin strączkowych, przetworów chemicznych i farmaceutycznych, bekonów oraz papieru,

Pewien spadek wykazuje wywóz drzewa przez porty p. o. c., co tłumaczyć można nagromadzeniem zapasów przez głównego odbiorcę—Wielką Brytanię, oraz konkurencją na międzynarodowym rynku ze strony krajów bałtyckich, jak również zwiększeniem wywozu na rynki kontynentalne—przez granice lądowe—głównie do Niemiec i Węgier.

Wartość udziału handlu zagranicznego Polski, kierowanego przez porty, w maju oraz w porównawczych miesiącach przedstawiała się—wg danych Gł. Urzędu Stat.—następująco (w tys. zł):

	Gdynia	Gdańsk	Razem
O b r o t y o g ó ł e m			
Kwiecień 1939	103 745	34 380	138 125
Maj	133 504	36 533	170 037
„ 1938	103 516	30 903	134 419
„ 1937	96 569	24 852	121 421
W y w ó z			
Kwiecień 1939	44 509	29 163	73 672
Maj	53 815	30 271	84 086
„ 1938	42 994	22 980	65 974
„ 1937	40 150	18 653	58 803
P r z y w ó z			
Kwiecień 1939	59 236	5 217	64 453
Maj	79 689	6 262	85 951
„ 1938	60 522	7 923	68 445
„ 1937	56 419	6 199	62 618

Przy rozpatrywaniu obrotów pod względem ich wartości, należy stwierdzić wzrost wartości obrotów ogólnych obu portów. Wartość przywozu natomiast przez port w Gdańsku w stosunku do maja 1938 r. uległa pewnemu zmniejszeniu, co tłumaczyć można m. in. załamaniem się przywozu rud, które nastąpiło na skutek ogólnego zmniejszenia się tranzytu do b. Czecho-Słowacji.

Udział naszych portów w ogólnym obrocie towarowym z zagranicą pod względem wagi oraz wartości przedstawiał się w okresie 5 miesięcy—na podstawie danych liczbowych Gł. Urzędu Stat. (nie uwzględniających tranzytu) w sposób następujący:

	Ogółem handel zagr.	Udział portów	Gdynia	Gdańsk
Waga obrotów				
	tys. t	tys. t %	tys. t %	tys. t %
Obroty ogółem				
1939	9 683	6 726 69·5	3 823 39·5	2 903 30·0
1938	7 323	5 861 80·0	3 535 48·3	2 326 31·7
1937	7 291	5 763 79·0	3 379 46·3	2 384 32·7
Wywóz				
1939	8 159	5 877 72·0	3 292 40·3	2 585 31·7
1938	5 898	4 940 83·8	2 954 50·1	1 986 33·7
1937	5 936	4 897 82·5	2 759 46·5	2 138 36·0
Przywóz				
1939	1 524	849 55·7	531 34·8	318 20·9
1938	1 425	921 64·6	581 40·8	340 23·8
1937	1 355	866 63·9	620 45·8	246 18·1
Wartość obrotów				
	tys. zł	tys. zł %	tys. zł %	tys. zł %
Obroty ogółem				
1939	1 097 150	710 706 64·8	529 650 48·3	181 056 16·5
1938	1 032 312	662 510 64·2	510 650 49·5	151 860 14·7
1937	976 821	657 177 67·3	485 451 49·7	171 726 17·6
Wywóz				
1939	563 846	368 346 65·2	220 593 39·1	147 753 26·1
1938	468 136	307 813 65·8	196 219 41·9	111 594 23·9
1937	490 983	329 277 67·1	191 409 39·0	137 868 28·1
Przywóz				
1939	533 304	342 360 64·2	309 057 58·0	33 303 6·2
1938	564 176	354 697 62·9	314 431 55·7	40 266 7·2
1937	485 838	327 900 67·5	294 042 60·5	33 858 7·0

Z przytoczonych wyżej zestawień statystycznych wynika, że w porównaniu z analogicznym okresem ub. r. udział portów p. o. c. w ogólnych obrotach naszego handlu zagranicznego wogółem zmniejszył się i wynosi 69·5% (w ub. roku —80·0%), a pod względem wartości uległ stosunkowo nieznacznej poprawie, osiągając 64·8% (wobec 64·2% w ub. roku).

Z RYNKU FRACHTOWEGO.—W warunkach „normalnych” okres letni, a przede wszystkim lipiec, charakteryzuje w transporcie morskim zmniejszenie obrotów morskich. W roku bieżącym sezon ten kształtuje się szczególnie niekorzystnie dla trampingu dalekomorskiego—oceanicznego wobec prawie całkowitego zaniku, a w każdym razie wobec znikomo małych transportów zboża oraz poważnej nadwyżki tonażu na rynku. Według sprawozdania Bałtyckiej i Międzynarodowej Konferencji Morskiej, w kwietniu b. roku szacowano tonaż bezrobotny na 4 mln. brt, a tymczasem wchodzi do obsługi nowy tonaż o stale ros-

nańcej zdolności transportowej (większa szybkość, lepsze i sprawniejsze urządzenia przeładunkowe itp.).

Po przejściowym, gwałtownym wzroście zapotrzebowania na statki pod transporty zboża w maju i I połowie czerwca, wywołanym wzmocnionymi zakupami zboża przez transportujące kraje europejskie i to przeważnie na rachunek poszczególnych rządów, wytworzyła się obecnie tym większa pustka, pogłębiająca niekorzystny sezon. Nie mały wpływ na sytuację w transporcie morskim wywiera międzynarodowa sytuacja polityczna i związane z tym oddziaływanie rządów na procesy międzynarodowej wymiany w zakresie surowców. Wpływ ten przyczynia się do wytwarzania nierównomierności zapotrzebowania. Jeżeli chodzi o wynik zbiorów europejskich, to jest on oceniany raczej optymistycznie, pomimo stwierdzonego już nieurodzaju we Włoszech i pomimo klęsk żywiolowych w różnych punktach Europy. Te ostatnie miały, jak się okazuje, charakter lokalny i nigdzie nie przybrały dotychczas większych rozmiarów.

Gwałtownego spadku transportów zboża nie może wyrównać w żadnej mierze wzrost obrotów innymi surowcami, przeważnie zresztą wzrost o charakterze zbrojeniowym.

Obok zamierającej pod względem zapotrzebowania na tonaż trampowy Ameryki Południowej, zapanowała wyjątkowa martwota na Dalekim Wschodzie z uwagi na stosunkowo minimalne transporty stamtąd w kierunku do Europy oraz z uwagi na paraliżujące oddziaływanie sytuacji politycznej w Chinach. W Ameryce Północnej utrzymuje się tylko zapotrzebowanie na tonaż pod ładunki złomu—głównie na rachunek Anglii, ale obok Anglii figuruje nadal Polska. Stawki na złom kształtują się mniej więcej na dotychczasowym poziomie przynajmniej do portów Anglii (sh 17/9), podczas gdy do Gdyni nieznacznie zwiększyły się do sh 20/6 f. d. Ta ostatnia stawka była zresztą notowana w końcu czerwca na lipiec. Różnica między stawką do Anglii i Polski jest w pewnej mierze wyrazem obaw ze strony armatorów, którzy okazują wyraźnie niechęć kierowania statków do Gdyni wobec niepewnej sytuacji politycznej.

W przeciwieństwie do ośrodków zaocenicznym, na wodach europejskich utrzymuje się nadal dobre zapotrzebowanie, a w każdym razie odczuwa się brak tonażu przynajmniej w portach morza Północnego Bałtyckiego.

KRONIKA TYGODNIOWA

PRZEGLĄD USTAW I ROZPORZĄDZEŃ

USTAWY:

Prawo o obligacjach—ust. z dn. 30/VI 1939 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 58/1939, poz. 379).

Zniesienie służebności w województwach: krakowskim, lwowskim, stanisławowskim, tarnopolskim i cieszyńskiej części woj. śląskiego—ust. z dn. 21/VI 1939 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 59/1939, poz. 389).

Uprawnienia Państwowego Instytutu Geologicznego w zakresie prac górniczych i terenowych—ust. z dn. 28/VI 1939 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 59/1939, poz. 391).

Rozciągnięcie mocy obowiązującej rozporządzenia Prezydenta Rzplitej o popieraniu elektryfikacji na obszar województwa śląskiego—ust. z dn. 28/VI 1939 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 59/1939, poz. 391).

Zmiana niektórych przepisów w sprawach pracowniczych na ziemiach odzyskanych, włączonych do województwa śląskiego—ust. z dn. 28/VI 1939 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 59/1939, poz. 392).

ROZPORZĄDZENIA MINISTRÓW:

Zmiana warunków spłaty długów rolniczych, objętych układami konwersyjnymi, oraz sposób zaliczania pomocy Skarbu Państwa—rozporz. Ministra Skarbu z dn. 30/VI 1939 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 58/1939, poz. 380).

Zmiana rozporządzenia w sprawie ustalenia, w jakiej mierze świadectwa ukończenia szkół technicznych i artystycznych należy uważać za dowód uzdolnienia zawodowego do prowadzenia przemysłu rzemieślniczego—rozporz. Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 20/VI 1939 r., wyd. w poroz. z Ministrem Wyzn. Rel. i Ośw. Publicznego („Dz. Ust. R. P.” Nr 58/1939, poz. 381).

Zmiana rozporządzenia w sprawie ustalenia, w jakiej mierze świadectwa ukończenia szkół technicznych i artystycznych należy uważać za dowód odpowiedniej kwalifikacji do kierowania praktycznym kształceniem terminatorów—rozporz. Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 20/VI 1939 r., wyd. w poroz. z Ministrem Wyzn. Rel. i Ośw. Publicznego („Dz. Ust. R. P.” Nr 58/1939, poz. 382).

Ustalenie, w jakiej mierze świadectwa ukończenia szkół przemysłowych należy uważać za dowód uzdolnienia zawodowego

Morze Czarne i Śródziemne wykazują nadal zapotrzebowanie na tonaż głównie pod ładunki rudy, która jest wysyłana nie tylko do portów zachodnio-europejskich, lecz i do Ameryki Północnej. Obok rudy obiegają na rynku różne partie fosfatu a nawet zboże do Anglii.

Najbardziej jednak odczuwa się nadal brak statków średniej wielkości pod bezpośredni ładunek na Bałtyku. Istnieje tutaj szereg nie pokrytych ofert, reprezentujących drzewo, rudy szwedzkie itd. To jest przyczyną utrzymywania się stawek na wysokim poziomie.

RYNEK FRACHTOWY W CZERWCU 1939 R.—W miesiącu sprawozdawczym żadnych poważniejszych zmian w stosunku do maja b. r. nie zanotowano. Niepewna sytuacja polityczna wpłynęła na dalszą, tym razem już stosunkowo nieznaczna, zwyżkę stawek. Podaż tonażu nadal mała

Miesiąc ten charakteryzuje specjalnie wielki popyt na tonaż pod węgiel, który już w połowie miesiąca sprawozdawczego został prawie w całości zafrachtowany na okres do dn. 15/VII b. r. Odnosi się to głównie do tonażu duńskiego, szwedzkiego i niemieckiego. Szczególnie w okresie 15+20/VI poszukiwano prompt statków, głównie do portów belgijskich, gdzie frachtujący, zobowiązani do wysyłki węgla na mocy zawartych kontraktów, gotowi byli płacić za statek wielkości ok. 3 000 t sh 5/6.

W miesiącu sprawozdawczym zafrachtowano ok. 20 tys. t zboża przy czym wszystkie ładunki były prompt. Z powodu braku tonażu na Bałtyku stawki podskoczyły i kwotowano sh zł. 4/-+4/3 za t. Obecnie istnieją na rynku jedynie małe partie, przy czym brak zupełnie zapotrzebowania na tonaż do Belgii.

Eksport zboża do Danii zmniejszył się ze względu na zwyżkę cen wewnętrznych (w Polsce). Na ogół eksport zboża i makuchów w małych partiach uległ zmniejszeniu. Ze specjalnych ładunków należy wymienić kilka partij mąki pastewnej do wschodnich wybrzeży Anglii, mianowicie: do Ipswich i Kingstown, oraz ładunki kukurydzy do południowej Szwecji.

Ze względu na brak tonażu specjalnie zaznaczyła się ogólna zwyżka stawek w małym tonażu na drzewo do Danii. Eksport drzewa kierował się jak zwykle głównie do Anglii. Na ogół na rynku drzewnym panowało dość znaczne ożywienie.

do prowadzenia przemysłu rzemieślniczego—rozporz. Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 20/VI 1939 r., wyd. w poroz. z Ministrem Wyzn. Rel. i Ośw. Publicznego („Dz. Ust. R. P.” Nr 58/1939, poz. 383).

Ustalenie, w jakiej mierze świadectwa ukończenia szkół przemysłowych należy uważać za dowód odpowiedniej kwalifikacji do kierowania praktycznym kształceniem terminatorów—rozporz. Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 20/VI 1939 r., wyd. w poroz. z Ministrem Wyzn. Rel. i Ośw. Publicznego („Dz. Ust. R. P.” Nr 58/1939, poz. 384).

Ustalenie stopy opłaty na częściowe pokrycie kosztów nadzoru nad instytucjami ubezpieczeń społecznych za rok 1938—rozporz. Ministra Opieki Społecznej z dn. 21/VI 1939 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 59/1939, poz. 393).

TERMINY OGÓLNYCH ZEBRAŃ W SPÓŁKACH AKCYJNYCH

20 lipca:

— Zakł. Przem. „O. Kosowski”, S. A.—o g. 18 w lok. S-ki w Grodnie, Listowskiego 32.

21 lipca:

— „Ropa” S. A. Przem. Naft.—o g. 11 w lok. S-ki we Lwowie, Nabelaka 30.

22 lipca:

— „Zjedn. Fabr. Żarówek”, S. A.—o g. 16 w lok. S-ki w W-wie, 6 Sierpnia 13.

— T-wo Ubezp. „Vit-1-Kotwica”, S. A.—o g. 11 w lok. T-wa w W-wie, Jasna 6.

25 lipca:

— Śląskie Zakł. Graf. i Wyd. „Polonia”, S. A.—o g. 11 w lok. S-ki w Katowicach, Sobieskiego 11.

27 lipca:

— „Czernickie T-wo Węglowe”, S. A.—o g. 12 w lok. T-wa w Niewiadomiu, pow. rybnicki.

(28 lipca:

— S. A. Przedsięb. Techn. „Zaborowski i S-ka”—o g. 17 w lok. S-ki w W-wie, Trębacka 10.

SKARBOWOŚĆ I FINANSY

AKCYZY I MONOPOLE

OPŁATY PATENTOWE OD SPRZEDAŻY NISKOPROCENTOWYCH NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH.—W związku z przeprowadzoną rozporządzeniem Ministra Skarbu z dn. 21/II 1939 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 18/1939, poz. 117) zmianą postanowień § 317 rozporządzenia wykonawczego z zakresu przepisów o monopolu spirytusowym—Min. Skarbu upoważniło izby skarbowe okólnikiem z dn. 19/VI 1939 r. L. D. VI 6482/3/39 („Dz. Urzęd. Min. Skarbu” Nr 17/1939, poz. 388) do zaniechania dokonywania na podstawie poprzedniego brzmienia § 317 wymiarów opłaty patentowej od sprzedaży napojów alkoholowych niskoprocentowych w tych przypadkach, w których obowiązek uiszczenia wspomnianych opłat nie powstał na skutek faktycznego wykonywania sprzedaży, lecz związany był jedynie z nienadesłaniem do władz skarbowych zawiadomienia o zaniechaniu sprzedaży.

O ile w sprawach takich wymiary zostały już dokonane, a wymierzona należność jeszcze nie uiszczono, to również i w takich przypadkach Min. Skarbu upoważniło izby skarbowe do umarzania nie pobranych jeszcze należności z tytułu wymierzonych opłat patentowych.

PIENIĄDZ I KREDYT

SPRZEDAŻ NA RATY OBLIGACYJ POŻYCZEK PREMIOWYCH

W wykonaniu ustawy z dn. 5/IV 1939 r. o pożyczkach premiowych; obowiązującej jednolicie na obszarze całego Państwa, zostało ogłoszone rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 16/VI 1939 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, o sprzedaży na raty obligacyj pożyczek premiowych („Dz. Ust. R. P.” Nr 56/1939, poz. 363). Jak wiadomo, wszelkie przepisy państw zaborczych, dotyczące sprzedaży ratalnej papierów premiowych (losowych), zostały całkowicie uchylone przez cytowaną powyżej ustawę—z tego też względu omawiane rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 16/VI 1939 r. stanowi obecnie jedyną w Państwie podstawę prawną, w oparciu o którą wejść na rynek nowe operacje sprzedaży ratalnej obligacyj pożyczek premiowych.

Rozporządzenie, obejmując stroną merytoryczną i formalną tej sprzedaży, reguluje wyczerpująco całokształt stosunku prawnego pomiędzy kontrahentami, z których jednego nazywa „sprzedającym”, drugiego zaś „kupującym”—bez względu na stadium, w jakim się ich stosunek umowny znajduje. Układ przepisów rozporządzenia jest logiczny i przejrzysty, bowiem przepisy te normują w sposób zwarty poszczególne zagadnienia w takiej kolejności, w jakiej się one praktycznie w danej materii nasuwają. Układ ten jest następujący: 1) przepisy ogólne, 2) cena kupna, 3) zawarcie umowy, 4) dokument sprzedaży, 5) własność obligacji i wylosowanych premii, 6) spłata ceny kupna, 7) zwłoka kupującego i 8) przepisy końcowe. Aczkolwiek konstrukcja poszczególnych przepisów rozporządzenia jest niewątpliwie jasna, a język łatwy—jednak wydaje się celowe chociażby pobieżne omówienie bądź też podkreślenie znaczenia niektórych ważniejszych przepisów, względnie wyjaśnienie tych wątpliwości, które mogłyby nasunąć się przy interpretacji rozporządzenia.

„Przepisy ogólne” rozporządzenia, jak to zresztą z samej nazwy tego rozdziału wynika, zawierają normy o charakterze ogólnych zasad, mianowicie: iż sprzedawane na raty mogą być jedynie obligacje pożyczek premiowych państwowych, przy czym trudnić się mogą tą sprzedażą zawodowo tylko instytucje bankowe, które uzyskają na to koncesję Ministra Skarbu. Obie te zasady zostały właściwie transponowane z ustawy ramowej o pożyczkach premiowych, co ze stanowiska techniki prawodawczej nie było konieczne, a miało na celu—ze względów raczej praktycznych i kodyfikacyjnych—scalenie w jednym akcie normatywnym całokształtu przepisów, regulujących całkowicie omawianą dziedzinę stosunków. Rozdział ten zawiera ponadto definicję pojęcia—w rozumieniu rozporządzenia—sprzedaży ratalnej obligacyj pożyczek premiowych oraz zakaz łączenia lub uzależniania tej sprzedaży od innych transakcyj. Zakaz ten posiada duże znaczenie prewencyjne, zapobiega bowiem najprzeróżniejszym spekulacjom i nadużyciom (m. in. nieuczciwej konkurencji), jakich pod panowaniem uchylonych przepisów zaborczych dopuszczali się sprze-

dający na raty papiery premiowe—drogą wiązania sprzedaży ratalnej z interesami zupełnie odrębnymi.

Rozdział pt. „Cena kupna” reguluje najbardziej istotną i neuralgiczną w dotychczasowej praktyce kwestię granicy górnej ceny sprzedawanych na raty obligacyj (ceny kupna) oraz sposobu ustalania tej ceny. Rozporządzenie przewiduje dwa zasadnicze elementy ceny kupna: wartość giełdową obligacji (kurs giełdowy) i „nadwyżkę”—w tej cenie—ponad wartość giełdową. W „nadwyżce” mieszczą się: koszty własne, ryzyko i całkowity zysk sprzedającego, który nie ma prawa wymawiać sobie u kupującego jakichkolwiek—ponad tę „nadwyżkę”—innych korzyści, z wyjątkiem odsetek zwłoki (nie przewyższających stopy lombardowej Banku Polskiego) oraz pewnych kosztów ubocznych (nadzwyczajnych), które sprzedający będzie musiał faktycznie ponieść w wypadku ewentualnej zwłoki kupującego, lub odstąpienia przez tego ostatniego od wykonania umowy. Granice dopuszczalnej nadwyżki ponad kurs giełdowy obligacji określać będą zarządzenia Ministra Skarbu, ogłaszane w „Monitorze Polskim”. Powyższa przejrzysta konstrukcja „ceny kupna” upraszcza jej kontrolę i w praktyce uniemożliwia wyzysk. Z drugiej strony, samo ujęcie „nadwyżki” przez wyraźne sprecyzowanie jej części składowych—wskazuje na całkowite zrozumienie i uwzględnienie w rozporządzeniu z punktu widzenia handlowo-kalkulacyjnego słusznego interesu sprzedającego.

W zagadnieniu zawarcia umowy istotne jest wyraźne określenie momentu, w którym należy strony uważać za prawnie ze sobą związane umową o sprzedaży na raty obligacyj. Jest to dlatego ważne, ponieważ z tym momentem odstąpienie od umowy pociąga za sobą przewidziane w Kodeksie Zobowiązań, do którego rozporządzenie odsyła, konsekwencje prawne: prawo żądania i obowiązek uiszczenia odszkodowania. Rozporządzenie rozwiązuje tę kwestię konkretnie, decydując, iż umowa sprzedaży obligacyj na raty dochodzi do skutku z chwilą „przyjęcia” przez sprzedającego zamówienia na kupno obligacji. Przez „przyjęcie” należy rozumieć prosto fizyczny odbiór pisma, wyrażającego chęć nabycia określonej jakości i ilości obligacji po oznaczonej cenie, które to pismo rozporządzenie nazywa „deklaracją kupna”. Rozporządzenie dopuszcza dalej możliwość „przydziału” obligacji podług znamion rozstrzygających przy losowaniu premii (tzn. określenie cech indywidualnych przedmiotu transakcji) na rzecz kupującego—nie w dniu zawarcia umowy, a w ciągu 8 dni, licząc od dnia, następującego po przyjęciu zamówienia, tj. zawarciu umowy. Jest to termin praktyczny, podyktowany względami techniczno-handlowymi, bowiem sprzedający nie zawsze będzie posiadał, w chwili przyjęcia odnośnego zamówienia, odpowiedni zapas obligacji i po to, by zamówienie przyjęte wykonać (zakupić obligacje na giełdzie i przeprowadzić nimi u siebie odpowiednią manipulację wewnętrzną), będzie nieraz potrzebował dłuższego czasu. Przewidziane jest przy tym specjalne pokwitowanie, stwierdzające przyjęcie zamówienia, a to na wypadek, gdyby w dniu zawarcia umowy nie został wydany „dokument sprzedaży”. Tak więc kupujący, oczywiście, zainteresowany w szybkim przydziale obligacji co do których zawarł umowę (chodzi tu o prawo do mogących być wylosowanymi premii), będzie miał w ręku bezsporny dowód, z którego wynikać będzie data zawarcia umowy i w konsekwencji data upływu wspomnianego 8-dniowego terminu. Praktycznie uniemożliwia to sprzedającemu grę na zwłokę z przydziałem obligacji, która mogłaby zachodzić, zwłaszcza w okresie losowania premii. Rozporządzenie ustala również tekst formułki „deklaracji kupna”, podobnie jak i „dokumentu sprzedaży”, wychodząc z założenia, że ujednolicenie postępowania przy sprzedaży ratalnej obligacji powinno je usprawnić i zapobiedz przeto szkodliwym dla obydwu stron niedociągnięciom technicznym i nieporozumieniom. Omawiany rozdział zawiera, wreszcie, zakaz jednostronnego odstępowania przez sprzedającego od umowy (a więc bez uzyskania zgody kupującego), co zapewnia kupującemu wykonanie jej przez sprzedającego.

„Dokument sprzedaży” w ujęciu rozporządzenia nie zdaje się wymagać obszerniejszych komentarzy. Na podkreślenie

zasługuje może jedynie przepis, stanowiący, iż każdy dokument sprzedaży stwierdza zawarcie odrębnej umowy. Przepis ten w zestawieniu z zawartym w następnym rozdziale przepisem, iż „wszelkie potrącenia należności sprzedającego, wynikających z tytułu umowy sprzedaży wypływające z umów o sprzedaż ratalną, stwierdzonych odrębnymi dokumentami sprzedaży, nie będą mogły być ze sobą związane przy obligacjach na raty, mogą być dokonywane jedynie w ramach tej umowy” —będzie miał taki skutek praktyczny, iż wszelkie należności i pretensje, ewent. potrąceniu, o którym mowa poniżej. Oba cytowane przepisy, odchylając się merytorycznie od zasad Kodeksu Zobowiązań (w zakresie potrąceń wzajemnych wierzytelności), stanowią dużą prerogatywę kupującego, który będąc w zwłoce co do umowy, stwierdzonej jedynym dokumentem sprzedaży, jednak nie naraża się tym samym na naruszenie normalnego biegu wykonania umów, stwierdzonych przez tego samego sprzedającego innymi dokumentami sprzedaży. Jeżeli chodzi o stronę formalną, to dokument sprzedaży jest pismem, które wystawia sprzedający i wręcza kupującemu. Ma on charakter aktu zobowiązania jednostronnego, bowiem podpisuje go tylko sprzedający. Materialnie zawiera on właściwie pełną treść umowy, zawartej między stronami.

Przepisy rozdziału: „Własność obligacyj i wylosowanych premij” stanowią, iż z dniem dokonania przydziału obligacyj na rzecz kupującego w dokumencie sprzedaży, stają się one własnością kupującego. Również od tego dnia przypadają na własność kupującego wszelkie premie, które zostaną do tychże obligacyj wylosowane, co odpowiada zasadzie prawnej „accessorium sequitur principale”. Data doręczenia dokumentu sprzedaży kupującemu jest przy tym bez znaczenia dla prawa własności przydzielonych obligacyj i ewentualnych premij. Ten ostatni przepis, wyłączając wszelkie możliwe tu spory o premię—stoi na straży interesu kupującego, któremu z tych czy innych względów nie doręczono we właściwym czasie dokumentu sprzedaży, a więc dowodu własności obligacyj. Sprzedający ma obowiązek administrowania w pewnym zakresie znajdującymi się u niego w quasi-zastawie obligacjami kupującego: śledzenia za losowaniem premij, realizowania i przekazywania ich kupującemu. Z podjętej na rzecz kupującego premii dopuszczalne jest potrącenie tylko raty zaległej, płatnej już raty bieżącej, względnie całej reszty ceny kupna (plus należności uboczne), o ile zachodzą przepisane warunki jej wymagalności.

W rozdziale „Spłata ceny kupna”, ustalającym sposób spłaty tej ceny ratami i dopuszczalną ilość rat (niewiększą jak 24), wydaje się wskazanym zwrócić uwagę na pewien istotny moment. Chociaż rozporządzenie nie reguluje wyraźnie kwestii wysokości rat miesięcznych, to jednak nie ulega wątpliwości, iż wszystkie umówione raty powinny być równe. Wynika to z sensu ustawowego przepisu o granicach korzyści majątkowych sprzedającego (ustawa o pożyczkach premiovych), jak i z celowości przewidzianych wykonawczych zarządzeń Min. Skarbu o dopuszczalnej „nadwyżce” ponad kurs giełdowy w cenie kupna, o czym wyżej była mowa. Zarządzenie to z przyczyn czysto techniczno-kalkulacyjnych, bez względu na przyjęty system obliczeń, możliwe i celowe jest tylko przy założeniu, że wszystkie raty będą równe, toteż zróżniczkowanie w praktyce wysokości poszczególnych rat stanowiłoby pośrednie obejście wspomnianego zarządzenia drogą naruszenia przyjętej w nim kalkulacji rentowności transakcji. Oczywiście, zasada ta nie zawsze będzie idealnie stosowana, bowiem dla uproszczenia rachunkowości instytucje sprzedające będą w praktyce ustalały zapewne raty równe, ale w liczbach okrągłych z wyjątkiem raty ostatniej, najmniejszej, która będzie zawierała końcówki groszowe. Trudność prawniczego ujęcia i zdefiniowania tych momentów rachunkowych była zapewne powodem świadomego pominięcia w rozporządzeniu podniesionej wyżej kwestii, która być może zresztą znajdzie jakiś wyraz w mającym być wydanym zarządzeniu Ministra Skarbu.

„Zwłoka kupującego”. Zaległość dwóch rat powoduje natychmiastową wymagalność reszty ceny kupna obligacyj z prawem sprzedającego do pokrycia jej w drodze sprzedaży odnośnych obligacyj, a to po uprzednim pisemnym uprzedzeniu kupującego i odczekaniu

co najmniej 20-dniowego terminu. Zachodzi tu pytanie, czy odpowiedzialność cywilna kupującego za wykonanie umowy—w myśl rozporządzenia—jest tylko rzeczowa, czy też ma charakter osobisty, innymi słowy, czy sprzedający może dochodzić całej resztującej należności tylko na obligacjach, czy też w przypadku niezalezienia w nich całkowitego pokrycia swojej pretensji także na innym majątku bądź dochodach kupującego. Kwestia ta nie powinna budzić wątpliwości prawnych. Przepisy tego rozdziału mówią wyraźnie o sprzedaży obligacyj „na rachunek kupującego”, co jest zupełnie zrozumiałe, gdyż kupujący jest ich właścicielem. Z przepisu tego wynika, iż powyższa forma pokrycia pretensji sprzedającego ma charakter zwykłego potrącenia, które w myśl Kodeksu Zobowiązań nie wyklucza możliwości poszukiwania przez wierzyciela wzajemnego na pozostałym majątku dłużnika—w drodze zwykłego powództwa cywilnego—tej części należności, która nie znalazła w potrąceniu pokrycia. Jedynie taka interpretacja zdaje się odpowiadać intencji rozporządzenia, które w całości kształci swych przepisów konsekwentnie stara się wykluczyć możliwość strat sprzedającego z bezpośredniej lub pośredniej winy kupującego, a więc strat zupełnie nieuzasadnionych.

Jeżeli chodzi o „Przepisy końcowe”—to nie mogą one budzić żadnych wątpliwości prawnych i dlatego nie wymagają uwag.

*

W ogólnej ocenie rozporządzenia stwierdzić wypada, że przepisy jego opracowane są starannie i precyzyjnie. W miarę możności wnikają one w różne skomplikowane sytuacje prawne, rozwiązując je w sposób, uwzględniający słusze interesy obydwu stron. Niemniej jednak w niektórych przypadkach dostrzega się szczególną ochronę interesu kupującego, jako zazwyczaj strony słabszej w tych transakcjach. Widać, iż przy opracowaniu rozporządzenia wykorzystano bogaty materiał doświadczenia, jakie nasunęła wieloletnia obserwacja szwankujących transakcji sprzedaży ratalnej tzw. „premiówek” na terenie b. zaboru austriackiego. Możliwości wszelkich nadużyć i wadliwości zostały obecnie z tych transakcji—prawnie—bezpowrotnie wyrugowane. Za naruszenie przepisanych warunków sprzedaży na raty obligacyj grożą—w myśl ustawy o pożyczkach premiovych—sankcje karne, określone w prawie karnym skarbowym. Aczkolwiek niektóre przepisy rozporządzenia mają strukturę materialną zupełnie swoistą, to jednak w linii głównej są one szarmonizowane z zasadami prawa cywilnego, z którym się zająbiają.

Nowe, oparte na zdrowych podstawach operacje sprzedaży ratalnej pożyczek premiovych wejdą niebawem na rynek niewątpliwie w atmosferze pełnego zaufania i zainteresowania, przyczyniając się wydatnie do pobudzenia procesu kapitalizacji, zwłaszcza wśród szeregów mas drobnych ciułaczy, dla których dotychczas atrakcyjny papier premiovowy był zupełnie niedostępny. O.

RYNEK DEWIZ I PAPIERÓW PROCENTOWYCH

GIEŁDA WARSZAWSKA

za okres od 26 do 30 czerwca 1939 r.

W okresie sprawozdawczym obracano dewizami po kursach obniżonych; wyjątek stanowią jedynie dolary telegraficzne, które wyższkowały o $\frac{1}{4}$ na \$ 1. Straty kursowe (w zł na 100 jednostkach walutowych) przedstawiają się następująco: franki francuskie 0·02, franki szwajcarskie 0·15, belgi 0·07, liry włoskie 0·01, floreny holenderskie 0·35, korony szwedzkie 0·05, korony duńskie 0·15 oraz korony norweskie 0·20.

	Wartość nominalna (waluta)	Kurs najużyźszy	Kurs najniższy	Ostatni kurs w tygodniu
Dolary St. Zjedn.	\$ 1	5·31 $\frac{3}{4}$	5·31 $\frac{3}{4}$	5·31 $\frac{3}{4}$
„ „ „ telegr.	\$ 1	5·32	5·31 $\frac{1}{8}$	5·31 $\frac{7}{8}$
Funt y szterlingi	£ 1	24·92	24·89	24·89
Franki francuskie	100 fr.	14·11	14·08	14·09
Franki szwajcarskie	100 fr.	120·05	119·90	119·90
Belgi	100 blg.	90·60	90·52	90·52
Marki niemieckie	100 RM	—	—	—
Korony czesko-słow.	100 K	—	—	—
Liry włoskie	100 lir.	—	—	27·97
Floreny holenderskie	100 fl.	282·65	282·50	282·55
Guldeny gdańskie	100 guld.	—	—	—

Korony szwedzkie	100 kor.	128'40	128'25	128'40
Korony duńskie	100 kor.	111'30	111'20	111'20
Korony norweskie	100 kor.	125'25	125'10	125'15

Na rynku papierów lokacyjnych państwowych nastąpił niejednolity, a zmiany kursowe odnotowały tylko nieznacznie papiery. I tak więc, sztuki I emisji 3% Poż. Premiowej Inwestycyjnej zwykływały o zł 1'00, sztuki II emisji—o zł 1'25, a serie II emisji teje pożyczki straciły zł 0'50; kurs pozostałych papierów pozostał niezmienny.

Kursy papierów lokacyjnych prywatnych ponownie obniżyły się; obroty lekko wzrosły, głównie listami zastawnymi Tow. Kred. m. Warszawy. Poza zwykłującymi o 1'25% nom. 5% L. Z. Tow. Kred. m. Radomia z 1933 r.—pozostałe papiery okres sprawozdawczy zamknęły następującymi stratami (w % -ach nominalu): 4½% L. Z. Tow. Kred. Ziemskiego w Warszawie 0'50, 5% L. Z. Tow. Kred. m. Warszawy: z 1933 r.—0'75 i z 1936 r.—0'50 oraz 5% L. Z. Tow. Kred. m. Łodzi: z 1933 r.—1'00 i z 1938 r.—0'50.

		Wartość nominalna (waluta)	Kurs najwyższy	Kurs najniższy	Ostatni kurs w tygodniu
Papiery państwowe					
			w zł za sztukę		
3%	Pożyczka Premiowa Inwestycyjna				
	I emisja sztuki	zł w zł. 100	76'25	75'25	76'00
	„ „ serie	„ „ „ „	80'00	79'00	79'00
	II „ „ sztuki	„ „ „ „	78'00	76'75	77'75
	„ „ „ serie	„ „ „ „	81'50	80'50	80'50
4%	Pożyczka Premiowa Dolarowa	\$ 1)	40'00	39'50	39'75 -40'00
			w % % nominalu		
4%	Pożyczka Konsolidacyjna	zł w zł.	61'00	61'00	61'00 -60'50*) -60'50*)
4½%	„ Wewnętrzna	zł	60'00	60'00	60'00
5%	„ Konwersyjna	zł	65'00	65'00	65'00 -62'00*) -60'00*)
5%	„ Konwers. Kol.	zł	61'00	61'00	61'00 -59'50*)
Listy zastawne i obligacje banków					
5½%	L. Z. Państw. Banku Roln.	zł w zł. 1927	81'00	81'00	81'00
5½%	„ „ „ „	zł w zł. 1924	81'00	81'00	81'00
5½%	L. Z. Banku Gosp. Kraj.	zł w zł. 1927	81'00	81'00	81'00
5½%	„ „ „ „	zł w zł. 1924	81'00	81'00	81'00
5½%	Obl. Kom. B. Gosp. Kraj.	zł w zł. 1927	81'00	81'00	81'00
5½%	„ „ „ „	zł w zł. 1924	81'00	81'00	81'00
5½%	„ „ „ „	zł w zł. 1927	81'00	81'00	81'00
5%	Obl. B. Gosp. Kraj.	zł	97'00	97'00	97'00
Listy zastawne i obligacje towarzystw kredytowych					
5½%	L. Z. Tow. Kred. Przem. Pol. skiego*)	£			81'00
4½%	L. Z. Tow. Kred. Ziemskiego w Warszawie	zł	56'25	54'00	55'00 -54'00 -54'50
4½%	L. Z. Pozn. Ziem. Kred.	zł w zł. 51'50	51'50	51'50	51'50
4½%	L. Z. Tow. Kred. m. Warszawy z 1925 r.	zł			69'00
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Warszawy z 1925 r.	zł			71'00
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Warszawy z 1933 r.	zł	65'13	63'00	63'50 -64'00*)
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Warszawy z 1936 r.	zł	64'25	62'75	62'75
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Łodzi z 1933 r.	zł	59'00	57'50	57'50
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Łodzi z 1938 r.	zł			56'50
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Lublina z 1933 r.	zł	55'00	54'50	54'50
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Radomia z 1933 r.	zł			56'25

1) \$ 5 = zł 44'57.

*) Dotyczy odcinków po 100.

*) Dotyczy drobnych odcinków.

*) Gwarantowane przez Skarb Państwa.

Obligacje miast

VII 5½% Poż. Konwers. m. Warszawy	zł		63'00
VI 6% „ „ „ „	zł		69'00
VIII i IX 6% „ „ „ „	zł	66'00	65'50 65'50

Z BANKU POLSKIEGO

STAN RACHUNKÓW BANKU POLSKIEGO W DNIU 20 CZERWCA 1939 R.—Pierwsze 2 dekady czerwca wykazują często notowaną przewyżkę sprzedaży w zwyczajnych obrótach walutowych Banku. W związku z tym pewnej redukcji uległy rezerwy walutowe Banku. W II dekadzie czerwca rezerwy te obniżyły się o zł 0'8 miln., osiągając na ultimo II dekady poziom prawie identyczny z zeszlórocznym w analogicznym terminie (zł 13'32 miln. wobec zł 13'38 miln.).

Rezerwy złota Banku wzrastają stale (nie licząc sporadycznych sprzedaży, których w b. r. notowano tylko jedną—w II dekadzie kwietnia—na sumę zaledwie zł 4'6 miln.), mianowicie dzięki drobnemu skupowi złota, dokonywanemu przez oddziały Banku. Ostatnio sumy skupu nieznacznie skurczyły się, i w pierwszych 2 dekadach czerwca wzrost rezerw złota nie dochodził do zł 100 tys. (w I dekadzie—zł 94 tys., w II dekadzie—zł 97 tys.). Rezerwy złota na ultimo II dekady czerwca wynosiły zł 443'7 miln., czyli były o zł 0'3 miln. wyższe niż przed miesiącem, a jednocześnie prawie dorównywały rezerwom sprzed roku (dn. 20/VI 1938 r.—zł 445'9 miln.).

Obliczenia pokrycia złotem obrotu i zobowiązań, a więc stosunku powyższych rezerw złota do sumy obrotu biletów i natychmiast płatnych zobowiązań Banku (tych ostatnich, zmniejszonych o zł 100 miln., które były uznawane za pewne nieprzekraczalne w dół minimum tych zobowiązań)—nie jest obecnie aktualne wobec zmienionych przepisów statutu, które wymagają tylko, aby rezerwy złota równały się co najmniej 40% tej kwoty, o którą suma obrotu biletów bankowych i natychmiast płatnych zobowiązań Banku przewyższa kontyngent tzw. emisji fiducyjnej, wynoszący nie mniej niż zł 800 miln., nie więcej zaś niż zł 1 200 miln., a ustalony obecnie na zł 900 miln. Otóż, stosunek rezerw złota do tej nadwyżki sumy obrotu i zobowiązań ponad emisję fiducyjną wynosił na ultimo II dekady czerwca 43'9%, gdy na ultimo I dekady czerwca 42'8% i na ultimo II dekady maja—43'4%. Wzrost na ultimo II dekady czerwca stosunku rezerw złota do sumy obrotu i zobowiązań (po potrąceniu kontyngentu emisji fiducyjnej)—przy bardzo drobnym tylko zwiększeniu się rezerw złota—tłumaczy się obniżeniem się sumy obrotu biletów bankowych i natychmiast płatnych zobowiązań Banku, która skurczyła się z zł 1 937'0 miln. w końcu I dekady czerwca do zł 1 911'6 miln. Spadek sumy obrotu i zobowiązań w II dekadzie czerwca dotyczy tylko—jak zwykle w środku miesiąca—obrotu biletów bankowych, który zmniejszył się z zł 1 799'9 miln. do zł 1 767'1 miln., podczas gdy natychmiast płatne zobowiązania jednocześnie podniosły się z zł 137'1 miln. do zł 144'6 miln.

Wzrost zobowiązań w II dekadzie czerwca nie dotyczył pożyczki „innych” zobowiązań (poza rachunkami żyrowymi), która wykazała spadek salda z zł 42'2 miln. do zł 40'7 miln., ale dość znacznie—zgodnie z normalną tendencją—zwiększyły się lokaty żyrowe—z zł 94'9 miln. do zł 103'9 miln. Zaznaczyć należy, że w II dekadzie maja lokaty żyrowe—wbrew normalnej tendencji—wykazały zniżkę (o zł 10'4 miln.).

Spośród lokat żyrowych gwałtowny wzrost w środkowej dekadzie czerwca wykazały lokaty kas państwowych, które na ultimo I dekady osiągnęły bardzo niski dawnoni notowany poziom, a obecnie zwiększyły się 11-krotnie, oraz lokaty banków i innych instytucji kredytowych, które osiągnęły poziom wyższy niż przed miesiącem. Zniżyły jedynie—po bardzo silnym wzroście w poprzedniej dekadzie—lokaty tzw. pozostałe. Liczbowa ruch lokat żyrowych przedstawia następujące zestawienie (w miln. zł):

Lokaty żyrowe.

	kas państwowych	banków	pozostałe
20/IV 1939	2'4	66'0	46'7
20/V „	9'5	42'1	50'3
10/VI „	0'7	43'0	51'2
20/VI „	7'8	47'8	48'2
20/VI 1938	30'9	190'9	

Jak widzimy, w okresie rocznym—od końca II dekady czerwca 1938 r. do końca II dekady czerwca 1939 r.—skurczyły się 4-krotnie lokaty kas państwowych, a wszystkie inne lokaty zmniejszyły się niemal do połowy zeszlórocznej wysokości.

Obieg biletów bankowych skurczył się w II dekadzie czerwca o zł 32'9 miln.; znacznie słabszy był spadek obrotu

przed miesiącem, kiedy w II dekadzie maja wynosił tylko zł 17.4 miln. i słabszy był spadek przed rokiem, tj. w II dekadzie czerwca 1938 r., stanowił bowiem wówczas zł 27.8 miln.

Wobec jednak zdecydowanie wyższej tendencji, jaką wykazywał uprzednio obieg biletów Banku przez szereg dekad—stan obiegu na ultimo II dekady czerwca, choć niższy był niż przed miesiącem, ale o blisko 2/3, wyższy niż przed rokiem, jak to wykazuje poniższe zestawienie (w miln. zł):

20/IV	1939	. . . . .	1 680.3
20/V	"	. . . . .	1 775.9
10/VI	"	. . . . .	1 799.9
20/VI	"	. . . . .	1 767.1
20/VI	1938	. . . . .	1 077.6

Spadek obiegu w II dekadzie czerwca znajdował przede wszystkim odpowiednik w dopływie lokat żywych do Banku, a poza tym był związany ze zmniejszeniem się działalności kredytowej Banku.

Jeśli chodzi o 3 główne formy kredytów Banku, to jednak nie wszystkie one uległy w dekadzie sprawozdawczej zmianie. Mianowicie, portfel wekslowy, który po dłuższym okresie nieprzerwanego wzrostu w poprzedniej dekadzie po raz pierwszy—normalnie, jak na początku miesiąca—zniżkował, skurczył się również w II dekadzie czerwca, o kwotę zł 19.1 miln., a więc znacznie silniej niż przed rokiem (w II dekadzie czerwca 1938 r. o zł 5.3 miln.); skurczyły się również w dekadzie sprawozdawczej pożyczki zastawowe (o zł 4.5 miln.), ale jednocześnie nieznaczny wzrost (o zł 2.6 miln.) wykazał portfel skupionych przez Bank biletów skarbowych.

W okresie miesiecznym—od końca II dekady maja do końca II dekady czerwca—spośród powyższych 3 rodzajów kredytów zniżkę wykazały zarówno kredyty dyskontowe, jak i pożyczki zastawowe, a tylko skup biletów skarbowych silnie wzrósł—jak to wykazuje poniższe zestawienie (w miln. zł):

	Wzrost (+)
	lub spadek (—)
Kredyty dyskontowe	— 15.7
Pożyczki zastawowe	— 20.4
Bilety skarbowe	+ 33.8

Ustalenie zmiany w stanie kredytów w okresie rocznym jest utrudnione wobec przeprowadzenia w końcu marca b. r.—na podstawie zmienionego statutu—konsolidacji części kredytów krótkoterminowych Banku na oprocentowany dług amortyzacyjny Skarbu Państwa (częściowo książkowy, częściowo w obligacjach przedsiębiorstwa P.K.P. oraz Państw. Funduszu Drogowego). Ta konsolidacja wyraziła się w bilansie Banku powstaniem 2 nowych pozycji: długu książkowego w wys. zł 327.0 miln. i obligacyj w wys. zł 188.0 miln. (które to pozycje z natury rzeczy pozostają niezmiennione), oraz spisaniem łącznej sumy tych 2 pozycji, a więc zł 515 miln., z 3 pozycji, stanowiących krótkoterminowe kredyty Banku, mianowicie: portfela wekslowego, pożyczek zastawowych i portfela biletów skarbowych. Porównanie obecnego stanu kredytów w tych 3 pozycjach ze stanem przed rokiem, tj. na ultimo I dekady czerwca ub. r., możliwe też jest tylko w łącznej sumie—i to przy założeniu, że powyższa operacja konsolidacyjna nie została przeprowadzona. Przy tym założeniu powyższe 3 formy kredytów krótkoterminowych Banku wynosiłyby na ultimo II dekady czerwca b. r. zł 1 241.7 miln., gdy na ultimo II dekady czerwca ub. r. stanowiły one zł 685.6 miln.

Jeśli chodzi o inne operacje czynne Banku—poza powyższymi 3 formami kredytów oraz kredytami konsolidacyjnymi—to zmiany w tym zakresie przedstawiały się w II dekadzie czerwca następująco: dług Skarbu Państwa z tytułu kredytu bezprocentowego pozostawał wciąż niezmienniony; zapas skupionych przez Bank na własność monet srebrnych i bilonu z emisji skarbowej wzrósł o zł 4.8 miln.; portfel skupionych przez Bank papierów kredytu długoterminowego zwiększył się o zł 1.6 miln. do zł 155.7 miln.

Jeśli porównamy obecny stan szeregu operacji czynnych Banku z normami, jakie zmieniony statut Banku dla czynności tych przepisuje, to stwierdzimy, że pozostawiają one jeszcze bardzo dużą marżę do wykorzystania. Stan wykorzystania przepisanych statutem norm operacji czynnych Banku ilustruje następujące zestawienie (w miln. zł):

	Górna granica	Stan na dz. 20/VI 1939
Pożyczki zastawowe	300.0	83.0
Bilety skarbowe	400.0	124.6
Skup papierów procentowych	200.0	155.7
Bezprocentowy dług Skarbu Państwa	150.0	45.0
Skup monet srebrnych i bilonu	88.4	50.1

Zgodnie z nowymi przepisami statutu pokrycie łączne kwoty obiegu biletów bankowych i natychmiast płatnych zobowiązań (wynoszącej w dn. 20/VI zł 1 911.6 miln.) przedstawiało się następująco (w miln. zł):

	20/V	10/VI	20/VI
Złoto	443.4	443.6	443.7
Waluty i dewizy	12.3	14.2	13.4
Monety srebrne i bilon	58.1	45.3	50.1
Weksle, warrant, czek i kupony	537.8	541.1	522.0
Pożyczki zabezpieczone zastawami	103.4	87.5	83.0
Bilety skarbowe	90.8	122.0	124.6
Papiery procentowe własne	151.0	154.2	155.7
Dług Skarbu Państwa	560.0	560.0	560.0
w tym:			
bezprocentowy	45.0	45.0	45.0
oprocentowany książkowy	327.0	327.0	327.0
obligacje P.K.P. i P.F.D.	188.0	188.0	188.0

Razem: 1956.8 1967.9 1952.5

Obieg monet srebrnych i bilonu, emitowanych przez Skarb Państwa, uległ w II dekadzie czerwca—podobnie jak obieg biletów, emitowanych przez Bank Polski—zmniejszeniu, niewielkiej zresztą, bo wynoszącej zł 4.7 miln., tj. 1% (obieg biletów Banku spadł o blisko 2%).

Zmiany w stanie i strukturze obiegu bilonowego przedstawia następujące zestawienie (w miln. zł):

	10/VI 1939	20/VI 1939	20/VI 1938
Monety srebrne (10-, 5- i 2-złotowe)	375.3	371.1	333.1
Bilon niklowy i brązowy	97.5	97.0	80.9
Razem:	472.8	468.1	414.0

Obieg pieniężny, obejmujący łącznie obieg biletów Banku Polskiego oraz monety i bilon z emisji skarbowej, wynosił na ultimo II dekady czerwca zł 2 235.2 miln.—wobec zł 2 272.7 miln. na ultimo I dekady i zł 1 491.6 miln. na ultimo II dekady czerwca 1938 r.

PRZEGLĄD ZAGRANICZNY

SPRAWY ROLNICTWA I APROWIZACJI W NIEMCZECH

Trzeba przyznać, że ocena niemieckiej gospodarki rolnej i aprowizacyjnej jest niezmiernie utrudniona przez brak ścisłych, prawdziwych, nie sprzecznych z sobą, godnych zaufania danych statystycznych. Te dane, które nie powinny w zasadzie ulegać wątpliwości, zatem dane oficjalne, pochodzące ze statystyki czy to Urzędu Statystycznego Rzeszy, czy też Stanu Żywicielskiego Rzeszy—nie dają całkowitego obrazu gospodarki, oświetlając tylko poszczególne jego odcinki. Trzeba zatem dane te uzupełniać; i tu powstaje kwestia: skąd wziąć materiał? Ponadto dane oficjalne są w niemieckiej literaturze gospodarczej niejedno-

krotnie omawiane w sposób, którego nie można nazwać bezstronnym; przez pominięcie niektórych szczegółów w oświetleniu tych danych oficjalnych, czyli przez odpowiednie „operowanie” statystyką, uzyskuje się błędny pogląd na rzecz, przy czym błąd z reguły przemawia na korzyść gospodarki. Wreszcie, przy studiowaniu dzisiejszego stanu rolnictwa i aprowizacji Niemiec trzeba niejednokrotnie sięgnąć wstecz, do lat minionych, aby znaczenie liczb dzisiejszych uwypuklić przez porównanie ich z danymi dawniejszymi. I tu napotykamy na nową trudność, wynikającą z powiększenia obszaru i liczby ludności Niemiec

w roku ubiegłym i bieżącym—przez przyłączenie Austrii, Sudetów i Kłajpedy do Rzeszy oraz przez faktyczne włączenie Czech i Moraw. Dokładne wyeliminowanie różnic przy porównywaniu i sprowadzenie ich do wspólnego mianownika nie zawsze jest tu możliwe.

Uwagi powyższe były konieczne w tym celu, aby usprawiedliwić autora z pewnych niedokładności, jakie w tym stanie rzeczy do artykułu niniejszego mogły się zakraść. Z zastrzeżeniem tych możliwych niedokładności, stwierdzamy, że zasadniczą podstawę artykułu stanowią oficjalne źródła niemieckie.

Dla właściwej oceny stanu gospodarki rolnej i aprowizacyjnej „Wielkich Niemiec” trzeba sobie zdać sprawę z ich obszaru i liczby ludności:

	Obszar km ²	Ludność miln.
Stara Rzesza	470 500	68·34
Austria	83 800	6·76
Sudety	29 000	3·70
Kłajpeda	2 700	0·15
Prctektorat Czech i Moraw	49 900	7·00
Razem „Wielkie Niemcy” .	635 900	85·95
Niemcy z 1913 r.	541 000	67·00

Z zestawienia tego wynika, że stosunek między obszarem Państwa i liczbą ludności pogorszył się: gęstość zaludnienia jest w dzisiejszych Niemczech większa niż przed wojną. O ile bowiem w Niemczech przedwojennych na 1 km² wypadało 124 mieszkańców, o tyle w dzisiejszych Niemczech na 1 km² mieszka 135 ludzi. Gęstość zaludnienia wzrosła zatem blisko o 9%. Ponieważ jednak obszary, przyłączone do Rzeszy w latach 1938 i 1939, obejmują procentowo więcej lasów niż w „Starej Rzeszy”, natomiast mniej ziemi ornej, łąk i pastwisk, przeto stosunek powierzchni użytków rolnych do liczby ludności nabrał w dzisiejszych Niemczech całkowicie innego charakteru niż przed wojną:

	Ziemia orna tysiące ha	Łąki i pastwiska tysiące ha
Stara Rzesza	19 409	8 523
Austria	1 976	2 243
Sudety	1 220	439
Kłajpeda	112	060
Protectorat Czech i Moraw	2 627	631
Razem „Wielkie Niemcy”	25 344	11 896
Niemcy z 1913 r.	25 523	8 584

Na podstawie powyższego zestawienia obliczyć można z łatwością, że obszar poszczególnych użytków rolnych, wypadający na 1 mieszkańca, przedstawia się, jak następuje (w ha):

	Ziemia orna	Łąki i pastwiska
„Wielkie Niemcy”	0·295	0·138
Niemcy z 1913 r.	0·381	0·128

Stosunek między powierzchnią poszczególnych użytków rolnych i liczbą mieszkańców uległ różnorodnym zmianom: w zakresie gruntów ornych spadł o 22·6%, w zakresie łąk i pastwisk wzrósł o 8%. Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę całość użytków rolnych, to okaże się, że obecnie wynosi ona na 1 mieszkańca 0·433 ha, gdy w 1913 r. wynosiła 0·509 ha, czyli zmniejszyła się o 15%.

W tym stanie rzeczy każdy niemal hektar użytków rolnych staje się w Niemczech rzeczą szczególnie cenną. Tymczasem jednak potrzeby państwowe, leżące poza sferą gospodarki rolnej, wymagają w Niemczech oddawania użytków rolnych na inne cele. Według obliczenia, zawartego w wydanej przed rokiem książce Sekretarza Stanu w Ministerstwie Wyżywienia i Rolnictwa Rzeszy Herberta Backego pt. „Das Ende des Liberalismus in der Wirtschaft” (Koniec liberalizmu w gospodarce)—w okresie 1932÷37 powierzchnia uprawy rolnej w Niemczech zmniejszyła się o 650 tys. ha. Powodem tego zmniejszenia było przede wszystkim duże tereny na nowe budowle, związane z uzbrojeniem Niemiec, jak koszary i lotniska, na nowe osiedla robotnicze, przede wszystkim jednak na państwowe drogi samochodowe. Wprawdzie skutki tego ubytku powierzchni uprawnej starała się Trzecia Rzesza zrównoważyć przez intensywne prowadzenie melioracji rolnych, i faktycznie—w drodze osuszania gruntów, ochrony ich przed powodzią,

regulacji rzek i potoków, nawadniania—pozyskano w okresie do 1938 r. okrągło 536 tys. ha ziemi uprawnej. Ale z drugiej strony wykonane w ub. r. i uzupełniane w b. r. fortyfikacje zarówno na zachodzie, jak i na wschodzie Rzeszy, pociągnęły za sobą konieczność poświęcenia dalszych, niewątpliwie, wielkich obszarów ziemi uprawnej na cele, niezwiązane z rolnictwem. Danych statystycznych, które by podawały rozmiar odebranej tym sposobem rolnictwu niemieckiemu ziemi, oczywiście, brak; nie są one publikowane choćby ze względu na tajemnicę wojskową. Niemniej można się domyślać, że są to obszary stosunkowo są ogromne.

Z pogorszenia się stosunku między liczbą ludności i powierzchnią ziemi ornej i jednocześnie z polepszenia się stosunku między liczbą ludności i powierzchnią łąk i pastwisk w „Wielkich Niemczech” można, rozumując w oparciu o same tylko liczby, dojść do wniosku, że zaopatrzenie „Wielkich Niemiec” w zboża pogorszyło się, natomiast poprawiło się zaopatrzenie w mięso i tłuszcz zwierzęce. Tymczasem w rzeczywistości sytuacja przedstawia się wręcz przeciwnie. W zakresie produkcji zboża „Wielkie Niemcy”, a przynajmniej „Stara Rzesza” zbliżyła się w zasadzie do samowystarczalności, natomiast Niemcy cierpią dotkliwie na brak mięsa i tłuszczów.

Stan, zbliżony do samowystarczalności w zakresie zbóż, a w szczególności w zakresie zbóż chlebowych w „Starej Rzeszy”, osiągnęły Niemcy z jednej strony przez ograniczenie konsumpcji, z drugiej zaś—przez zwiększenie produkcji. O ograniczeniach konsumpcji wiele mówić nie będziemy; wspomniemy tylko, że szereg zarządzeń, mających te ograniczenia na celu, został po sześciu latach w rzeczywistości rekordowych żniwach zniesiony. Zniesiono np. nakaz domieszki mąki kukurydzianej wzgl. kartoflanej do mąki pszennej wzgl. żytniej przy wyrobie pieczywa i zniesiono zakaz spożywania pieczywa w stanie świeżym; natomiast utrzymano w mocy szereg zarządzeń, dotyczących oszczędności w przemiale zboża na mąkę. Dłużej natomiast zatrzymamy się przy problemie zwiększenia produkcji zboża w Niemczech.

Wspomniany już autor Herbert Backe pisał, że w 1936 r. zebrano w Niemczech 21 q pszenicy z 1 ha—wobec przeciętnego zbioru pszenicy w Europie, wynoszącego zaledwie 12·5 q z 1 ha. Rok 1936 był w Niemczech lepszy pod względem zbiorów od 1937 r., ale i w tym roku 1937 przeciętne plony zbóż z 1 ha wynosiły 19·2 q, podczas gdy w 5-leciu 1925÷29 sięgały tylko 17·8 q z 1 ha. Wzrost wynosi zatem 7·3%, zważyć zaś trzeba, że rok 1937 był dla rolnictwa niemieckiego niemalże rokiem klęskowym. Przeciwnie, rok 1938 przyniósł w Niemczech zbiory wprost rekordowe, o czym będzie jeszcze w dalszym ciągu mowa; porównanie zatem między okresem lat 1925÷29 z jednej strony i rokiem 1938 z drugiej strony dałoby wynik liczbowy znacznie efektywniejszy. Ale te efekty liczbowe nie stanowią o istocie rzeczy. Wprawdzie nie da się zaprzeczyć, że wydajność gospodarki rolnej w Niemczech w zakresie produkcji zboża wzrosła bardzo znacznie—dzięki niesłychanemu nakładowi pracy Stanu Żywielskiego Rzeszy (Reichsnährstand), stworzonego w jesieni 1933 r., i dzięki olbrzymim wysiłkom całego rolnictwa niemieckiego—istota rzeczy jednak leży w zagadnieniu, czy ten wzrost produkcji zboża jest pod względem gospodarczym zdrowy i uzasadniony, czy i o ile wpłynął on dodatnio na rentowność warsztatów rolnych, bo tylko w tym wypadku wzrost produkcji zbożowej można uważać za moment gospodarczo korzystny.

Otóż, pod tym względem sytuacja rolnictwa niemieckiego daje obraz wręcz rozpaczyliwy. Do zwiększenia wydajności roli rolnictwo niemieckie doszło na drodze zwiększenia do możliwie najdalszych granic intensywności uprawy roli: przez ulepszenie mechanicznej uprawy roli, więc przez podniesienie ilości pracy rąk ludzkich, sprzężaju i maszyn, oraz przez zwiększenie ilości stosowanych nawozów sztucznych. Na maszyny i narzędzia rolnicze wydano w Niemczech (w „Starej Rzeszy”) w 5-leciu 1933÷37 RM 340 miln.—wobec RM 195 miln. w 5-leciu 1928÷32, a więc o 74% więcej. Ilość zużytych przez rolnictwo niemieckie nawozów azotowych w roku gosp. 1937/38 przekroczyła prawie o 100% ilość tychże nawozów, zużytych w 1931/32 r. Przy nawozach fosforowych stosunek ten przedstawia się jak 175 : 100, przy nawozach potasowych jak 205 : 100.

Już z tych paru liczb wynika, że intensywność gospodarki rolnej, w szczególności zbożowej, w Niemczech wzrosła bardzo znacznie. Jednakże w miarę tego wzrostu intensywności wystąpiło na widownię z całą wyrazistością znane „prawo malejącego dochodu z ziemi”, w myśl którego po dojściu do pewnego optimum w gospodarce rolnej każda dalsza zwyczajna wydajności rolnictwa—w przeciwieństwie do przemysłu—wymaga coraz większego nakładu kosztów, aż w końcu nadchodzi moment, w którym przy niezmiennych cenach każda dodatkowa zwyczajna produkcji wymaga kosztów większych od osiągniętego tą drogą zysku. A ceny w rolnictwie niemieckim od listopada 1936 r., od chwili wydania „rozporządzenia o stabilizacji cen” (Preisstopverordnung), prawie nie ruszyły z miejsca. Podniesiono wprawdzie w sierpniu 1937 r. cenę żyta o RM 2 na 100 kg, a w jesieni 1938 r. podwyższono cenę bydła rzeźnego o RM 3 na 100 kg żywej wagi i cenę tucznych świń o RM 4 na 100 kg żywej wagi, wreszcie w październiku 1938 r. podniesiono cenę mleka przeciętnie o 2 fen. na litrze. Ale te zwyczki nie wywarły poważniejszego wpływu na całość cen produktów rolniczych. Toteż już w grudniu 1937 r. mógł Sekretarz Stanu Backe napisać w „Der Deutsche Volkswirt” następujące słowa: „Zbliżyliśmy się w walce o produkcję do momentu—albo go już osiągnęliśmy— w którym każda następna zwyczajna wytwórczości, niezbędna z punktu widzenia gospodarki narodowej, nie tylko przestaje wzmacniać siłę finansową gospodarstw rolnych, lecz przeciwnie—osłabia ją”. A w rok po napisaniu tych słów Stan Żywicielski Rzeszy dokonał obliczenia przychodów i rozchodów rolnictwa niemieckiego („Starej Rzeszy”) w roku gosp. 1937/38, i okazało się, że słowa powyższe były prawdziwym, choć smutnym prorocstwem. Oto, jak przedstawia się wspomniane obliczenie (w miln. RM):

Rozchody

Zużycie własne (utrzymanie, deputaty)	3 128
Pensje i płace w gotówce	1 738
Ubezpieczenia socjalne (część pracodawcy)	136
Wynagrodzenie za prace właściciela gospodarstwa i członków rodziny	4 200
Nakłady rzeczowe	3 871
Nieprzewidziane	482
Składki do stowarzyszeń zawodowych	69
Podatki	500
Obsługa długów	570
Oprocentowanie własnego kapitału	2 440
Razem:	17 134

Przychody

Wartość produkcji	12 612
Strata	4 522
Razem:	17 134

Zarzuca się wprawdzie temu „rachunkowi strat i zysków” niemieckiego rolnictwa, że oprocentowanie własnego kapitału figuruje w nim z kwotą zaledwie RM 2·4 mild., właściwa zaś wysokość tej pozycji winna wynosić—zdaniem kół zainteresowanych—RM 6·6 mild. Ale my zatrzymajmy się przy kwotach tego rachunku. To nam wystarczy do stwierdzenia, że— zgodnie z oficjalnymi danymi Stanu Żywicielskiego—rolnictwo niemieckie pracowało w 1937/38 r. ze stratą RM 4·5 mild. Być może, że rachunek strat i zysków za rok gospodarczy 1938/39, wobec rekordowych zbiorów szesnastorocznych, będzie dla rolnictwa korzystniejszy, jakkolwiek intensyfikacja, prowadzona pod przymusem, postępowała dalej niewątpliwie, a więc w dalszym ciągu rosły także i koszty produkcji. Ale nawet ewentualne zmniejszenie strat w roku gosp. 1938/39 nie będzie się równało przywróceniu rolnictwu niemieckiemu rentowności. Kontynuowanie zaś lub zgoła wzmoczenie intensywności gospodarki nie przyniesie tu poprawy, przeciwnie, „prawo malejącego dochodu z ziemi” spowoduje raczej dalsze straty przy dalszej intensyfikacji warsztatów rolnych. Jedynym środkiem ratowania rolnictwa od zupełnego upadku byłoby podniesienie cen płodów rolnych. Wejścia na tę drogę domaga się nie tylko Stan Żywicielski, ale także szerokie koła partyjne, m. in. „Völkischer Beobachter” niejednokrotnie podnosił to żądanie. Ale kierownictwo gospodarki niemieckiej żądania tego spełnić nie może, bo podniesienie cen płodów rolnych spowodowałoby wzrost kosztów utrzymania, a to

ciągnęłoby za sobą konieczność niezwłocznych podwyżek płac robotniczych—i cały gmach sztucznie utrzymywanych cen na niezmiennym poziomie od listopada 1936 r. natychmiast runąłby. A wraz z nim runęłaby równowaga w gospodarce niemieckiej, i zachwiałyby się podstawa marki niemieckiej, opartej—według słów Kanclerza Hitlera—„na produkcji” i „na pracy narodu niemieckiego”.

Podniesienie cen płodów rolnych okazuje się więc w Niemczech rzeczą niemożliwą. W konsekwencji, między innymi, niemożliwy do spełnienia okazuje się postulat rolnictwa niemieckiego—postulat, nie tylko robotników rolnych, ale i właścicieli gospodarstw—dotyczący zwyczki wynagrodzenia robotników rolnych. Postulat ten w stosunkach niemieckich stanowi w pewnym stopniu klucz do rozwiązania innego zagadnienia—do uzdrowienia sytuacji na rynku pracy w rolnictwie przez usunięcie objawu „ucieczki ze wsi” (Landflucht). Nie tu miejsce na omawianie tej kłęski społecznej Niemiec. Zaznaczymy tylko, że o ile jeszcze w sierpniu ub. r. Sekretarz Stanu Dr Syrup, Prezydent Zakładu Pośrednictwa Pracy, podawał liczbę brakujących w rolnictwie robotników na 250 tys., o tyle na ostatnim „Zjeździe Chłopów” (Reichsbauerntag) w Goslar brak robotników rolnych szacowano na 700—800 tys. Zdaje się, że prawda leży, jak często, po środku—w obliczeniach Stanu Żywicielskiego Rzeszy, wg których od 1933 r. opuściło w Niemczech wieś co najmniej 400 tys. ludzi. Ten brak ludzi, spowodowany ucieczką ze wsi do miasta—dotykający w pierwszym rzędzie średnie i małe gospodarstwa rolne—powoduje, że rolnictwo niemieckie nie może obrobić należycie swej ziemi, że (jak stwierdza Minister Wyżywienia Darré) produkcja masła zmniejszyła się w 1938 r. z powodu niedostatecznej ilości dojarzy, że gospodyni wiejska w Niemczech jest zapracowana, co się odbija ujemnie na rozrodności ludności wiejskiej i na przyroście naturalnym narodu. Ten brak ludzi do pracy w rolnictwie jest największą kłęską, jaką rolnictwo spotkała, i stanowi największe, a zarazem najtrudniejsze zadanie do rozwiązania przez niemieckie kierownictwo gospodarki.

Niemniej—wracając do głównego tematu—wypada nam powtórzyć, że pod względem zaopatrzenia w zboże Niemcy dzisiejsze w dawnych granicach, mianowicie „Stara Rzesza” zbliża się do samowystarczalności. Zbiory 4 głównych zbóż przyniosły w 1938 r. w „Starej Rzeszy” (w tys. ha):

Pszenvca	5 700
Żyto	8 600
Jęczmień	4 200
Owies	6 400
Razem:	24 900

Dzienne zużycie zboża, łącznie z ilością potrzebną na wyżywienie bydła i na zasiewy, oraz z potrąceniem ubytku, wynosi w „Starej Rzeszy” przeciętnie 0·95 kg na głowę, ogólne więc zużycie zboża w „Starej Rzeszy” wyniesie rocznie blisko 23·7 miln. t, czyli zbiór zboża w 1938 r. w „Starej Rzeszy” przewyższył o 1·2 miln. t własne zapotrzebowanie.

Inaczej przedstawiają się liczby za 1937 r. W tym roku bowiem—prawda, że dla rolnictwa niemieckiego pod względem zbiorów kłęskowym—zbiór 4 zbóż przyniósł w „Starej Rzeszy” tylko 22·3 miln. t. Jeśli wszakże podstawą dla naszych wniosków nie będzie ani rekordowy rok 1938, ani kłęskowy rok 1937, lecz przeciętny zbiór w szeregu ostatnich lat, w ilości ok. 23 miln. t, wszystkich 4 zbóż—to okaże się, że jednak „Stara Rzesza” zbliża się do samowystarczalności w zakresie produkcji zboża, jakkolwiek w każdym następnym roku doliczyć należy do zapotrzebowania wzmogoną konsumpcję z powodu forsowanego przyrostu ludności. Z drugiej strony wszakże, ponieważ zarówno Austria, jak przede wszystkim kraj sudecki wymagają stosunkowo dużych dowozów zboża, którym nadwyżki produkcyjne Protektoratu nie mogą dorównać, przeto dla całości „Wielkich Niemiec” powstanie staż zdecydowany obraz niewystarczalności produkcyjnej w zakresie zboża.

W tym stanie rzeczy importy zboża do Niemiec są rzeczą niezbędną; toteż odbywają się one stale i bez przerwy—nawet mimo rekordowych zbiorów w ub. r. Przywóz do „Starej Rzeszy” w okresie 1/VII 1938—30/IV 1939 przedstawiał się następująco (w tys. t):

Pszenica	888
Żyto	102
Jęczmień	326
Owies	76

Razem: 1392

Przywozy te zajmują w niemieckim bilansie handlowym bardzo poważną pozycję. W 1938 r. na import środków żywności wydała „Stara Rzesza” RM 2.1 mild. (przy ogólnej kwocie importu RM 5.4 mild.). W szczególności przywóz roślinnych środków żywności pociągnął za sobą wydatek RM 1.2 mild., przywóz zaś środków żywności zwierzęcych kosztował RM 592 miln. Celem przywozów zboża jest z jednej strony konieczność zapewnienia dostatecznej ilości zboża dla nowych prowincyj, a z drugiej strony—czynienie zapasów wojennych. Bo zapasy te czynione są w Niemczech stale od szeregu lat. Nie mamy pod tym względem żadnych danych statystycznych, które by nam podawały ilość zamagazynowanego zboża; oprzeć się możemy tylko na oświadczeniach, złożonych w tym kierunku podczas zjazdu partyjnego w Norymberdze w początku września ub. r. Kanclerz Hitler oświadczył wtenczas ogólnikowo, że z uwagi na nagromadzone w Niemczech zapasy żywności „myśl o blokadzie Niemiec można już dziś przegrzebać jako broń całkowicie bezużyteczną”. Potem Minister Darré dodał do tego oświadczenia parę szczegółów, wreszcie obszernie uzupełnił je Marsz. Göring; tylko, że i Marsz. Göring operował w swym długim przemówieniu raczej ogólnikami. Mówiąc o zbożu, powiedział on, że „w ramach planu 4-letniego” nagromadzone zostały przez niego i przez Ministra Darrégo zapasy tak wielkie, iż wraz z zeszłorocznymi zbiorami starczą one „na okres ponad 2 lat”. Trudno jest na zasadzie tej ogólnikowej wypowiedzi zrekonstruować sobie ilość tych zapasów w pewnej określonej liczbie, nie można jednak zaprzeczyć, że zapasy te są istotnie duże, skoro wobec braku dostatecznej ilości spichrzów kierownictwo gospodarki niemieckiej zmuszone było w ub. r. rekwirować celem magazynowania zboża wszelkie wolne budynki, a nawet hale gimnastyczne i sale tańca. Z drugiej strony jednak powiększenie obszaru Rzeszy i liczby jej mieszkańców w jesieni ub. r. przez przyłączenie kraju sudeckiego, najzupełniej niewystarczalne w dziedzinie produkcji zbożowej, wpłynęło na względną wysokość tych zapasów oczywiście w sposób ujemny.

Niemniej sytuację aprowizacyjną „Wielkich Niemiec” pod względem zbożowym możnaby, mimo wszystko, nazwać w pewnym stopniu pomyślną, mianowicie w porównaniu z ich sytuacją aprowizacyjną w zakresie mięsa, przede wszystkim zaś tłuszczów zwierzęcych i roślinnych. Od paru lat odbywa się w Niemczech w grudniu powszechny spis bydła; otóż wyniki ostatnich 3 spisów bydła w „Starej Rzeszy” są następujące (w miln. sztuk):

	1936	1937	1938
Bydło rogate	20.09	20.47	19.91
Nierogaczna	25.89	23.81	23.48
Kozy	2.63	2.62	2.50
Owce	4.34	4.68	4.80
Drób	97.03	93.37	97.13

Widać stąd, że—pomijając drób—jedynie tylko stan owiec, dzięki ogromnej pomocy finansowej Państwa na cele hodowli owiec dla zwiększenia produkcji wełny w Niemczech, uległ w 1938 r. pewnej poprawie. Natomiast zmniejszeniu uległ w 1938 r. przede wszystkim stan nierogaczny; spadek ilości świń w roku zeszłym w porównaniu z 1936 r. wynosi 9.3%. Mniejszemu procentowo zmniejszeniu, ale dla ludności z uwagi na konsumpcję niemal równie przykre, uległ stan bydła rogatego. Przyczyną tego—a jak się okazało, przyczyną niezwalczoną—była nie tylko pryszczycza, która w ub. r. grasowała niemal na całym terenie Starej Rzeszy i Austrii, lecz nade wszystko—brak rąk roboczych na wsi, który uniemożliwiał staranną hodowlę bydła.

Wynikiem spadku produkcji bydła i nierogaczny w Niemczech jest, oczywiście, zmniejszenie się produkcji mięsa i tłuszczów. O tłuszczach będzie jeszcze mowa; co się zaś tyczy mięsa, to spadek jego produkcji jest tym dotkliwszy, że spożycie mięsa w Niem-

czech—wskutek osiągnięcia stanu pełnego zatrudnienia i wskutek zwiększenia się z tego powodu siły kupna ludności przez wzrost zarobków—cechuje się stałą tendencją zwykłą. Jeżeli jednak Stan Żywielski wykazuje w swych obliczeniach, że konsumpcja mięsa w „Starej Rzeszy” wzmogła się z 48.9 kg na głowę ludności w 1932 r. do 57.7 kg w 1938 r., to obliczeniu temu można przeciwstawić równie wiarogodne wyniki badań nad budżetem rodziny robotniczej w „Starej Rzeszy”, zamieszczone w czasopiśmie „Der Arbeiterhaushalt” (Nr 155 z dn. 25/III b. r.). Wg tych badań—roczne spożycie mięsa przez rodzinę robotniczą—po przeliczeniu na rodzinę, złożoną z 4 osób—wynosiło w 1927/28 r. 137.13 kg, w 1937 r. zaś—113.66 kg mięsa świeżego, kielbas i konserw; czyli konsumpcja mięsa w rodzinie robotniczej spadła w ciągu 10 lat o 17.1%. Zresztą liczbom Stanu Żywielskiego można przeciwstawić inną jeszcze okoliczność, mianowicie stan faktyczny w życiu codziennym. Otóż, w praktyce zaopatrzenie gospodarstwa domowego w mięso staje się w Niemczech z roku na rok trudniejszym. Pomijając wyniki dorywczych obserwacji jednostek, a opierając się na licznych artykułach w niemieckich pismach codziennych i w tygodnikach gospodarczych można stwierdzić, że obecnie doszło już do tego, iż gospodyni domu w Niemczech nie może nigdy dostać u rzeźnika ani tych ilości, ani tych gatunków mięsa, które chciałyby nabyć: „zamiast mięsa do gotowania otrzymuje ona mięso na pieczeń, zamiast mięsa tańszego otrzymuje drogi gatunek mięsa, a kielbasę zamiast mięsa do gotowania”. Toteż przed sklepami rzeźników w większych miastach Rzeszy stoją kolejki, i to powoduje, że społeczeństwo samo domaga się wprowadzenia reglamentacji spożycia mięsa w formie „list stałych klientów” (Kundenlisten), tak jak to już od dawna ma miejsce przy tłuszczach, jajach, owocach, a ostatnio przy kawie.

Konieczność ograniczenia konsumpcji mięsa w gospodarstwach domowych powiększyło wydane niedawno zarządzenie, zmniejszające kontyngent uboju bydła i cieląt o 20%; a jednocześnie wzrosła trudność nabycia mięsa świeżego. Ponieważ bowiem przeróbka mięsa świeżego na kielbasy daje możliwość lepszego wykorzystania odpadków mięsnych, a przez to—możność osiągnięcia przez rzeźników większych korzyści przy sprzedaży mięsa, więc ostatnio rzeźnicy w Niemczech przeszli niemal masowo na wyrób kielbas. To wywołało z kolei reakcję zainteresowanych sfer, które domagają się przymusowego ustalenia stosunku między sprzedawanym przez rzeźników mięsem świeżym i przerobionym. Z tych kilku słów, charakteryzujących codzienne trudności i kłopoty przy nabywaniu mięsa w Niemczech, widać, że dane statystyczne, nawet oficjalne, nie zawsze dają właściwy obraz sytuacji.

Niedostateczna produkcja mięsa w Niemczech powoduje, oczywiście, konieczność dowozu mięsa z zagranicy. Zaznaczono już wyżej, że import zwierzęcych środków żywności, w których zresztą mieszczą się także i tłuszcze zwierzęce oraz jaja, wyniósł w 1938 r. RM 592 miln. W 1937 r. wyniósł on RM 587 miln., a w I kwartale 1939 r.—RM 162 miln. Import ten przeznaczony jest w pierwszym rzędzie na magazynowanie przywiezionego mięsa. Zapasy mięsa na wypadek wojny czynione są w Niemczech stale od 1934 r.; już wtedy wywołało to niezadowolenie ludności, wskutek zmuszania jej do nabywania mięsa w postaci konserw „we własnym sosie”, co prowadziło do zwiększenia wydatków w budżecie domowym: najmniejsza puszka obejmowała 1 kg mięsa, a zawartość puszek trzeba było spożyć od razu, bo mięso z puszek otwartej traci na drugi dzień swój smak i—o ile nie jest trzymane na lodzie—ulega zepsuciu.

Wielkość zapasów mięsa w Niemczech jest równie nieznaną, jak i zapasów zboża. Na zjeździe partyjnym w ub. r. Marsz. Göring mówił, że dzięki zakupom bydła nagromadzone zapasy mięsa są tak wielkie, iż „pozwalają nam na całkowitą swobodę przez wiele lat; mógłbym nawet powiedzieć przez okres tak długi, że go nawet przewidzieć nie podobna”. Trudno do powiedzenia takiego przywiązywać znaczenie statystyczne, a wnosząc z tego, co powiedziano wyżej o trudnościach zaopatrzenia się w mięso, można wątpić o szerokich granicach tej „całkowitej swobody” w konsumpcji mięsa.

Braki zaopatrzenia Niemiec w mięso kierownictwo gospodarki niemieckiej stara się uzupełnić zwiększeniem produkcji ryb, mianowicie powiększeniem połowów na wodach śródlądowych, połowów przybrzeżnych morskich i nade wszystko połowów pełnomorskich. Na tym polu, zwłaszcza w dziedzinie połowów na pełnym morzu, poczyniono w Niemczech ogromne postępy. W latach 1935÷38 spuszczone na wodę 92 nowe statki rybackie, co spowodowało, że połowy na pełnym morzu uległy—wg słów Ministra Darrégo—ogromnej zwwyżce: z 273 tys. t w 1933 r. do 561 tys. t w 1938 r. W podobny sposób wzrosły także i połowy przybrzeżne, łańczę zaś połowów ryb wyniosła w 1938 r. w Niemczech okrągło 782 tys. t. Stanowi to całą ilość złowionych w Niemczech ryb brutto, a więc zawiera, prócz mięsa, także i tłuszcze, mąkę rybną dla bydła, mąkę wielorybią i wreszcie odpadki. Sama produkcja mięsa rybiego wzrosła w 1938 r. o 2 560 tys. q, co też spowodowało, że konsumpcją mięsa rybiego wzmożła się w Niemczech—według Ministra Darrégo—z 8·9 kg w 1932 r. do 12·2 kg w 1938 r. na głowę ludności.

Jakkolwiek zatem wyniki zabiegów Niemiec około powiększenia produkcji ryb są niezaprzeczenie wielkie, to jednak produkcja mięsa w Niemczech, łącznie z produkcją ryb, jest nie wystarczająca, a „fryzowanie” liczb statystycznych nie zmieni faktu, iż ludność odczuwa niedostatek mięsa w dotkliwy sposób. Jednak ten niedostatek mięsa nie dorównywa innemu brakowi: brakowi tłuszczów—zarówno zwierzęcych, jak i roślinnych. Ten brak daje się z jednej strony najbardziej we znaki ludności, a z drugiej strony stanowi najtrudniejszy do rozwiązania z tego zakresu problem dla kierownictwa gospodarki. Wspomniany już parokrotnie Minister Wyżywienia i Rolnictwa Rzeszy Darré oświadczył w swym przemówieniu na otwarciu wystawy „Błogosławieństwa Morza” w kwietniu b. r., że „średnia produkcji lat 1937 i 1938 w porównaniu z produkcją 1932 r. wykazuje, iż uzyskaliśmy do swej dyspozycji z wytwórczości niemieckiej nie tylko 90 tys. t tranu wielorybiego więcej, lecz ponadto uzyskaliśmy dodatkowo, wskutek zwiększenia wytwórczości, okrągło 100 tys. t więcej masła, 120 tys. t więcej tłuszczu wieprzowego i okrągło 120 tys. t więcej roślin oleistych o zawartości 50 tys. t tłuszczu; razem więc produkcja gospodarki niemieckiej w zakresie tłuszczów spożywczych w 1938 r. była okrągło o 360 tys. t wyższa niż w 1932 r. Ta zwykła wytwórczość tłuszczów spożywczych pozwoliła nam, łącznie z połowami wielorybów, na pokrycie 55÷60% naszego zapotrzebowania tłuszczów z produkcji niemieckiej, wobec

tylko 40% w 1932 r.”. Oświadczenie to, nie zawarte zresztą w żadnych zestawieniach statystycznych, jest bardzo ważne. Pozwala ono bowiem z jednej strony ocenić w całej pełni wielkie wysiłki gospodarki niemieckiej w dziedzinie podniesienia wytwórczości tłuszczów, ale z drugiej strony stwierdza, że w dziedzinie tłuszczów jadalnych Niemcy są w 40÷45% niewystarczalni, że całą tę brakującą ilość tłuszczów spożywczych muszą corocznie przywieźć z zagranicy. A tu jeszcze, dodatkowo, klęska braku rąk do pracy w rolnictwie daje znać o sobie.

Również i w zakresie tłuszczów Niemcy czynią zapasy na wypadek wojny. I tu—podobnie jak przy zbożu i mięsie—dokładne dane są otoczone tajemnicą. Marsz. Göring powiedział tylko na zeszłorocznym zjeździe partyjnym, że „zapasy tłuszczów, gdyby nawet cała produkcja tłuszczów w Niemczech miała nagle ustać, starczą na okres 7½ miesiąca, jako uzupełnienie zaś normalnej produkcji, zapewniają one zaopatrzenie ludności i armii w tłuszcze przez czas znacznie dłuższy”.

Aby zakończyć ten pobieżny przegląd sytuacji rolniczej i aprowizacyjnej „Wielkich Niemiec”, dodamy pokrótce, że stale czynione są w Niemczech zapasy jaj wapnowanych, pomimo katastrofalnie nie wystarczającej własnej produkcji jaj: wspomniane już badania nad budżetem rodziny robotniczej w Niemczech wskazują, że ilość jaj, spożytych przez rodzinę, złożoną z 4 osób, wynosiła w 1937 r. 252 szt. rocznie, podczas gdy w 1927/28 r. wynosiła jeszcze 414 sztuk. Spadek konsumpcji wynosi zatem przeszło 39%. Dalej, czynione są w Niemczech zapasy płatków kartoflanych, zdalnych do przechowywania przez długi okres czasu. Również gromadzone są zapasy cukru, marmolady i konserw jarzynowych oraz mięsnych i rybich. Ale doceniając bez zastrzeżeń znaczenie tych zapasów na wypadek wojny, pamiętać trzeba o jednym: że podstawową przyczyną, dla której zapasy te są w Niemczech czynione, jest zawsze niedostateczna produkcja rolna. Ta produkcja, zbyt mała w stosunku do bieżącej konsumpcji pokojowej, w razie wojny okaże się podwójnie nie wystarczająca: najpierw bezpośrednio—przez dalsze zmniejszenie się wskutek oderwania od pracy w warsztatach rolnych wszystkich mężczyzn, zdalnych do noszenia broni, co spowoduje, że panująca już dziś w rolnictwie niemieckim klęska braku rąk do pracy dojdzie do rozmiarów niebywałych; następnie zaś pośrednio—wskutek zwiększenia się konsumpcji ze strony armii.

st. a.

DZIAŁALNOŚĆ KOLEI ZAGRANICZNYCH W ZAKRESIE POPIERANIA ROLNICTWA

W 3 kolejnych tegorocznych numerach „Revue Internationale d'Agriculture”, wydawanego—jak wiadomo—przez Międzynarodowy Instytut Rolniczy w Rzymie, drukowane było opracowanie P. A. Bousingault pt. „L'Activité des services agricoles dans les compagnies de chemins de fer”¹⁾. Opracowanie powyższe zostało dokonane na podstawie ankiety, rozpisanej przez Instytut rzymski, który chciał unaoocnić pozytywne osiągnięcia „służby rolnej” w szeregu krajów. Przez pojęcie to należy rozumieć najszerzej ujętą akcję propagandową, prowadzoną przez poszczególne zarządy kolejowe, na rzecz podniesienia rolnictwa. Wychodziło się przy tym ze słusznego założenia, iż kolej jest bardzo dobrym instrumentem penetracji postępu. Ostatnie czasy postawiły bowiem przed rolnictwem nowe problemy. Wskutek rozwoju przemysłowego nastąpiły zasadnicze zmiany w dotychczasowych podstawach gospodarki rolnej. Popyt uległ zmianie pod względem wielkości i rodzaju. Zmieniły się sposoby żywienia ludności i zwierząt. Na widownię wkroczyła higiena odżywiania. Rolnik musi posiadać coraz więcej wiadomości ogólnych, niezwiązanych ściśle z jego zawodem. W tym kierunku poszły właśnie uniwersytecy ludowe w Danii i za nimi na całym świecie, a m. in. w Polsce. Ugruntowało się przeświadczenie, iż tradycja i praktyka już nie wystarczają w epoce coraz większego ujarzmania przyrody. Ponieważ wykształcenie rolnika jest trudne i w przeważającej ilości wypadków spóźnione, lecz konieczne—powstała potrzeba dokształcania już ludzi dorosłych. Uznano, iż tu jest właśnie miejsce na propagandę w zakresie rolnictwa. Zdawano sobie jednak sprawę, że w strukturze

gospodarczej i społecznej rolnictwa tkwią największe trudności dla propagandy: rozsianie po wielkich połaciach kraju, brak dróg, konserwatyzm itp. Wobec tego propaganda musi być szczególnie zorganizowana, aby dosięgła rolnika, nie narażając go jednocześnie na pokonywanie wielkich odległości, na stratę czasu i koszty. Zadanie powyższe może z powodzeniem spełnić kolej, przewożąc z łatwością liczne i kosztowne materiały pokazowe, będące wyrazem ostatniego postępu. Dlatego też największy udział w propagandzie przypadł na pociągi-wystawy, które też odniosły największy sukces przede wszystkim w tych krajach, gdzie są rzadkie ośrodki miejskie, kultura rolna—ekstensywna oraz słabo rozwinięta sieć organizacyjna i administracyjna. Krajami, które mają silnie rozbudowaną „służbę rolną”, są: w Ameryce—Kanada i Stany Zjednoczone, w Oceanii—Australia, a szczególnie stan Viktoria i Nowa Zelandia, w Afryce: Unia Południowo-Afrykańska i wreszcie w Europie—Francja i Jugosławia, przy czym ostatnia jest jedyną przedstawicielką krajów, w których akcji tej podjęły się Koleje Państwowe. Spośród pozostałych (13) państw rozmaitych kontynentów, a przede wszystkim Europy, które odpowiedziały na ankietę, „służby rolnej” w znaczeniu, nadanym przez Instytut, właściwie nie ma. Sprawa sprowadza się (wg odpowiedzi, udzielonych na ankietę) do dawania ulg taryfowych na przewóz artykułów rolnych.

Streścimy obecnie materiał, dostarczony z krajów, w których „służba rolna” kolei jest szeroko stosowana.

W Kanadzie działalność towarzystw kolejowych objęła bardzo wcześnie sprawy rolne. Polegała ona na grupowaniu czynników, które grają rolę w powiększaniu i rozwoju nowych źródeł produkcji

¹⁾ „Revue Internationale d'Agriculture. Publication mensuelle”. Nr Nr 1, 2, 3 z 1939 r.

rolnej. Współpracowano przy tym z Rządem, handlem, prasą, organizacjami rolniczymi itp. Celem działalności było podniesienie rolnictwa, aby na tej drodze osiągnąć powiększenie przewożonego tonażu. Działalność ta szła w następujących kierunkach: a) zorganizowanie pociągów propagandowych dla melioracji rolnej; b) ułatwianie nawiązywanie bliższego współzycia i współpracy pomiędzy odrębnymi językowo grupami imigracyjnymi; doprowadziło to do rozwoju działalności organizacyjno-wychowawczej, której wynikiem było podniesienie dochodowości rolnictwa; jednocześnie działalność ta przyczyniła się do realizacji: c) rozwoju hodowli, osiąganego dzięki zaopatrywaniu rolnictwa w materiał zarodowy, d) rozwoju specjalnych upraw, e) zorganizowania zbytu torfu, wraz z jednoczesnym podniesieniem jego jakości, f) reorganizacji gospodarki zwierzęcej przez zastępowanie typów małowydajnych przez mleczne i tuczenie mlekiem trzody; g) ulepszenia produkcji i sprzedaży owoców i jagód m. in. przez zamrażanie i konserwowanie h) zakładania ośrodków nasiennej i hodowlanych, i) organizowanie konkursów rolnych, wystaw, sprzedaży, dni wiejskich, wykładów itp. Wszystko to przysparzało korzyści rolnictwu, a przewóz—kolei, która prowadziła tę akcję w ramach „służby rolnej”. Jak już wspomnieliśmy, głównym elementem akcji były specjalne pociągi, przy czym każdy pociąg był dostosowany do celu, któremu miał służyć. Tak, na przykład, pociąg melioracyjny posiadał laboratorium, w którym badano kwasowość gleb i jednocześnie wagon z wapnem, w którym dostarczaną ziemię odkwaszano. Podobnie było z nawozami sztucznymi. Rezultatem powyższych akcji był 10-krotny wzrost zużycia wapna i 3-krotny nawozów w okresie 1928÷37. Należy pamiętać, iż w tym czasie w innych krajach ilość używanych nawozów spadła.

Propaganda rolna za pomocą specjalnych pociągów była prowadzona w Stanach Zjednoczonych indywidualnie przez poszczególne zarządy kolejowe, w porozumieniu jedynie ze specjalnym urzędem państwowym („State Extension Service”). Pięć towarzystw kolejowych prowadziło „służbę rolną”, której najważniejszą częścią składową były pociągi-wystawy. Najsilniej tę akcję rozwinęły koleje północne. Robiono to pod kątem widzenia nauczania rolnictwa, celem ostatecznym zaś było wzmocnienie ruchu kolejowego—przez zaludnienie i zagospodarowanie terenów, położonych w pobliżu kolei. Kolej prowadziła szeroko zakrojoną akcję prasową, w której poruszano m. in. następujące tematy: kolej a rolnik, pomoc kolei w wypadkach strat, spowodowanych suszą, właściwe tuczenie trzody, ulepszenie i uszlachetnienie drobiu i trzody, kultywowanie specjalnych upraw, warzyw, właściwe pakowanie produktów rolnych itp. itp. Pociągi specjalne uruchamiano dla propagandy: a) ulepszenia roli; b) żywienia prosiąt (pociąg taki m. in. zawierał dwie maciory z małymi, z których jedne były odżywiane racjonalnie—mlekiem, drugie niewłaściwie); c) hodowli drobiu i jego pielęgnacji; d) hodowli bydła rogatego, połączonej z rozprowadzaniem materiału zarodowego męskiego i żeńskiego, współpracowano przy tym z państwową służbą rolną, towarzystwem hodowli bydła mlecznego, radą narodową mleczną, prasą i organizacjami rolniczymi; e) hodowli bydła mięsnej i przyrządzania mięsa itp. Działalność „służby rolnej” towarzystw kolei żelaznych miała szeroki zakres, ponieważ towarzystwa te konkurowały ze sobą i wychodziły w akcji swej z założenia, że „prosperity” kolei żelaznych zależy od „prosperity” rolnictwa. Służba rolna—rzecz jasna—była dostosowana do potrzeb poszczególnych rejonów.

Z największym chyba rozmachem była prowadzona „służba rolna” przez australijski stan Viktorie. Towarzystwa kolejowe prowadziły tam szeroko zakrojoną propagandę, współpracując ściśle z organizacjami rolniczymi, handlem i przemysłem oraz Rządem nad rozwojem rolnictwa i jego poszczególnych dziedzin—przez propagandę prasową, reklamę, organizowanie sprzedaży, inicjowanie przetwórstwa itd. Spotykamy tu nieznaną gdzieindziej „pociąg bogactwa narodowego”. Pociągi organizowano dla przodujących jednostek w zakresie przemysłu, rolnictwa, handlu, bankowości itd. w celu wzajemnego poznania się i lepszego zrozumienia możliwości rozwojowych Państwa. Dobierano przy tym pasażerów z poszczególnych dzielnic i obwożono ich, pokazując warszaty pracy i ważniejsze urządzenia w kraju. Zadaniem pociągu było: 1) wykazanie możliwości rozwoju Państwa na tle jego struktury rolnej i przemysłowej, 2) zachęcenie i protegowanie kolonizacji, 3) wskazanie, jak wspaniale rezultaty można otrzymać przez właściwe nawadnianie terenów i właściwą eksploatację ziemi, 4) wszczęcie wzajemnego zrozumienia dla interesów wsi i miast, 5) ułatwienie farmerom jednych dzielnic zapoznanie się z gospodarowaniem innych, 6) przedstawienie nieograniczonych możliwości rozwoju kraju i podniesienie w ten sposób samopoczucia obywatelskiego, 7) pokazanie pracy, wykonywanej przez kolej, która w istocie stanowi największą działalność przemysłową Państwa.

Drugim był pociąg „lepszego gospodarowania” („Better Farming”), który można uważać za szkołę rolniczą na kołach. Pociąg składał się z 18 wagonów, bogato wyposażonych pod względem rzeczowym i personalnym. Znajdowały się tam m. in. wagony z okazami bydła, owiec, trzody i drobiu, utrzymanych w racjonalnych warunkach, maszyn do uboju zwierząt, maszyn, narzędzi i urządzeń, stanowiących

pełny ekwipunek farmy, wagon z paszami dla przewożonego inwentarza i paszami wzorowymi, wagon weterynaryjny, wagon, poświęcony zdrowiu i higienie samej farmy, wagon z owocami, ich przechowywaniem, kolejką pasorzytów itp., wagon bakteriologiczny i przetwórstwa mleka, wagon z wełną i runami różnych ras owiec, tamże stoisko z kartoflami, wagon, ilustrujący właściwe pastwiska, oraz sposoby uprawy rozmaitych roślin, wagon—sala wykładowa na 80 osób, poświęcony wykładom i pokazom, dotyczącym rozwoju dzieci, profilaktyce domowej i macierzyństwu, wagon gospodarstwa domowego, kobiecego (kuchnia, gotowanie, szycie), wreszcie wagony gospodarskie dla personelu itp. Personel składał się z wybitnych fachowców każdego działu. Wyjazd pociągu jest poprzedzony odpowiednią akcją reklamowo-propagandową. Sam pociąg rzucał się w oczy swym wyglądem i kolorem (pomarańczowym). Korzyści dla rolnictwa i państwa z tak pociągowej i prowadzonej akcji są niewątpliwe. Zarówno bezpośrednio—w postaci podniesienia stanu rolnictwa, jak pośrednio—przez wzrost zamożności kraju. Nieobojętny był przy tym wpływ pociągu na życie społeczne wsi, estetykę osad i domów.

W Nowej Zelandii cała akcja jest ześrodkowana w zakresie działalności Państwowego Departamentu Rolnictwa, który m. in. organizował pociągi na wzór Australii.

Unia Południowo-Afrykańska kolejowej „służby rolnej” w sensie wyżej wymienionym nie prowadzi, aczkolwiek Departament Rolnictwa i Lasów zorganizował pociąg-wystawę, którego celem było zapoznanie rolnictwa z najnowszymi zdobyczami. Wagonów było 13, o uposażeniu zbliżonym do pociągu australijskiego, choć skromniejszym.

We Francji poszczególne towarzystwa kolejowe powoływały kolejno „służbę rolną” od 1903 r. Ten stan rzeczy trwał do chwili nacionalizacji kolei z dn. 1/1 1938 r. Prace szły w 2 kierunkach: technicznym i handlowym. Jeśli chodzi o stronę techniczną, zmierzano—poprzez jakościowe podniesienie rolnictwa—do zwiększenia tonażu przewożonego. Od strony handlowej kładziono nacisk na: wykorzystywanie możliwości zbytu, żądania odbiorców co do ilości i jakości, konkurencję zagraniczną, nowe metody i narzędzia godne polecenia. W akcji powyższej posługiwano się: wykładami, połączeniami z projekcjami kinematograficznymi, pokazami praktycznymi, rozprowadzaniem nasion itp., organizowaniem zjazdów, podróży poznawczych, wystaw, subwencjonowaniem stacji doświadczalnych itd. Zainteresowane przemysły chętnie brały udział w powyższych imprezach, kierowanych przez profesorów rolnictwa. Specjalne pociągi zorganizowano dla propagandy użycia elektryczności na wsiach w najrozmaitszym zastosowaniu, dalej nawozów oraz nasion. Koleje państwowe zorganizowały pociąg-wystawę z propagandą spożycia ryb morskich (uważany za najbardziej udany), oraz pociąg opałowy. Skład pociągów był nieduży, lecz doskonale pomyślany pod względem treści i formy oraz wyposażony pod względem rzeczowym i personalnym. Nie brakowało przy tym pomysłów i celowych zabiegów reklamowych.

Sieć kolejowa Jugosławi i była dostosowana do potrzeb przedwojennych, wskutek czego nie odpowiada potrzebom obecnego Państwa Jugosłowiańskiego. Zasadniczą wadą jest przy tym brak odpowiednich połączeń z morzem, jako wylotem dla eksportu. „Służbę rolną” ustalono w 1932 r. Praca „służby rolnej” polegała na: 1) wskazywaniu położonych w bliskości dróg żelaznych ziem, nadających się do uprawy oraz ustaleniu metod ich najlepszego wykorzystania; 2) analizowaniu i klasyfikowaniu tych ziem; 3) walce z chwastami wzdłuż dróg i w gospodarstwach; 4) osuszaniu błot m. in. przez uprawę roślin wodochłonnych i podnoszenie jakości tych ziem; 5) sadzeniu najlepszych odmian drzew owocowych (wszystko w pobliżu kolei); 6) akcji, mającej na celu zamaskowanie (przez zadrzewienie) budowli kolejowych; 7) sadzeniu drzew ochronnych miododajnych i in.; 8) zakładaniu szkółek drzewnych, produkujących odpowiednie gatunki (ze względu na brak dostatecznie wielkich i odpowiednio postawionych szkółek w kraju); 9) dekorowaniu stacji; 10) propagandzie pośredniej i bezpośredniej „służby rolnej” pomiędzy rolnikami. Pomoce i narzędzia rolnicze są rozdawane bezpośrednio przez Ministerstwo Rolnictwa. Początkowo kursował pociąg, poczem jeden wagon instrukcyjny—szkolny, który współdziałał przy realizacji powyższych celów. W akcji propagandowej posługiwano się m. in. dawaniem nagród w formie odpowiednich, nowoczesnych narzędzi, np. dla pielęgnacji drzew owocowych, zrywania i przechowywania owoców. Podobne metody były stosowane i w innych, przez nas omawianych krajach, gdzie nagrody dawano w postaci nawozów, nasion itp. Ministerstwo Rolnictwa kładzie duży nacisk na kwalifikacje rolnicze służby kolejowej, używając jej następnie do akcji propagandowej instruktorskiej pomiędzy mniej kulturalnymi od kolejarzy warstwami rolników. Stworzenie „służby rolnej” przez koleje jugosłowiańskie wywarło niewątpliwie głęboki wpływ na rolnictwo tego kraju. Propaganda, prowadzona przez pracowników kolejowych, spełniła swój cel, którym był rozszerzenie w masach wiejskich wiadomości z zakresu racjonalnej gospodarki rolnej. Akcja ponadto przyczyniła się do ugruntowania w społeczeństwie orientacji prorolniczej.

KRONIKA ZAGRANICZNA

NIEMCY

NOWY STATUT BANKU RZESZY.— Na mocy ustawy z dn. 15/VI b. r. otrzymał Bank Rzeszy (nazywający się odąd oficjalnie „Deutsche Reichsbank”) nowy statut, podporządkowujący całkowicie instytucję emisyjną Niemiec celom i zadaniom polityki gospodarczej narodowo-socjalistycznego reżimu.

Bank Rzeszy podporządkowany został bezpośrednio „Führerowi” (art. 1); od niego otrzymuje Bank Rzeszy naczelne dyrektywy i znajduje się pod jego stałym nadzorem (art. 3). „Führer” mianuje Prezesa Banku Rzeszy, jak też i członków Dyrekcji Naczelnej, przy czym według swego uznania określa czas trwania ich funkcji, może też w każdej chwili zwolnić władze naczelne Banku Rzeszy z pełnionych obowiązków (art. 4). Urzędników Banku Rzeszy mianuje Prezes, obowiązany jest jednakże uprzednio zasięgnąć mniemania opinii zastępcy „Führera”, względnie jego biura (art. 7).

Kapitał zakładowy wynosi RM 150 milj. i dzieli się na udziały. Udziałowcami mogą być jedynie obywatele niemieccy, „którzy dzięki swemu pochodzeniu odpowiadają warunkom, niezbędnym dla uzyskania prawa obywatelstwa Rzeszy”, oraz osoby prawne i firmy niemieckie. Dyrekcja Banku Rzeszy kontroluje uprawnienia udziałowców i może bezapelacyjnie decydować o dopuszczeniu lub odmowie odnośnie posiadania udziałów Banku Rzeszy (art. 11). Bank Rzeszy może udzielać Państwu kredytów obrotowych w wysokości, którą ustala „Führer” (art. 16). Bank Rzeszy jest obowiązany do bezpłatnego prowadzenia wszelkich operacji bankowych władz Rzeszy i do dokonywania obrotu płatniczego między kasami Państwa, krajów, powiatów i gmin bez pobierania jakichkolwiek opłat (art. 14).

Bankowi Rzeszy przyznane jest wyłączne prawo emitowania banknotów (art. 2)— z tym, że banknoty, opiewające na sumę niższą jak RM 10, wydawane być mogą jedynie za zgodą Rządu Rzeszy (art. 20). Pokrycie banknotów, znajdujących się w obiegu, stanowią: a) weksle (handlowe) i czek, 2) bony skarbowe („Führer” określa, w jakiej wysokości Bank Rzeszy obowiązany jest je przyjmować), 3) papiery wartościowe i 4) należności a vista. Bank Rzeszy posiadać powinien poza tym zapas złota i dewiz, jaki

uważa za potrzebny dla pokrycia zobowiązań wobec zagranicy i dla utrzymania wartości waluty.

Uprawnienia Walnego Zebrania polegają na udzielaniu absolutorium Dyrekcji i decydowaniu w sprawie ewentualnego podwyższenia kapitału zakładowego na wniosek Prezesa Banku. Z zysku Banku Rzeszy—10% przeznaczonych jest na fundusz rezerwowi, 5% (maksymalnie) otrzymują udziałowcy, reszta—przypada Państwu.

JUGOSŁAWIA

UTWORZENIE KOMISJI DEWIZOWEJ.

—Z dniem 21/VI b. r. powołana została do życia Komisja Dewizowa przy Banku Narodowym Królestwa Jugosławii. Działacze będzie ona jako organ Min. Skarbu dla rozpatrywania wszystkich zagadnień natury dewizowo-walutowej; w szczególności, do zadań nowoutworzonej Komisji Dewizowej należeć będzie: 1) przedkładanie Ministrowi Skarbu projektów zmian i uzupełnień obowiązujących przepisów dewizowych, 2) realizacja polityki dewizowej Państwa i udzielanie odpowiednich instrukcyj organom, powołanym do jej wykonywania, 3) koordynowanie handlu zagranicznego Jugosławii z interesami dewizowymi Królestwa, 4) przedkładanie czynnikom rządowym opinii w sprawie zakupów rządowych za granicą i odnośnie zaciągania pożyczek zagranicznych, 5) decyzja we wszystkich zagadnieniach, związanych z transferem, 6) ustalanie zasad działalności Banku Narodowego w zakresie dewizowym.

Organem wykonawczym Komisji Dewizowej jest Dyrekcja Dewizowa Banku Narodowego, składająca się z dwóch przedstawicieli Banku Narodowego oraz po jednym przedstawicielu Ministerstw: Skarbu, Spraw Zagranicznych oraz Przemysłu i Handlu.

Nowoutworzonej Komisji Dewizowej podporządkowany został Komitet Przywózowy, istniejący od 1936 r.; w skład tego Komitetu wchodzi dwóch przedstawicieli Banku Narodowego, po dwóch przedstawicieli Ministerstw: Skarbu oraz Przemysłu i Handlu, oraz przedstawiciele (po jednym) Inspekcji Obrony Narodowej i Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Zadaniem tego Komitetu jest regulowanie importu do Jugosławii.

Obok Komitetu Przywózowego utworzony został obecnie Komitet Wywózowy dla spraw, związanych z wzmocnieniem eksportu i kierowaniem wywozu z Jugosławii; Komitet składa się z przedstawicieli Banku Narodowego, Ministerstwa Skarbu, Min. Spraw Zagranicznych, Inspekcji Obrony Narodowej i Ministerstwa Przemysłu i Handlu, poza tym wchodzi w jego skład Dyrektor Instytutu Popierania Handlu Zagranicznego i Dyrektor uprzywilejowanej Spółki Akc. dla Eksportu Produktów Rolnych „Prizad”.

Koszty utrzymania Komisji Dewizowej pokrywane będą z opłat, pobieranych przy wydawaniu zezwoleń dewizowych. Kary, przewidziane w wypadku niewykonywania wzgl. przekroczenia przepisów dewizowych, przekazywane będą na specjalny fundusz premiowania eksportu.

L.

Z RYNKÓW ZAGRANICZNYCH

ZE ŚWIATOWYCH RYNKÓW ZBOŻOWYCH.—Ceny w okresie 19/VI ÷ 1/VII 1939 r. kształtowały się następująco (w walucie danego kraju, w Buenos Aires, Liverpoolu i Hamburgu— w \$ za 100 kg):

	19 ÷ 24/VI	26/VI ÷ 1/VII	Różnica %
Pszenica			
Berlin . . .	—	—	—
Chicago . . .	2:75	2:41	— 1:2
Buenos Aires	2:32	2:34	+ 0:8
Liverpool . .	—	—	—
Hamburg . . .	2:90	2:94	+ 1:3
Żyto			
Berlin . . .	—	—	—
Chicago . . .	1:84	1:76	— 4:3
Hamburg . . .	2:20	2:17	— 1:3
Owies			
Berlin . . .	—	—	—
Chicago . . .	2:39	2:31	— 3:3
Buenos Aires	1:46	1:43	— 2:0
Liverpool . .	—	—	—
Hamburg . . .	2:04	2:00	— 1:9
Jęczmień browarny			
Berlin . . .	—	—	—
Chicago . . .	2:45	2:45	—
Hamburg . . .	—	—	—

PRZEDRUK DOZWOLONY, LECZ Z PODANIEM ŹRÓDŁA

REDAKCJA I ADMINISTRACJA

ELEKTORALNA 2 (parter)

Telefony: 5 12 66 (Red.), 5 12 73 i 5 35 35 (Adm.), 5 12 50 (Druk.)

Biura czynne od godziny 9 do 3 po południu

KONTO CZEKOWE P. K. O. 701

PRENUMERATA W KRAJU: kwartalnie — zł 15, półrocznie — zł 30, rocznie — zł 60; **ZAGRANICĄ:** kwartalnie — zł 25, półrocznie — zł 50, rocznie — zł 100.

CENY OGŁOSZEŃ HANDLOWYCH (przed tekstem) w zeszytach zwykłych: IV str. okładki — zł 500; II i III str. okł. — zł 400; str. zwycz.: 1 str. — zł 300, 1/2 str. — 200, 1/4 str. — zł 125, 1/8 str. — zł 75. Przy ogłoszeniach kombinacyjnych, petitowych oraz tabelarycznych do cen powyższych dolicza się 30%.

CENY OBWIESZCZEŃ SPÓŁEK AKCYJNYCH (za tekstem): 1 str. — zł 200, 1/2 str. — zł 110, 1/3 str. — zł 80, 1/4 str. — zł 70, 1/8 str. — zł 55, 1/16 str. — zł 40, 1/32 str. — zł 20. Za ogłoszenia liczbowe, tabelaryczne, bilanse itp. do cen powyższych dolicza się 50%.

Redaktor Naczelny: **WACŁAW SZURIG**

Redaktor: **EDMUND CZAPLICKI**

Redaktor działu finansowo-skarbowego:
JERZY LUBOWICKI

Redaktor działu rolniczego:
CZESŁAW BOBROWSKI

Redaktor działu komunikacyjnego:
BOLESŁAW KACZMARKIEWICZ

Wydawca: Sp. Wyd. z ogr. odp. „PRZEMYSŁ I HANDEL”

OBWIESZCZENIA SPÓŁEK AKCYJNYCH

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Krakowskie Towarzystwo Ubezpieczeń „Florianka”, Spółka Akcyjna w Krakowie

zawiadamiając, że zwołane na dz. 28 czerwca b. r. Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów nie odbyło się, zaprasza niniejszym PP. Akcjonariuszów na

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE

które odbędzie się dn. 29 lipca 1939 r. o godz. 11 w biurze Zarządu Towarzystwa w Krakowie przy ul. Basztowej L. 6 z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Zagajenie Zgromadzenia i wybór przewodniczącego;
- 2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za 1938 r. i powzięcie uchwał w sprawie wyników bilansowych;
- 3) Udzielenie absolutorium władzom Spółki;
- 4) Uzupelnienie składu Zarządu (§§ 28, 29 statutu) i Rady Nadzorczej (§§ 37, 38 statutu);
- 5) Określenie wynagrodzenia Zarządu i Rady Nadzorczej Spółki na 1939 r.;
- 6) Zezwolenie członkom władz Krakowskiego Towarzystwa Ubezpieczeń „Florianka”, S. A. w Krakowie, na uczestniczenie we władzach innych Towarzystw ubezpieczeń;
- 7) Wnioski PP. Akcjonariuszów, o ile będą zgłoszone na piśmie Zarządowi Spółki Akcyjnej nie później niż na 14 dni przed terminem Walnego Zgromadzenia z zachowaniem przepisów art. 394 Kodeksu Handlowego.

PP. Akcjonariusze, chcący wziąć udział w Zgromadzeniu, winni złożyć swe akcje lub świadectwa depozytowe Zarządowi Spółki przynajmniej na tydzień przed terminem Walnego Zgromadzenia z zachowaniem przepisów art. 399 Kodeksu Handlowego. 1606

II OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki „Ropa” Spółka Akcyjna Przemysłu Naftowego

w e L w o w i e

zawiadamia, że w dn. 21 lipca 1939 r. o godz. 11 odbędzie się w lokalu Zarządu we Lwowie przy ul. Nabelaka L. 30

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Odczytanie protokołu ostatniego Walnego Zgromadzenia;
- 2) Sprawozdanie Zarządu i Rady Nadzorczej z czynności za 1938 r. oraz przedłożenie bilansu i r-ku strat i zysków;
- 3) Wniosek Komisji Rewiz. na udzielenie władzom Spółki pokwitowania z ich działalności;
- 4) Powzięcie uchwały o rozdziale zysku za 1938 r.;
- 5) Wybór 2 członków Rady Nadzorczej po myśli § 13 statutu;
- 6) Wnioski i interpelacje.

PP. Akcjonariusze, zamierzający wziąć udział w Walnym Zgromadzeniu, winni złożyć swoje akcje lub zaświadczenia o złożeniu akcji w depozycie najmniej na 7 dni przed terminem Zgromadzenia w biurze Spółki we Lwowie, przy ul. Nabelaka l. 30. 1578-26-27

Pierwsza Krajowa Fabryka Manometrów, Termometrów i Przyrządów Laborator. Henryk Neuman, Spółka Akc., Włocławek

Bilans w dn. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — Kasa zł 476'74; Nieruchomości zł 238 794'17; Ruchomości zł 65 231'90; Wyroby zł 51 760'05; Materiały zł 24 921'75; Dłużnicy zł 12 889'20; Sumy przechodnie zł 1'48; Depozyty zł 1 050'00; **Razem zł 395 271'81.**

STAN BIERNY. — Kapitał akcyjny zł 200 000'00; Zapasowy zł 4 543'05; Amortyzacyjny zł 82 845'95; Wierzyciele zł 103 193'18; Niepodniesiona dywidenda zł 3 416'50; Kaucje zł 1 050'00; Zysk za 1938 r. zł 223'13; **Razem zł 395 271'81.**

Rachunek strat i zysków

WINIEN. — Koszty eksploatacji zł 44 685'54; Zysk zł 223'13; **Razem zł 44 908'67.**

MA. — **Razem zł 44 908'67.** 1608

Przemysł Bawełniany Teodor Tietzen i S-ka. Spółka Akc.

w Łodzi, ul. Andrzeja Nr 78

Bilans na dz. 31 grudnia 1938 r.

AKTYWA. — Majątek stały: Stara nieruchomość: Plac zł 74 219'00; Budynki zł 616 258'97; Nowa nieruchomość: Plac zł 113 501'00; Budynki zł 322 270'00; Maszyny i urządzenia techniczne: Przędzalnia cienkoprzędna zł 2 359 419'90; Przędzalnia gruboprzędna zł 59 344'43; Inwentarz biurowy zł 11 549'90; Inwentarz fabryczny zł 6 410'72; Majątek płynny: Kasa — gotówka zł 41 855'16; Banki — gotówka do dyspozycji zł 165 520'90; Weksle w portfelu zł 160 601'21; Pożyczki państwowe zł 7 876'00; Materiały: Bawełna na składach w Gdyni i Łodzi zł 115 277'69; Bawełna, surowce i półfabrykaty zł 147 457'19; Gotowa przędza zł 159 970'39; Odpadki sprzedażne zł 43 817'27; Drobnie zapasy fabryczne zł 4 586'45; Dłużnicy: Odbiorcy zł 223 580'20; Dostawcy zł 8 692'76; Różni zł 219 124'00; Protestowane weksle zł 2 520'00; **Razem zł 4 863 852'66.**

Poza bilansem. — Obligo wekslowe zł 157 368'30.

Zobowiązania zagraniczne zł 137 379'90.

PASYWA. — Kapitały własne: Kapitał zakładowy zł 2 160 000'00; Kapitał zapasowy zł 54 221'05; Kapitał specjalny zł 49 679'61; Kapitał amortyzacyjny: Amortyzacja maszyn i urządzeń: a) saldo z roku ubiegłego zł 1 368 486'15, b) dopisano w 1938 r. zł 236 839'61; Amortyzacja budynków: a) saldo z roku ubiegłego zł 145 440'89, b) dopisano w 1938 r. zł 21 553'74; Amortyzacja inwentarza: a) saldo z roku ubiegłego zł 3 892'54, b) dopisano w 1938 r. zł 779'32; Zobowiązania: Akcepty złotowe zł 27 723'40; Akcepty dolarowe U. S. A. \$ 1 969'50 = zł 10 403'88; Wierzyciele: Dostawcy za bawełnę na składach w Gdyni i Łodzi zł 115 277'69; Dostawcy za inne dostawy zł 88 708'54; Odbiorcy zł 11 818'95; Różni zł 277 513'55; Długoterminowe pożyczki akcjonariuszów zł 137 400'82; Zysk zł 154 112'92; **Razem zł 4 863 852'66.**

Poza bilansem. — Obligo wekslowe zł 157 368'30.

Zobowiązania zagraniczne zł 137 379'90.

Rachunek strat i zysków za 1938 r.

WINIEN. — Bawełna zł 1 725 823'16; Ogólne koszty fabryczne zł 785 106'98; Ogólne koszty handlowe zł 39 042'15; Świadczenia socjalne zł 51 829'56; Prowizje zł 116 617'32; Pensje zł 103 101'23; Podatki zł 75 562'82; Różnice kursowe zł 241'00; Dom Andrzeja 80 zł 87'94; Amortyzacja maszyn i urządzeń zł 236 839'61; Amortyzacja budynków zł 21 553'74; Amortyzacja inwentarza zł 779'32; Zysk zł 154 112'92; **Razem zł 3 310 698'35.**

MA. — Przędza zł 3 282 163'22; Przerób zł 16 229'23; Odpadki sprzedażne zł 12 201'87; Procenty i dyskonto zł 104'03; **Razem zł 3 310 698'35.** 1609

United States Lines, Operations Inc. w Warszawie

Al. Jerozolimska 43

Bilans za 1938 r.

AKTYWA. — Ruchomości biurowe zł 6 884'00; Kasa zł 45 267'12; Syndykat Emigracyjny zł 1 428'00; U. S. Lines New York zł 13 674'29; Straty lat ubiegłych zł 120 668'67; Strata za 1938 r. zł 12 737'14; **Razem zł 200 659'22.**

Ministerstwo Opieki Społecznej — kaucja zł 100 000'00.

PASYWA. — Kapitał zakładowy zł 136 363'24; Zadatki zł 61 194'36; Rachunki do zapłacenia zł 3 101'62; **Razem zł 200 659'22.**

Guaranty Trust Co. London — gwarancja zł 100 000'00.

Rachunek zysków i strat

WYDATKI. — Pensje: Dyrekcji zł 39 686'40; Urzędników zł 42 872'19; Robotników zł 1 243'50; **Razem zł 83 802'09;** Koszty transport. zł 221 046'34; Podatki zł 20 737'77; Koszty handlowe zł 72 197'93; Świadczenia socjalne zł 4 809'84; 5% amortyzacji inwentarza zł 362'31; **Razem zł 402 956'28.**

DOCHODY. — Szyfarty zł 389 135'79; Prowizja od innych zł 770'64; Zysk na kursie dolara zł 246'58; Potrącenia przy zwrotach zadatków zł 66'13; Strata za 1938 r. zł 12 737'14; **Razem zł 402 956'28.** 1604

Zarząd Towarzystwa Ubezpieczeń Vita-Kotwica, Spółka Akc.

podaje do wiadomości, że

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE

odbędzie się w dn. 22 lipca 1939 r. o godz. 11 rano w lokalu Towarzystwa przy ul. Jasnej 6, z następującym porządkiem obrad:

- 1) Zagajenie i wybór przewodniczącego; 2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za 1938 r.; 3) Podział zysków lub pokrycie strat za 1938 r.; 4) Udzielenie absolutorium władzom Spółki; 5) Zatwierdzenie budżetu na 1939 r. oraz określenie wynagrodzenia Zarządu i Rady Nadzorczej Spółki na tenże rok; 6) Wybór ustępujących członków Zarządu i Rady Nadzorczej Spółki; 7) Wolne wnioski.

Właściciele akcji, chcący korzystać z prawa uczestnictwa w Walnym Zgromadzeniu, winni przynajmniej na 7 dni przed terminem Zgromadzenia złożyć je w Towarzystwie i nie odbierać przed zakończeniem tegoż. Zamiast akcji mogą być złożone zaświadczenia, wydane na dowód złożenia akcji u notariusza, albo w instytucji kredytowej. W zaświadczeniu należy wymienić liczbę akcji i stwierdzić, że akcje nie będą wydane przed ukończeniem Walnego Zgromadzenia. 1623

Zarząd firmy „Nasz Sklep-Urania“, Spółka Akcyjna

niniejszym podaje do wiadomości, że — zgodnie z powziętą na Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszów w dn. 19 czerwca 1939 r. uchwałą o podwyższeniu kapitału akcyjnego następującej treści:

„1) Podwyższenie kapitału nastąpi drogą emisji 4000 (czterech tysięcy) nowych akcji imiennych wartości nominalnej po złotych 100 (sto) każda, z tym, że akcje te zostaną uprzywilejowane, tj., że każdej akcji będą przysługiwały 2 (dwa) głosy, 2) prawo poboru nowoemitowanych akcji przysługiwać będzie dotychczasowym akcjonariuszom, 3) nowoemitowane akcje uczestniczyć będą w dywidendzie od dn. 1 (pierwszego) kwietnia bieżącego 1939 roku oraz 4) Zarząd Spółki zostaje upoważniony do: określenia terminu otwarcia i zamknięcia subskrypcji oraz oznaczenia ceny emisyjnej”

przyjmuje zapisy na akcje nowej emisji

na następujących warunkach:

- 1) Cena emisyjna nowych akcji imiennych wynosi zł 100 za jedną akcję;
- 2) Dotychczasowi akcjonariusze mają prawo pobrania dwóch akcji na każde posiadane 5 akcji em. konwersyjnej na okaziciela wartości nominalnej zł 100 każda;
- 3) Wpłata na nowe akcje winna być dokonana w pełnej wysokości ceny emisyjnej w siedzibie Zarządu firmy „Nasz Sklep Urania“, Sp. Akc., w Warszawie przy ul. Siennej Nr 15 w terminie do dn. 2 sierpnia 1939 r. włącznie do godz. 12;
- 4) W razie niewykonania prawa poboru nowych akcji przez akcjonariuszów do wyżej oznaczonego terminu Zarząd — zgodnie z przepisami art. 437 K. D. — przydzieli nowe akcje według swego uznania. 1629-27-28-29

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej „Polski Fiat“, Spółka Akc.

podaje do wiadomości, że w dn. 28 lipca 1939 r. o godz. 12 w siedzibie Spółki w Warszawie przy ul. Sapieżyńskiej Nr 6 odbędzie się

**NADZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE
AKCJONARIUSZÓW**

z porządkiem dziennym:

- 1) Wybór przewodniczącego;
- 2) Podział części zysku, pozostawionego do dyspozycji PP. Akcjonariuszów na podstawie uchwały Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia z dn. 14 czerwca b. r.;
- 3) Wolne wnioski.

PP. Akcjonariusze, zyczący sobie wziąć udział w powyższym Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu, winni przynajmniej na 7 dni przed terminem Zgromadzenia, najpóźniej do dn. 21 lipca 1939 r. włącznie do godz. 4 po poł., złożyć swe akcje w siedzibie Spółki Polski Fiat, S. A. w Warszawie, Sapieżyńska 6. 1616-27-28

Zarząd Spółki Akcyjnej „Polskie Radio“ w Warszawie

podaje do wiadomości PP. Akcjonariuszów, że

**ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE
AKCJONARIUSZÓW SPÓŁKI**

odbędzie się w dn. 31 lipca 1939 r. o godz. 17 w Warszawie w lokalu Spółki przy ul. Mazowieckiej 5 z następującym porządkiem obrad:

- 1) Zagajenie i wybór przewodniczącego;
- 2) Sprawozdanie Zarządu z działalności Spółki za rok operacyjny 1938/39 oraz przedłożenie bilansu i rachunku strat i zysków;
- 3) Sprawozdanie Rady Nadzorczej za r. op. 1938/39;
- 4) Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej;
- 5) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdań, bilansu, rachunku strat i zysków oraz udzielenie pokwitowania władzom Spółki;
- 6) Podział zysków;
- 7) Wybory członków Rady na miejsce ustępujących;
- 8) Wybory członków Komisji Rewizyjnej;
- 9) Określenie wynagrodzenia dla członków Rady Nadzorczej i delegatów Rady Nadzorczej oraz członków Komisji Rewizyjnej;
- 10) Sprzedaż placu w Łodzi. 1634

I OGŁOSZENIE

Likwidator Warszawskiej Spółki Akcyjnej Budowy Parowozów

zawiadamia, że

**ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE
AKCJONARIUSZÓW**

odbędzie się w sobotę dn. 29 lipca 1939 r. o godz. 12 w lokalu Spółki w Warszawie przy ul. Kolejowej Nr 57 z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Wybór przewodniczącego; 2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za okres od dn. 1 kwietnia 1938 r. do dn. 31 marca 1939 r.; 3) Udzielenie Likwidatorowi pokwitowania z wykonania obowiązków; 4) Wybory członków Rady Nadzorczej; 5) Określenie wynagrodzenia dla Rady Nadzorczej i członków Rady, delegowanych do stałego nadzoru; 6) Wolne wnioski.

W zgromadzeniu tym mają prawo uczestniczyć PP. Akcjonariusze, którzy swoje akcje lub kwity bankowe złożą przynajmniej na tydzień przed terminem Zgromadzenia w biurze Spółki w Warszawie, Kolejowa 57, albo w Banku Dyskontowym Warszawskim i jego oddziałach lub filiach oraz w biurze Trust Métallurgique Electrique et Industriel w Brukseli, 168, rue Royale. 1641

Polski Lloyd, Spółka Akcyjna

Bilans na dz. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — Majątek stały: Inwentarz zł 65 025'77; Majątek płynny: Gotówka w kasie i bankach zł 154 142'56; Weksle w portfelu i inkasie zł 138 861'46; Dłużnicy zł 1 210 340'56; Udziały w innych przedsiębiorstwach zł 151 350'00; Papiery procentowe zł 25 844'21; Zaliczenia towarowe zł 2 085 869'07; **Razem zł 3 831 433'63.**

Sumy pozabilansowe. — Gwarancje zł 93 632'50.

STAN BIERNY. — Kapitał zakładowy zł 500 000'00; Kapitał rezerwowy zł 3 858'02; Banki zł 16 346'20; Wierzyciele zł 1 119 143'17; Sumy przechodnie zł 53 269'22; Zaliczenia towarowe zł 2 101 093'75; Zysk z lat ubiegł. zł 17 364'26; Zysk za 1938 r. zł 20 359'01 (razem zysk zł 37 723'27); **Razem zł 3 831 433'63.**

Sumy pozabilansowe. — Gwarancje zł 93 632'50.

Rachunek strat i zysków na dz. 31 grudnia 1938 r.

WINIEN. — Podatki państwowe i samorządowe zł 92 669'72; Koszty ogólne zł 981 969'06; Amortyzacja zł 19 920'87; Odsetki zł 20 605'28; Wątpliwi dłużnicy zł 7 652'24; Zysk zł 20 359'01; **Razem zł 1 143 176'18.**

MA. — Ekspedycja zł 1 136 932'02; Różnice kursowe zł 6 244'16; **Razem zł 1 143 176'18.**

1637

II OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Przedsiębiorstw Technicznych Zaborowski i S-ka, Warszawa, Trębacka 10

zawiadamia PP. Akcjonariuszów, że w dn. 28 lipca 1939 r. o godz. 5 po poł. w siedzibie Spółki w Warszawie przy ul. Trębackiej 10 odbędzie się

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

1) Wybór przewodniczącego; 2) Sprawozdanie Zarządu i Komisji Rewizyjnej; 3) Rozpatrzenie i zatwierdzenie bilansu i rachunku strat i zysków za 1938 r. oraz udzielenie absolutorium władzom Spółki; 4) Powzięcie uchwały, przewidzianej przez art. 430 Kodeksu Handlowego; 5) Zatwierdzenie budżetu na rok 1939; 6) Uchwała o pokrycie strat przez obniżenie kapitału zakładowego o sumę zł 240 000 oraz o podwyższenie kapitału o zł 240 000; 7) Wybór członków do Zarządu; 8) Ustalenie wynagrodzenia Zarządu i Komisji Rewizyjnej; 9) Wolne wnioski.

PP. Akcjonariusze, chcący wziąć udział w Zgromadzeniu, winni złożyć akcje lub kwity depozytowe przynajmniej na 7 dni przed terminem Zgromadzenia w biurze Spółki, Warszawa, Trębacka 10. 1618

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Tartaki Nadwiślańskiej, Spółka Akc.

podaje do wiadomości PP. Akcjonariuszów, że w dn. 29 lipca 1939 r. o godz. 13 w kancelarii Notariusza Juliana Siennickiego w gmachu Hipoteki przy ul. Kapucyńskiej Nr 6 w Warszawie odbędzie się

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z porządkiem obrad:

1) Zagajenie i wybór przewodniczącego; 2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania Zarządu, bilansu i rachunku strat i zysków za 1938 r.; 3) Powzięcie uchwały w sprawie straty bilansowej; 4) Udzielenie pokwitowania władzom Spółki; 5) Wybory Zarządu i Komisji Rewizyjnej i ustalenie wynagrodzenia dla tychże; 6) Wolne wnioski.

PP. Akcjonariusze, chcący wziąć udział w Walnym Zgromadzeniu, winni złożyć swe akcje w biurze Zarządu w Warszawie przy ul. Królewskiej pod Nr 35 m. 9 najdalej na tydzień przed terminem Zgromadzenia. 1615

Fabryka Lin i Drutu, dawniej A. Deichsel, Spółka Akc.

w Sosnowcu

Bilans za rok operacyjny 1938

zatwierdzony przez Walne Zgromadzenie
w dn. 28 kwietnia 1939 r.

AKTYWA. — Majątek stały: Grunty w Sosnowcu zł 322 237'08; Budynki fabryczne zł 657 641'88; Budynki gospodarcze zł 113 476'25; Budynki mieszkalne i administracyjne zł 679 508'67; Grunty w Boryslawiu zł 13 224'00; Budynki zł 18 276'00; Tor przemysłowy zł 13 500'00; Maszyny i urządzenia techniczne zł 2 158 661'27; Sprzężaj i samochody zł 18 255'33; Inwentarz żywy zł 1 850'00; Ruchomości zł 32 463'00; Narzędzia zł 87 240'79; Razem majątek stały zł 4 116 334'27; Majątek płynny: Kasa zł 5 668'63; Banki zł 3 188'89; Weksle zł 200'00; Papiery wartościowe zł 27 093'31; Udziały w obcych przedsiębiorstwach zł 3 500'00; Zaliczki urzędnicze i robotnicze zł 27 260'15; Magazyn techniczny: a) surowce zł 48 385'06, b) materiały pomocnicze, pędne i inne zł 106 182'90; Razem magazyn techniczny zł 154 567'96; Produkty: a) gotowe wyroby zł 234 375'24, b) półfabrykaty w przeróbce zł 125 669'70, c) ołów, cynk, cyna w wannach i bębny do lin zł 43 849'05, d) odpadki z produkcji zł 5 366'63, razem produkty zł 409 260'62; Dłużnicy: a) odbiorcy zł 452 405'00, b) dostawcy zł 27 211'66, c) różni zł 70 462'90, d) wątpliwe należności: 1) weksle protestowane zł 27 014'83, 2) należności w postępowaniu rewindykacyjnym zł 7 563'59, 3) inne zł 17 987'60, e) ewidencja depozytów i kaucyj zł 15 614'59, razem dłużnicy zł 618 260'17; Razem majątek płynny zł 1 248 999'73; Podatek dochodowy w odwołaniu zł 69 000'00;

Sumy przechodnie zł 15 338'80; Strata za rok operacyjny 1938 zł 21 402'90; Razem aktywa zł 5 471 075'70.

Dłużnicy za gwarancje zł 1 343 703'79; Wierzyciele za gwarancje zł 36 275'00.

Razem aktywa zł 6 851 054'49.

PASYWA. — Kapitały własne: Kapitał zakładowy zł 1 300 000'00; Kapitał zapasowy zł 25 368'52; Razem zł 1 325 368'52; Kapitał amortyzacyjny: a) saldo z ub. r. zł 1 593 065'88, b) odpisano w r. sprawozdawczym zł 5 250'00, razem zł 1 587 815'88, c) przypis zł 100 145'76; Razem kapitały własne zł 1 687 961'64; Fundusz rezerwowy zł 69 000'00; Zobowiązania: Banki zł 735 625'83; Akcepty zł 689 506'29; Wierzyciele: a) podatki skarbowe i samorządowe zł 81 460'47, b) dostawcy zł 242 156'53, c) odbiorcy zł 98 680'15, d) różni zł 410 193'30, e) świadczenia socjalne, prowizje i inne zł 79 031'32 f) należności Zjednoczenia i zobowiązania wyrównawcze zł 18 903'83; Razem zobowiązania zł 930 425'60; Sumy przechodnie zł 33 187'82; Razem zł 2 388 745'54; Razem pasywa zł 5 471 075'70.

Dłużnicy za gwarancje zł 36 275'00; Wierzyciele za gwarancje zł 1 343 703'79.

Razem pasywa zł 6 851 054'49.

Rachunek strat i zysków

zestawiony per 31 grudnia 1938 r., zatwierdzony przez Walne Zgromadzenie w dn. 28 kwietnia 1939 r.

WYDATKI. — Koszty handlowe zł 418 919'31; Procenty zł 211 950'31; Podatki zł 89 024'95; Prowizje zł 91 769'78; Koszty własne sprzedanych towarów zł 2 985 827'21; Wyrównanie średnich cen dla kontrahentów Zjednoczenia zł 11 157'84; Różnice kursowe zł 2 409'41; Strata na dłużnikach wątpliwych zł 21 968'42; Strata na przedmiocie majątkowym zł 4 000'00; Amortyzacja za rok operacyjny 1938 zł 100 145'76; Razem wydatki zł 3 937 172'99.

PRZYCHODY. — Obrót brutto ze sprzedaży towarów zł 3 863 415'01; Wyrównanie cen średnich przez kontrahentów Zjednoczenia zł 16 884'09; Procenty zł 6 300'55; Różnice kursowe z rachunku przejściowego zł 28 778'09; Nadzwyczajne przychody zł 45'46; Wpływy z odpisów na dłużnikach wątpliwych zł 346'89; Strata za rok operacyjny 1938 zł 21 402'90; Razem przychody zł 3 937 172'99.

Główny Księgowy: (—) Gackowski

Zarząd Spółki: (—) Godlewski

1617

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Zakłady Przemysłowe Drzewne i Metalurgiczne „Horacy”, Spółka Akcyjna

podaje do wiadomości PP. Akcjonariuszów, że w dn. 29 lipca 1939 r. o godz. 14 w kancelarii Notariusza Juliana Siennickiego w gmachu hipoteki przy ul. Kapucyńskiej Nr 6 w Warszawie odbędzie się

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z porządkiem obrad:

1) Zagajenie i wybór przewodniczącego; 2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania Zarządu, bilansu i rachunku zysków i strat za 1938 r.; 3) Powzięcie uchwały o zużyciu wykazanego zysku; 4) Udzielenie pokwitowania władzom Spółki; 5) Wybory Zarządu i Komisji Rewizyjnej i ustalenie wynagrodzenia dla tychże; 6) Wolne wnioski.

PP. Akcjonariusze, chcący wziąć udział w Walnym Zgromadzeniu, winni złożyć swe akcje w biurze Zarządu w Warszawie przy ul. Królewskiej Nr 35 najdalej na tydzień przed terminem Zgromadzenia. Zamiast akcji mogą być złożone zaświadczenia, określone w art. 399 Kodeksu Handlowego. 1621

I OGŁOSZENIE

Likwidatorzy Tow. Przemysłowo-Handlowego „Polesie”

Spółka Akcyjna, Warszawa, Sienkiewicza 2

na zasadzie art. 449 Kodeksu Handlowego

wzywają wierzycieli do zgłoszenia ich wierzytelności

w ciągu 6 miesięcy od daty ostatniego ogłoszenia.

(—) M. Bratkowski, A. Jarosiński, M. Osocowski.

1605-27-30

Towarzystwo Handlowo-Przemysłowe Mieczysław Zagajski

SPÓŁKA AKCYJNA

Bilans zamknięcia na dz. 31 grudnia 1938 r.

AKTYWA. — 1) Majątek stały: Nieruchomości z 1 087 799'12; Bocznic kolejowe z 37 473'16; Ruchomości z 23 021'62; Samochody z 6 647'00; 2) Majątek płynny: Gotówka w kasie i bankach z 84 967'83; Weksle w portfelu z 5 250'00; Udziały w innych przedsiębiorstwach z 705 600'00; Rachunek ewidencyjny akredytyw z 187 443'72; Remanent towarów z 336 293'05; Towary konsygnacyjne z 3 728'82; Towary przyjęte na zabezpieczenie z 18'00; Dłużnicy z 1 007 233'52; Dłużnicy za towary konsygnacyjne obce z 196'72; **Razem z 3 485 672'56.**

Dłużnicy za weksle kaucyjne z 7'00; Weksle kaucyjne z 9'00; Weksle gwarancyjne z 25 000'00; Dłużnicy za gwarancje bankowe z 306 800'00; Dłużnicy za żyro wekslowe z 10 000'00; Depozyty (admin. domu Al. Niepodległości) z 1 120 00; Dłużnicy za depozyty z 2'00.

PASYWA. — Kapitały własne: Kapitał zakładowy z 1 000 000'00; Kapitał zapasowy z 400 000'00; Kapitał specjalny rezerwowy z 130 000'00; Kapitał amortyzacyjny z 74 147'29; Niepodjęta dywidenda z 21 000'00; Zobowiązania: Rachunek ewidencyjny akredytyw z 166 265'44; Akcepty z 161 500'00; Banki z 206 754'00; Wierzyciele hipoteczni z 13 338'00; Wierzyciele z 1 132 527'31; Wierzyciele za towary konsygnacyjne z 3 728'82; Wierzyciele za przyjęte towary na zabezpieczenie z 18'00; Towary obce w konsygnacji z 196'72; Pozostałość zysku z lat ubiegłych z 30 843'77; Czysty zysk za 1938 r. z 145 353'21; **Razem z 3 485 672'56.**

Weksle kaucyjne z 7'00; Wierzyciele za weksle kaucyjne z 9'00; Wierzyciele za weksle gwarancyjne z 25 000'00; Wierzyciele za gwarancje bankowe z 306 800'00; Udzielone żyro wekslowe z 10 000'00; Wierzyciele za depozyty (admin. domu Al. Niepodległości 130) z 1 120'00; Depozyty z 2'00.

Rachunek zysków i strat

Koszty administracji ogólnej z 505 228'00; Koszty sprzedaży z 1 735'60; Podatki państwowe, komunalne, opłaty skarbowe z 108 270'34; Świadczenia socjalne z 23 710'97; Koszty kredytów z 61 433'57; Strata na ruchomość w Warszawie z 392'00; Strata na sprzedanej nieruchomości z 8 482'18; Strata na administracji domu Al. Niepodległości 130 z 430'80; Strata na Cegielnii Firoga z 18 102'35; Nieściągalne pretensje odpisane na dłużnikach z 869'13; Czysty zysk za 1938 r. z 145 353'21; **Razem z 874 008'15.**

Zysk brutto na towarach z 755 017'06; Zysk na prowizjach komisowych z 113 473'69; Różne zyski z 650'00; Zysk na różnicach kursowych z 4 867'40; **Razem z 874 008'15.** 1639

Zakłady Chemiczne Dębica, Spółka Akcyjna

Bilans na dz. 31 grudnia 1938 r.

AKTYWA. — Majątek stały: A. Nieruchomości: 1) Grunty z 49 206'60; 2) Drogi z 34 601'89; 3) Ogrodzenie z 2 234'67; 4) Drzewostan z 2 304'95; Budynki: a) fabryczne z 352 611'00; b) gospodarcze z 5 325'96; c) niedokończone z 805'20; 6) Wodociągi i kanalizacje z 43 127'29; 7) Studnie z 13 171'60; **Razem z 503 389'16;** B. Urządzenia techniczne z 720 988'05; C. Inwentarz: Ruchomości z 11 246'39; D. Koszty organizacji z 30 461'50; **Razem majątek stały z 1 266 085'10;** Majątek płynny: A. Gotówka w kasie i bankach z 11 938'48; B. Materiały: 1) Surowce z 45 655'90; 2) Chemikalia z 3 237'47; 3) Pomocnicze i pędne z 42 173'20; C. Towary: 1) Gotowe wyroby z 33 442'40; 2) Półfabrykaty z 52 820'20; D. Dłużnicy: 1) Odbiorcy z 2 976'01; 2) Dostawcy z 24 009'95; 3) Różni z 33 919'17; **Razem majątek płynny z 250 172'78;** Sumy przechodnie z 5 767'30; **Straty z 93 212'39; Ogółem aktywa z 1 615 237'57.**

PASYWA. — Kapitał zakładowy z 1 100 000'00; Fundusz na cele badawcze i doświadczalne z 431 400'00; Wierzyciele: dostawcy z 36 200'43, różni z 41 857'74, **razem z 78 058'17;** Sumy przechodnie z 5 779'40; **Ogółem pasywa z 1 615 237'57.**

Rachunek strat i zysków

za czas od dn. 4 XII 1937 r. do dn. 31 XII 1938 r.

WINIEN. — Koszty ogólnej administracji z 20 566'57; Koszty produkcji z 175 177'43; **Razem z 195 744'00.**

MA. — Sprzedaż z 2 949'00; Towary i półfabrykaty z 86 262'60; Procenty bankowe z 13 320'01; **Straty z 93 212'39; Razem z 195 744'00.** 1628

Spółka Akcyjna Cukrowni i Rafinerii „Rejowiec“

Bilans na dz. 31 marca 1939 r.

AKTYWA. — Grunty z 62 458'40; Budynki z 1 194 577'43; Urządzenia techniczne z 3 318 693'79; Nieukończony urządzenie z 59 664'55; Inwentarz żywy i ruchomości z 128 986'78; Gotówka z 46 270'56; Papiery % z 274 859'12; Materiały magazynowe z 180 523'81; Cukier, melasa, wysłodki z 1 843 185'26; Dłużnicy z 541 720'56; Sumy przechodnie z 17 962'11; **Razem z 7 668 902'37.**

PASYWA. — Kapitał zakładowy z 2 900 000'00; Kapitał zapasowy z 827 561'41; Kapitał amortyzacyjny z 2 995 168'06; Zobowiązania z 761 212'79; Zysk z 184 960'11; **Razem z 7 668 902'37.**

Zobowiązań zagranicznych Spółka nie posiada.

Rachunek strat i zysków za 1938/39 r.

WINIEN. — Cukier, melasa, wyluki z 1937/38 r. z 1 674 430'50; Koszty administracji ogólnej z 171 510'14; Koszty sprzedaży z 135 311'60; Podatki z 109 557'09; Świadczenia socjalne z 34 813'68; Koszty fabrykacji z 2 440 312'14; Amortyzacja z 104 606'98; Dopłata do buraków 1937/38 r. z 33 355'83; Niezamortyzowana część usuniętych urządzeń z 7 316'19; Pomoc zimowa bezrobotnym z 7 124'00; Umowne świadczenia z tytułu przejęcia akcji Banku Handlowego w Warszawie z 1 497'00; Rezerwa na podatek dochodowy z 260 000'00; Odpis na kapitał zapasowy z 60 582'13; Zysk z 184 960'11; **Razem z 5 225 377'39.**

MA. — Za sprzedany cukier, melasę, wysłodki z 3 336 074'89; Wartość remanentów cukru, melasy, wysłodków z 1 843 185'26; Dywidenda od papierów % z 14 588'32; Różnica kursu na papierach % z 10 862'62; Zysk na sprzedanym inwentarzu żywym z 3 605'62; Procenty z 17 060'68; **Razem z 5 225 377'39.** 1631

II OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej

„Spółka Akcyjna Handlu Towarami Żelaznymi Krzysztof Brun i Syn“

niniejszym zawiadamia wierzycieli Spółki, że Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów Spółki, odbyte w dn. 12 czerwca 1939 r. uchwaliło

obniżyć kapitał zakładowy Spółki

o z 800 000, tj. do sumy z 2 400 000, przez umorzenie 8 000 sztuk akcji po z 100 nom. każda. Uzyskaną w ten sposób sumę z 800 000 przeznaczyć: a) z 623 174'81 na całkowite pokrycie strat lat ubiegłych i b) saldo w kwocie z 176 825'19 zapisać na dobro kapitału rezerwowego.

W związku z powyższym Zarząd wzywa wierzycieli w trybie art. 441 § 1 Kodeksu Handlowego, aby — jeżeli nie zgadzają się na obniżenie — wnieśli swe sprzeciwy w ciągu trzech miesięcy, licząc od daty ostatniego ogłoszenia. 1630

I OGŁOSZENIE

Zarząd Pomorskich Zakładów Ceramicznych, Spółka Akcyjna

w G r u d z i ą d z u

zawiadamia PP. Akcjonariuszów, że w dn. 31 lipca 1939 r. o godz. 19 w lokalu Biura Sprzedaży w Warszawie, ul. Wiejska 12 m. 2, odbędzie się

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem :

1) Wybór przewodniczącego; 2) Sprawozdanie Zarządu i Komisji Rewizyjnej za rok operacyjny 1938; 3) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdań bilansu, r-ku strat i zysków za rok 1938 oraz powzięcie uchwały w przedmiocie wyników bilanso wych; 4) Udzielenie władzom Spółki absolutorium; 5) Wybór nowego członka Zarządu; 6) Wybór Komisji Rewizyjnej; 7) Wybór pełnomocnika do zawierania z członkami Zarządu umów na eksploatację przez Spółkę patentów i licencji, jak również do zawierania z nimi innych umów, nie wyłączając umów kupna i sprzedaży nieruchomości; 8) Wolne wnioski.

1632-27-28

Towarzystwo Ubezpieczeń „Piast”, Spółka Akcyjna

Bilans na dz. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — Kasa zł 31 887'39; Instytucje kredytowe: krajowe: a) państwowe i Bank Polski zł 86 704'92, b) inne zł 60 124'61, razem zł 146 829'53; Papiery wartościowe z kuponami bieżącymi zł 752 742'82; Pożyczki hipoteczne zł 14 500'00; Nieruchomości zł 664 972'81; Należności z tytułu rezerwy składek zatrzymanej przez zakłady ubezpieczeń w działach ubezpieczeń: 1) od nieszczęśliwych wypadków zł 37 077'60; 2) od odpowiedzialności cywilnej zł 29 424'54; 3) od ognia zł 108 723'07; 4) od kradzieży zł 21 437'38; 5) transportowych zł 710'67, razem zł 197 373'26; Dłużnicy: 1) agenci zł 249 913'95, 2) różni z tytułu zaległej składki zł 583 523'80, 3) zakłady ubezpieczeń: a) z rachunku reasekuracji zł 121 634'27, b) z rachunku koasekuracji zł 27 804'48, razem zł 149 438'75; 4) inni zł 52 941'41, razem zł 1 035 817'91; Ruchomości biurowe zł 59 751'47; Inne aktywa: a) weksle zł 224 118'70 b) różne zł 72 789'80, razem zł 296 908'50; Kaucje zł 3 994'37; Strata: a) pozostałość z roku poprzedniego zł 184 295'65, b) strata za rok 1938 zł 71 895'16, razem zł 256 190'81; **Razem suma bilansowa zł 3 460 968'87.**

STAN BIERNY. — Kapitały i fundusze własne: 1) Emitowany kapitał akcyjny (akcyj) szt. 15 000 po 100'00) zł 1 500 000'00; 2) Kapitał zapasowy zł 4 172'95; 3) Rezerwa na należności wątpliwe zł 109 847'39; Razem zł 1 614 020'34; Fundusz ubezpieczeniowy: rezerwa składek na udział własny w działach ubezpieczeń: a) od nieszczęśliwych wypadków zł 44 603'43, b) od odpowiedzialności cywilnej zł 46 748'63, c) od ognia zł 185 206'45, d) od kradzieży zł 34 616'43, e) samochodów (auto-casco) zł 6 473'28, f) transportowych zł 10 906'47, g) szyb zł 64 749'92, h) koni zł 4 570'31, i) chómage zł 833'74, razem zł 398 708'66; Fundusze i rezerwy techniczne: rezerwa na nieuregulowane szkody na udział własny w działach ubezpieczeń: a) od nieszczęśliwych wypadków zł 16 341'65, b) od odpowiedzialności cywilnej zł 99 714'35, c) od ognia zł 90 154'06, d) od kradzieży zł 17 963'31, e) samochodów (auto-casco) zł 3 831'06, f) transportowych zł 16 374'96, g) szyb zł 15 245'50, h) koni zł 185'50, i) chómage zł 521'96, razem zł 260 432'35; Należność z tytułu zatrzymanej reasekuratorom rezerwy składek w działach ubezpieczeń: a) od nieszczęśliwych wypadków zł 41 363'37, b) od odpowiedzialności cywilnej zł 81 178'68, c) od ognia zł 363 450'09, d) od kradzieży zł 83 529'13, e) samochodów (auto-casco) zł 45 073'03, f) szyb zł 64 614'48, g) koni zł 3 898'25, h) chómage zł 25 346'54, razem zł 708 453'57; Fundusz na umorzenie wartości nieruchomości zł 15 941'35; Wierzyciele: 1) Agenci zł 50 777'45; 2) Zakłady ubezpieczeń: a) z rachunku reasekuracji zł 172 039'86, b) z rachunku koasekuracji zł 43 186'76, razem zł 215 226'62; 3) Inni zł 132 947'09; Razem zł 398 951'16; Nieuiszczone podatki zł 11 497'07; Inne pasywa zł 48 970'00; Kaucje agentów zł 3 994'37; **Razem suma bilansowa zł 3 460 968'87.**

Rachunek strat i zysków za 1938 r.

ZYSKI. — Zysk w roku sprawozdawczym na rachunkach ubezpieczeń: 1) od kradzieży zł 6 913'87, 2) transportowych zł 46 316'67, 3) szyb zł 18 204'74, 4) koni zł 3 187'76, 5) chómage zł 11 380'26, razem zł 86 003'30; Czysty dochód z majątku Towarzystwa zł 45 766'98; Wylosowane premie z papierów wartościowych zł 2 800'00; Inne zyski, nie objęte poszczególnymi rachunkami: Odzyskane należności uprzednio spisane zł 1 360'97; Przeniesienie rezerwy na należności wątpliwe z roku poprzedniego zł 125 055'77; Strata: 1) pozostałość z roku poprzedniego zł 184 295'65, 2) strata za rok 1938 zł 71 895'16, razem zł 256 190'81; **Razem zł 517 177'83.**

STRATY. — Pozostałość straty z roku poprzedniego zł 184 295'65; Strata w roku sprawozdawczym na rachunkach ubezpieczeń: 1) od nieszczęśliwych wypadków zł 6 315'15, 2) od odpowiedzialności cywilnej zł 14 113'48, 3) od ognia zł 58 799'52, 4) samochodów (auto-casco) zł 6 515'13, razem zł 85 743'28; Niepodzielna część kosztów administracji: 1) ofiary zł 14 637'45, 2) podatki z lat ubiegłych zł 77 959'35, razem zł 92 596'80; Umorzona należność wątpliwe zł 28 002'10; Strata na kursie walut obcych zł 7 287'42; Inne odpisy i straty, nie objęte poszczególnymi rachunkami: 1) odpisano z wartości ruchomości zł 8 772'28, 2) odpisano z wartości nieruchomości zł 6 27'96, 3) różnice kursu na papierach wartościowych zł 4'95, razem zł 9 405'19; Rezerwa na należności wątpliwe zł 109 847'39; **Razem zł 517 177'83.**

1635

Korzystajcie z Poczty Lotniczej!

Północno-Wschodnie Towarzystwo Hut Szklanych „Polwet“

SPÓŁKA AKCYJNA

Hołbiej, pow. postawski

Bilans za rok 1938

AKTYWA. — Rachunek kasy zł 18 630'89; Różnych osób i firm zł 6 194'58; Ruchomości zł 6 296'12; Żywego inwentarza zł 990'00; Dostawców zł 930'65; Personelu zł 622'70; Surowców zł 54 762'47; Opału zł 36 545'30; Szkła stopion. w wann. zł 20 984'50; Materiałów pomocnicz. zł 29 055'08; Odbiorców zł 13 525'18; Wydatków i doch. z roli zł 373'98; P. K. O. zł 30'48; Zalicz. kolej. i bank. zł 11 366'74; Skrzyń do opakowania zł 5 443'74; Koszt ogóln. na 1939 r. zł 7 873'52; Mat. remont. oleje i smar zł 8 282'83; Wyrob. gotowych własnych zł 164 258'95; Budowy bocznicy zł 23 098'87; Gruntów zł 11 200'00; Budynków zł 73 785'88; Maszyn i urząd. fabr. zł 190 042'86; Strat i zysków zł 20 583'86; **Suma bilansowa zł 704 879'18.**

Weksl. kauc. różnych zł 10 000'00; Różnych ze weksl. kauc. wyd. zł 10 000'00; **Razem zł 20 000'00.**

Razem zł 724 879'18.

PASYWA. — Rachunek kapitału akcyjnego zł 250 000'00; Kapitału amortyzac. zł 23 008'37; Różnych osób i firm zł 244 810'06; Dostawców zł 41 149'30; Personelu zł 7 134'72; Akceptów zł 81 942'95; Odbiorców zł 56 833'78; **Suma bilansowa zł 704 879'18.**

Różn. za weksle kauc. otrz. 10 000'00; Weksli kauc. wyd. zł 10 000'00; **Razem zł 20 000'00.**

Razem zł 724 879'18.

Rachunek strat i zysków

STRATY. — Manko na wyrob. gotowych zł 995'65; Kosz. tów handlowych zł 89 804'76; Kapitału amortyzacyjnego zł 23 008'37; **Razem zł 113 808'78.**

ZYSKI. — Zysk brutto na wyrob. gotow. zł 92 396'94; Wydatki i dochody z budynk. zł 700'00; Wydatki i dochody z roli zł 127'98; Razem zł 93 224'92; Straty zł 20 583'86; **Razem zł 113 808'78.**

1636

Zarząd

I OGŁOSZENIE

W dn. 12 sierpnia 1939 r. o godz. 15.30 odbędzie się w Skawinie

SZESNASTE ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW SPÓŁKI

Henryka Francka Synowie, Fabryka Środków Kawowych

Spółka Akcyjna w Skawinie

w biurach tejże Spółki z następującym porządkiem obrad:

1) Sprawozdanie Zarządu i Rady Nadzorczej za ubiegły rok gospodarczy (I/VII 1938 — 30/VI 1939);

2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie bilansu i rachunku zysków i strat, jako też udzielenie absolutorium Zarządowi i Radzie Nadzorczej;

3) Powzięcie uchwał co do użycia czystego zysku;

4) Ustalenie ilości i wybór członków Rady Nadzorczej i Zarządu;

5) Wnioski.

PP. Akcjonariusze winni — celem wykazania uprawnień do wykonania prawa głosowania na Walnym Zgromadzeniu — złożyć akcje, uzasadniające prawo głosowania, wraz z kuponami najpóźniej na tydzień przed Walnym Zgromadzeniem w kasie Spółki. Zamiast akcji może być również złożone zaświadczenie o złożeniu akcji u notariusza lub w krajowej instytucji kredytowej, lub też w „Bank für Anlagewerte“ (dawniej „Bank für Industrie und Anlagewerte“ (Zürich) Szwajcaria, a to w myśl zezwolenia Ministerstwa Skarbu z dn. 17/IV 1931 r. Nr D. II. 2647/3. W zaświadczeniu należy wymienić ilość i numery akcji oraz oświadczenie, że akcje nie będą wydane przed ukończeniem Walnego Zgromadzenia.

1633-27-30

Zarząd Polskich Zakładów Chemicznych „Nitrat“, Spółka Akc.

w Warszawie

zawiadamia, że wypłata uchwalonej przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów w dn. 17 czerwca 1939 r.

dywidendy za rok 1938

uskuteczniata będzie z zwrotem kuponu Nr 1, począwszy od dn. 15 lipca 1939 r. w poniedziałki, środy i piątki od godz. 9 do 12 w kasie Zarządu w Warszawie przy ul. Mińskiej Nr 25

1638

Ruta Szklana „Dąbrowa“, Spółka Akc., Warszawa

Bilans netto po dz. 31/XII 1938 r.

AKTYWA. — I. Majątek stały: 1) Grunty zł 140 800'00; 2) Budynki: a) fabryczne zł 903 821'09, b) mieszkalne zł 218 469'03, c) gospodarcze zł 37 123'22; 3) Urządzenia techniczne i maszyny zł 755 774'37; 4) Ruchomości biurowe zł 13 523'00; 5) Inwentarz gospodarczy zł 4 066'10; Razem zł 2 073 576'81; II. Majątek płynny: 1) Kasy zł 2 507'46; 2) Papiery wartościowe i udziały zł 30 930'05; 3) Banki zł 6 584'94; 4) Weksle zł 16 746'88; 5) Magazyn surowców zł 105 481'74; 6) Gotowe wyroby w magazynie zł 153 875'69; 7) Składy konsygnacyjne zł 40 707'27; 8) Odbiorcy zł 482 344'53; 9) Dostawcy zł 568'09; 10) Różni zł 28 883'14; 11) Zaliczki zł 3 313'80; Razem zł 871 943'59; III. Sumy przechodnie zł 74'00; IV. Straty z lat poprzednich zł 126 999'27; Strata za 1938 r. zł 47 658'88; **Suma stanu czynnego zł 3 120 252'55.**

Sumy pozabilansowe.—Gwarancje, żyra, kaucje zł 1 049 848'10
Suma bilansowa zł 4 170 100'65.

PASYWA. — I. Kapitał zakładowy zł 277 200'00; Kapitał amortyzacyjny zł 482 343'33; II. Zobowiązania: 1) Banki zł 2 216 796'24; 2) Dostawcy zł 9 106'60; 3) Odbiorcy zł 3 319'56; 4) Różni zł 117 941'97; 5) Akcepty zł 1 930'52; 6) Zaległe podatki zł 9 470'90; III. Sumy przechodnie zł 2 143'43; **Suma stanu biernego zł 3 120 252'55.**

Sumy pozabilansowe.—Gwarancje, żyra, kaucje zł 1 049 848'10
Suma bilansowa zł 4 170 100'65.

Ogólna suma zobowiązań zagranicznych zł 2 214'83.

Rachunek strat i zysków za 1938 r.

WINIEN. — 1) Remanent gotowych towarów na dz. 1/I 1938 r. zł 548 305'87; 2) Zakupione szkło zł 4 454'46; 3) Koszty produkcji zł 669 134'66; 4) Koszty administracji zł 156 034'50; 5) Koszty ogólne zł 111 623'72; 6) Podatki zł 46 676'08; 7) Świadczenia socjalne zł 37 194'99; 8) Koszty sprzedaży zł 318 529'14; 9) Koszty kredytu zł 26 848'79; 10) Strata na sprzedaży inwentarza zł 9 053'89; 11) Strata na likwidacji składu Poznań zł 2 012'80; **Razem zł 1 929 868'90.**

MA. — Sprzedaż szkła zł 1 112 676'88; 2) Różne wpływy zł 19 878'68; 3) Różnice kursowe zł 595 778'77; 4) Remanent na dz. 31 XII 1938 r. zł 153 875'69; 5) Strata 1938 r. zł 47 658'88; **Razem zł 1 929 868'90.**

1612

III OGŁOSZENIE

Zarząd Fabryk Szkła Ujście, Spółka Akc., dawn. Friedr. Siemens w Ujściu

komunikuje, że Zwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów Spółki z dn. 12 kwietnia 1939 r. uchwaliło

podwyższyć kapitał akcyjny

o zł 500 000'00 przez emisję 500 akcji na okaziciela po zł 1 000'00 nominalnej wartości. Cena emisyjna nowych akcji wynosi zł 1 400'00 za akcję. Akcje nowej emisji będą miały prawo udziału w dywidendzie od 1 stycznia 1939 r.

PP. Akcjonariuszom przysługuje prawo poboru w stosunku 1 akcji nowej emisji za każdą posiadaną - akcję poprzedniej emisji. Wykonanie prawa poboru akcji nowej emisji ma nastąpić najpóźniej w terminie do dn. 31 lipca 1939 r., do którego to terminu należy również uiścić w biurze Zarządu Spółki w Ujściu, pow. chodzieski po zł 1 400'00 za każdą subskrybowaną akcję. O ile nowa emisja akcji nie zostanie zgłoszona do zarejestrowania do dn. 1 października r. b. wpłacone sumy będą zwrócone akcjonariuszom.

1619

Towarzystwo Akcyjne dla Fabrykacji Śrub i WYROBÓW KUTYCH Brevillier & S-ka i A. Urban & Synowie

Według uchwały 39 Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszów „Towarzystwa Akcyjnego dla Fabryki Śrub i WYROBÓW KUTYCH Brevillier & Ska i A. Urban & Synowie” z dn. 28 czerwca 1939 r.

kupon akcji Nr 39 za 1938 r.

będzie realizowany, począwszy od dn. 29 czerwca 1939 r. po **RM 5 (słownie marek niemieckich: pięć)** od każdej akcji przez kasę „Oesterreichische Creditanstalt — Wiener Bankverein” w Wiedniu I, Schottengasse 6, po potrąceniu ustawowego podatku dochodowego od kapitału w wysokości 10% — **RM 0'50, a więc RM 4'50 netto.**

Wiedeń — Ustroń, dn. 28 czerwca 1939 r.

1613

Rada Zawiadowca

„Goplana“ Fabryka Czekolady, Spółka Akcyjna

w Poznaniu

Bilans na dz. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — I. Majątek stały: Grunty zł 102 843'00; Budynki: a) fabryczne zł 949 691'06, b) mieszkalne zł 37 208'08; Maszyny zł 1 549 607'02; Formy zł 167 959'57; Samochody zł 53 460'00; Ruchomości zł 19 784'12; Skład fabryczny zł 48 500'23; II. Majątek płynny: Gotówka w kasie zł 17 746'66; Gotówka w bankach zł 63 420'47; Papiery procentowe zł 1 920'00; Weksle w portfelu zł 62 539'50; Materiały: a) surowce zł 71 712'80, b) opakowania zł 203 849'21, c) pomocnicze i pędne zł 7 805'83; Gotowe wyroby i półsurowce zł 150 429'54; Dłużnicy: a) odbiorcy zł 714 730'34, b) dostawcy zł 1 308'22, c) przedstawiciele zł 33 060'56, d) różni zł 8 921'87; e) kaucje zł 130'00; Wydatki okresu przyszłego zł 11 991'23; **Razem zł 4 278 619'31.**

Weksle redyskontowane zł 269 719'09.

Razem zł 4 548 338'40.

STAN BIERNY. — I. Kapitały własne: Kapitał zakładowy zł 450 000'00; Kapitał zapasowy: stan na dz. 1/I 1938 r. zł 143 234'78, dopisano zł 535'11 = zł 143 769'89; Kapitał rezerwowo: stan na dz. 1/I 1938 r. zł 106 061'92, odpisano zł 18 751'15 = zł 87 310'77; II. Kapitał amortyzacyjny: stan na dz. 1/I 1938 r. zł 1 767 182'67, odpisano zużyte maszyny i różnice na samochodach zł 13 893'63 = zł 1 753 289'04, dopisano w 1938 r. zł 125 394'88 = zł 1 878 683'92; III. Zobowiązania: a) Akcepty zł 482 270'00; b) Banki zł 627 506'69; c) Kredyty hipoteczne zł 16 851'12; d) Zaległe podatki zł 262 270'66; e) Dostawcy zł 171 030'83; f) Odbiorcy zł 2 340'74; g) Przedstawiciele zł 3 368'31; h) Różni zł 5 638'16; i) Świadczenia socjalne zł 45 828'24; j) Pożyczki zł 10 000'00; k) Sumy przechodnie zł 9 346'83; Specj. r-k przejściowy różnic kursowych zł 49 928'10; Zysk zł 32 475'05; **Razem zł 4 278 619'31.**

Obligo wekslowe zł 269 719'09.

Razem zł 4 548 338'40.

Zobowiązania zagraniczne wynoszą ogółem zł 655 073'35.

Rachunek strat i zysków po dz. 31 grudnia 1938 r.

STRATY. — Koszty administracji zł 235 220'41; Koszty fabrykacji zł 3 174 242'53; Koszty sprzedaży zł 365 716'31; Koszty kredytu zł 145 851'87; Podatki państwowe i komunalne zł 94 643'14; Świadczenia socjalne zł 106 275'37; Straty na odbiorcach zł 36 699'63; Ubezpieczenia zł 6 950'52; Amortyzacja zł 125 394'88; Zysk zł 32 475'05; **Razem zł 4 323 469'71.**

ZYSKI. — Dochód na towarach zł 4 321 852'03; Dochód na administracji domu mieszkalnego zł 231'49; Dochód na różnicach kursowych zł 1 386'19; **Razem zł 4 323 469'71.**

Potwierdzamy zgodność powyższego rachunku strat i zysków oraz bilansu per 31 grudnia 1938 r. z księgowością oraz inwenturami Fabryki Czekolady „Goplana”, Sp. Akc. w Poznaniu. „Powiernik” Spółka Rewizyjno-Powiernicza Thiel & Marciniak (—) A. Thiel Dyplom. i przysięgły rzeczoznawca księgowości.

1611

Towarzystwo Handlu Zamorskiego Skórami, Spółka Akc. Overseas Hide Trading Company Ltd., Gdynia

Bilans w dn. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — Inwentarz biurowy zł 1 200'00; Gotówka w kasie, bankach i P. K. O. zł 37 270'48; Weksle w portfelu i na inkasie zł 184 540'12; Weksle protestowane zł 10 007'90; Towary zł 759 611'56; Dłużnicy zł 277 079'56; Papiery wartościowe zł 1 675'80; Sumy przechodnie zł 20 992'34; **Razem zł 1 292 377'76**

STAN BIERNY. — Kapitał akcyjny zł 250 000'00; Rezerwy zł 44 185'34; Sumy przechodnie zł 55 000'00; Wierzyciele zł 896 935'78; Niepodjęta dywidenda zł 3 060'00; Czysty zysk zł 43 196'64; **Razem zł 1 292 377'76.**

Rachunek strat i zysków

STRATY. — Straty na wierzycielnościach zł 28 336'12; Koszty handlowe zł 92 774'64; Koszty kredytów zł 92 074'01; Podatki państwowe zł 27 404'34; Amortyzacja inwentarza zł 150'00; Amortyzacja kosztów organizacyjnych Sp. Akc. zł 794'73; Odpis na fundusz rezerwowo zł 4 500'00; Czysty zysk zł 43 196'64; **Razem zł 289 230'48.**

ZYSKI. — Brutto zysk na towarach zł 275 419'20; Agio walutowe zł 13 606'08; Różnica kursu na papierach wartościowych zł 205'20; **Razem zł 289 230'48.**

1614

Kolej Lokalna Delatyn-Kołomyja-Stefanówka, Spółka Akc.

Bilans majątku na dz. 31/XII 1938 r.

STAN CZYNNY. — Wartość kolei zł 8 883 981'75; Kasa i banki zł 44 946'49; Papiery procentowe zł 47 781'00; Dłużnicy zł 487'79; Rachunek gwarancyjny: a) stan z dn. 31/XII 1937 r. zł 3 532 633'90, b) strata za 1938 r. zł 300 096'29 = zł 3 832 730'19; **Razem zł 12 809 927'22.**

STAN BIERNY. — Kapitał akcyjny zł 5 551 200'00; a) Zakładowy kapitał rezerwowy zł 80 849'00; b) Eksploatacyjny kapitał rezerwowy zł 32 896'78; Kapitał amortyzacyjny: a) saldo z dn. 31/XII 1937 r. zł 1 650 755'02, b) dopisano w 1938 r. zł 27 794'12 = zł 1 678 549'14; Zobowiązania zł 1 814 318'40; Zaliczki gwarancyjne zł 3 652 113'90; **Razem zł 12 809 927'22.**

Rachunek strat i zysków za 1938 r.

STRATY. — Wydatki eksploatacyjne zł 1 024 800'40; Koszty administracji ogólnej zł 25 767'63; Raty oprocentowania pożyczek zł 71 843'08; Koszty rewizji rachunków eksploatacyjnych zł 3 519'18; Amortyzacja wartości kolei zł 27 794'12; **Razem zł 1 153 724'41.**

ZYSKI. — Dochody eksploatacyjne zł 853 467'09; Procenty z lokacji zł 161'03; Strata za 1938 r. zł 300 096'29; **Razem zł 1 153 724'41.**

Polsko-Amerykańska Spółka Akcyjna „Southern Trade“

Warszawa, Mokotowska Nr 12

Bilans zamknięcia na dz. 31 grudnia 1938 r.

AKTYWA. — Majątek stały: Nieruchomości zł 6 001'00; Ruchomości zł 37 712'30; Kasa i banki zł 353'76; Książki zł 39 898'73; Książki w komisjach zł 8 677'04; Czasopisma zł 1 845'30; Dłużnicy zł 224 190'75; Weksle zł 3 275'65; Sumy przechodnie zł 42 891'27; Strata z lat ubiegłych zł 128 983'84; Zysk zł 4 253'70; Strata zł 124 730'14; **Razem zł 489 575'94.**

PASYWA. — Kapitał akcyjny zł 180 000'00; Kapitał amortyzacyjny zł 21 841'12; Wierzyciele zł 213 695'35; Akcepty zł 15 000'00; Sumy przechodnie zł 59 039'47; **Razem zł 489 575'94.**

Straty i zyski

Pobory zł 59 609'00; Koszty ogólne zł 36 304'81; Książki ABC zł 3 538'52; Świadczenia zł 5 038'74; Nieruchomości zł 4 000'00; Czasopisma zł 2 275'85; Amortyzacja zł 1 885'62; Książki zł 1 613'78; Zysk zł 4 253'70; **Razem zł 118 520'02.**

Czesne zł 79 732'75; Książki zł 27 648'31; Wpisowe zł 6 627'00; Książki w komisjach zł 4 016'97; Różnica kursu zł 345'19; Biblioteka zł 149'80; **Razem zł 118 520'02.**

II OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Młyny i Zakłady Przemysłowo-Zbożowe

zawiadamia o mającym odbyć się

ZWYCZAJNYM WALNYM ZGROMADZENIU AKCJONARIUSZÓW

w dn. 19 lipca 1939 r. o godz. 18, ul. Wolska 40, z porządkiem dziennym:

1) Wybór przewodniczącego; 2) Odczytanie protokołu poprzedniego Walnego Zgromadzenia; 3) Sprawozdanie Zarządu i Komisji Rewizyjnej za czas od dn. 1/IV 1930 r. do dn. 31/VII 1938 r.; 4) Zatwierdzenie bilansów i rachunków strat i zysków oraz udzielenie Zarządowi absolutorium za tenże okres; 5) Zatwierdzenie budżetu na 1938/39 r.; 6) Wybór trzech członków Zarządu i pięciu Komisji Rewizyjnej; 7) Wolne wnioski.

1642

Zarząd Spółki Akcyjnej Steinhagen i Saenger Fabryki Papieru i Celulozy

podaje do wiadomości PP. Akcjonariuszów, że w myśl postanowienia Walnego Zebrania z dn. 21 kwietnia 1939 r.

wydawane są akcje II emisji

w zamian za kupon Nr 10, a to po 2 akcje nowe za 23 kupony Nr 10.

Wydawanie akcji odbywać się będzie wyłącznie w biurze Zarządu Spółki w Warszawie, ul. Smolna Nr 17.

1620

Towarzystwo Zakładów Ceramicznych Dziewulski i Lange

Spółka Akcyjna w Warszawie, ul. Jerozolimska Nr 34

Bilans po dz. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — I Majątek stały: Grunty zł 299 988'31; Budynki: a) fabryczne zł 1 185 465'55, b) gospodarcze zł 82 256'17, c) mieszkalne zł 431 950'76, razem zł 1 699 672'48; Urządzenia techniczne, maszyny i narzędzia zł 1 631 973'98; Inwentarz zakładowy i biurowy: a) żywy zł 2 100'00, b) martwy zł 270 911'10, razem zł 2 370'10; II. Inwestycje nowe w budowie zł 32 797'37; III. Majątek płynny: Gotówka i bankach zł 352 822'22; Papiery procentowe zł 16 469'63; Weksle w portfelu zł 343 003'52; Materiały: a) surowe zł 262 895'43, b) pomocnicze, opałowe i pędne zł 164 771'16, razem zł 427 666'59; Półfabrykaty zł 115 215'24; Gotowe wyroby i towary zł 731 893'70; Dłużnicy: a) odbiorcy zł 385 857'62, b) dostawcy zł 16 692'13, c) różni zł 50 461'18, d) wątpliwe należności: 1) za weksle protestowane zł 24 290'74, 2) inne należności zł 11 191'28, razem zł 488 492'95; Sumy przechodnie: a) wydatki dotyczące okresu przyszłego zł 8 917'49, b) dochody dotyczące okresu bieżącego zł 5 102'15, c) inne zł 463'60, razem zł 14 483'24; IV. Fabryka w Sławiańsku zł 1'00; **Ogółem stan czynny zł 6 427 491'33.**

Sumy pozabilansowe. — 1) Akcje zdeponowane przez akcjonariuszów zł 812 500'00; 2) Papiery kaucyjne przedstawicieli zł 801'00; 3) Różni za papiery procentowe w kaucji zł 2 360'00; 4) Różni za gwarancje zł 67 768'00; 5) Gwarancje różnych zł 96 400'00; 6) Różni za akcepty gwarancyjne zł 10 000'00; **Razem zł 989 829'00.**

STAN BIERNY. — I. Kapitały własne: Kapitał zakładowy zł 2 700 000'00; Kapitał zapasowy: a) saldo z roku ubiegłego zł 635 450'00, b) dopisano w roku sprawozdawczym zł 28 890'00, razem zł 664 340'00; Kapitały rezerwowe zł 35 482'02; II. Kapitał amortyzacyjny: a) saldo z roku ubiegłego zł 1 829 834'56, b) dopisano w roku sprawozdawczym zł 135 137'43, c) odpisano w roku sprawozdawczym zł 10 311'45, razem zł 1 954 660'54; III. Zobowiązania: Wierzyciele: a) dostawcy zł 43 771'81, b) odbiorcy zł 28 523'76, c) różni zł 3 343'30, razem zł 75 638'87; Dywidenda niepodniesiona zł 7 100'00; Sumy przechodnie: a) wydatki dotyczące okresu bieżącego zł 174 021'37, b) dochody dotyczące okresu przyszłego zł 973'05, razem zł 174 994'42; IV. Zobowiązania hipoteczne długoterminowe zł 106 920'00; V. Specjalny rachunek przejściowy różnic kursowych zł 2 474'53; VI. Amortyzacja za 1938 r. zł 129 914'56; VII. Pozostałość zysków z lat ubiegłych zł 109 985'78; VIII. Różnica zysku za 1934 r. doliczona przez Izbę Skarbową w 1938 r. zł 4 711'45; IX. Zysk netto za 1938 r. zł 461 269'16; **Ogółem stan bierny zł 6 427 491'33.**

Sumy pozabilansowe. — 1) Akcjonariusze za zdeponowane akcje zł 812 500'00; 2) Przedstawiciele za złożone papiery kaucyjne zł 801'00; 3) Papiery procentowe w kaucji u różnych zł 2 360'00; 4) Gwarancje u różnych zł 67 768'00; 5) Różni za gwarancje zł 96 400'00; 6) Akcepty gwarancyjne zł 10 000'00; **Razem zł 989 829'00.**

Rachunek strat i zysków za 1938 r.

WINIEN. — Koszty produkcji zł 1 488 622'27; Koszty administracji ogólnej zł 256 340'30; Koszty sprzedaży zł 82 966'41; Koszty kredytów zł 8 202'60; Podatki państwowe i komunalne zł 67 257'82; Świadczenia socjalne w Warszawie zł 28 778'22; Różnice kursowe zł 2'98; Odpisy amortyzacyjne za 1938 r. zł 129 914'56; Straty na odbiorcach i inne zł 20 227'37; Inne wydatki zł 72 427'42; Różnica zysku za 1934 r. doliczona przez Izbę Skarbową w 1938 r. zł 4 711'45; Pozostałość zysków z lat ubiegłych zł 109 985'78; Zysk netto za 1938 r. zł 461 269'16; **Ogółem zł 2 730 706'34.**

MA. — Pozostałość zysków z lat ubiegłych zł 109 985'78; Sprzedaż wyrobów własnych oraz zysk na wyrobach obcych zł 2 556 722'15; Wpływy różne zł 59 286'96; Różnica zysku za 1934 r. doliczona przez Izbę Skarbową w 1938 r. zł 4 711'45; **Ogółem zł 2 730 706'34.**

Bilans powyższy zatwierdzony został przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów w dn. 26 maja b. r. Dywidenda została uchwalona w wysokości 8%, tj. zł 20 od kuponu. Dywidendę po złożeniu kuponu za 1938 r. w wysokości 8%, tj. zł 20 od kuponu, wypłaca kasa Zarządu w W-wie, Al. Jerozolimska Nr 34, w godz. od 10 do 14 w terminie od dn. 1 października b. r.

1622

Zakłady Przemysłowe „Metan”, Spółka Akc. w Warszawie

Bilans na dz. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — Majątek stały: Grunty zł 15 492'51; Budynki zł 21 848'30; Urządzenia techniczne zł 621 024'71; Inwestycje w budowie zł 162 312'69; Inwentarz zakładowy i biurowy zł 6 076'29; Majątek płynny: Gotówka w kasie i w bankach zł 43 361'19; Materiały do produkcji zł 21 693'78; Materiały pomocnicze i budowlane zł 38 937'86; Dłużnicy zł 76 909'57; Maszyny i przyrządy w drodze zł 24 529'95; Różne towary w drodze zł 596'00; Koszty organizacji zł 8 813'75; Sumy przechodnie zł 23 469'88; Strata za 1938 r. zł 9 093'04; **Razem zł 1 074 159'52.**

STAN BIERNY. — Kapitały własne: Kapitał zakładowy zł 325 000'00; Wpłaty akcjonariuszów na powiększenie kapitału przed zarejestrowaniem zł 268 500'00; Kapitał amortyzacyjny zł 961'99; Umorzenie kosztów organizacji zł 4 406'88; Zobowiązania: Akcepty zł 272 402'04; Banki zł 696'00; Zaległe podatki zł 2 420'34; Dostawcy zł 86 209'03; Zadatki odbiorców zł 25 000'00; Akcjonariusze zł 80 000'00; Różni zł 8 015'60; Sumy przechodnie zł 547'64; **Razem zł 1 074 159'52.**

Sumy pozabilansowe. — Kaucja hipoteczna złożona zł 100 000'00; Weksle kaucyjne złożone zł 100 000'00; Zyra wekslowe otrzymane zł 180 000'00; Obligo wekslowe zł 105 000'00; Gwarancje otrzymane zł 65 577'60; Towary do dyspozycji dostawców zł 170'00.

Uwaga. — Ogólna suma zobowiązań zagranicznych zł 96 550'17.

Rachunek strat i zysków za 1938 r.

STRATY. — Odpisy przedmiotów krótkotrwałych zł 3 363'63; Odpisy amortyzacyjne zł 961'99; Odpisy kosztów organizacji zł 4 406'88; Koszty administracji zł 542'81; **Razem zł 9 275'31.**

ZYSKI. — Dochody z gospodarstwa rolnego zł 181'27; Zyski nadzwyczajne zł 1'00; Strata za 1938 r. zł 9 093'04; **Razem zł 9 275'31.**

Powyższy bilans oraz rachunek strat i zysków został zatwierdzony przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów Spółki w dn. 31 maja 1939 r., które również postanowiło wykazaną stratę bilansową przenieść na rok następny i udzielić absolutorium Zarządowi Spółki. W wyniku przeprowadzonych wyborów skład Rady Nadzorczej pozostał bez zmiany, natomiast do Komisji Rewizyjnej w miejsce ustępującego członka Komisji Rewizyjnej Mieczysława Sandmeera wybrano Bolesława Mikulskiego. Kadencja wybranych członków Rady Nadzorczej i Komisji Rewizyjnej trwać będzie jeden rok. 1607

Młyny i Tartaki Wągrowieckie, Spółka Akcyjna

w Wą g r o w c u

Bilans na dz. 30 czerwca 1937 r.

STAN CZYNNY. — Majątek stały: Grunty zł 13 910'00; Budynki: a) fabryczne zł 103 643'23, b) gospodarcze zł 25 670'65, c) mieszkalne zł 48 590'51; Urządzenie techniczne: a) ruchomości — maszyny zł 463 648'64, b) lokomocje zł 10 291'87, c) inwentarz żywy zł 2 976'75; Inwentarz biurowy zł 9 786'99; Majątek płynny: Gotówka zł 3 711'13; Banki zł 26 429'48; Papiery procentowe zł 110'00; Weksle zł 44 977'30; Udziały w bankach zł 1 500'00; Towary: a) surowiec zł 50 837'35, b) materiały pomocnicze zł 23 635'30, c) fabrykaty zł 79 462'08, d) materiał pędny zł 1 764'00; Dłużnicy: a) odbiorcy zł 77 766'02, b) odbiorcy z zabezpieczeniem hip. zł 60 930'53, c) dostawcy zł 11 506'05, d) różni zł 72 636'98; Wątpliwe należności: e) weksle protestowane zł 14 951'28, f) w postępowaniu rewindyk. zł 41 339'54, g) inne zł 1 996'38; Sumy przechodnie zł 572'30; Strata z roku gospod. 1934/35 zł 58 321'79; **Stan czynny razem zł 1 250 966'15.**

Sumy pozabilansowe. — Różni za obligo wekslowe zł 123 831'85.

STAN BIERNY. — Kapitały własne: Kapitał akcyjny zł 250 000'00; Fundusz amortyzacyjny z lat ubiegł. zł 35 984'65; Kapitały amortyzacyjne z roku ubiegłego zł 288 576'49, dopisano w roku sprawozd. zł 11 483'06; Zobowiązania: Wierzyciele: a) zaległe podatki zł 32 475'38, b) dostawcy zł 57 892'96, c) odbiorcy zł 5 887'33, d) różni zł 355 126'20; Depozyt zbożowy zł 13 042'70; Akcepty zł 89 714'50; Banki zł 95 298'12; Niepodjęta dywidenda zł 508'00; Sumy przechodnie zł 4 936'44; Zysk do dyspozycji Walnego Zgromadzenia zł 10 040'32; **Stan bierny razem zł 1 250 966'15.**

Sumy pozabilansowe. — Obligo wekslowe zł 123 831'95.

Rachunek strat i zysków na dz. 30 czerwca 1937 r.

STRATY. — R-k surowca zł 1 636 384'52; R-k kosztów fabrykacji zł 149 319'75; R-k kosztów sprzedaży zł 73 566'26; R-k kosztów ogólnej administracji zł 69 135'38; R-k kosztów kredytowych zł 43 229'91; R-k kosztów utrzymania inwentarza zł 32 823'87; R-k podatków zł 33 524'83; R-k różnic kursowych zł 2 947'09; R-k nieściągalnych pretensyj zł 95 801'70; R-k amortyzacji zł 11 613'06; Zysk zł 10 040'32; **Straty razem zł 2 158 386'69.**

ZYSKI. — R-k produktu zł 2 155 840'69; R-k dzierżaw zł 2 546'00; **Zyski razem zł 2 158 386'69.**

Bilans na dz. 30 czerwca 1938 r.

STAN CZYNNY. — Majątek stały: Grunty zł 13 910'00; Budynki: a) fabryczne zł 35 025'77, b) gospodarcze zł 25 670'65, c) mieszkalne zł 48 590'51, d) w odbudowie zł 92 476'79; Urządzenie techniczne: a) ruchomości — maszyny zł 204 931'74, b) lokomocje zł 5 823'13, c) inwentarz żywy zł 2 213'50, d) maszyny i urządzenia w odbudowie zł 283 271'20; Inwentarz biurowy zł 9 106'99; Majątek płynny: Gotówka zł 113'50; Banki zł 9 084'34; Papiery procentowe zł 110'00; Weksle w portfelu i w inkasie zł 14 266'70; Towary: a) surowiec zł 42 798'18, b) produkty zł 115 517'18, c) materiały pomocnicze zł 21 528'63, d) opał zł 2 540'00; Dłużnicy: a) odbiorcy zł 63 365'14, b) odbiorcy z zabezp. hip. zł 58 715'12, c) dostawcy zł 10'81, d) różni zł 81 474'61; Wątpliwe należności: e) weksle protestowane zł 14 450'66; f) w postęp. rewindyk. zł 40 825'27, g) inne zł 204'29; Sumy przechodnie zł 315'58; Strata z 1934/35 r. zł 48 783'47; **Aktywa razem zł 1 235 323'76.**

Sumy pozabilansowe. — Różni za obligo weksli zł 117 043'61.

STAN BIERNY. — Kapitały własne: Kapitał akcyjny zł 250 000'00; Fundusz amortyzacyjny z lat ubiegłych zł 35 984'65; Kapitał rezerwowy z roku ubiegł. zł 502'00, dopisano w roku sprawozd. zł 182'22; Kapitały amortyzacyjne: a) z roku ubiegł. zł 300 059'55, b) dopisano w roku sprawozd. zł 5 753'64, c) odpisano w roku sprawozd. zł 154 486'27, saldo zł 151 326'92; Zobowiązania: Wierzyciele: a) zaległe podatki i świadczenia socj. zł 27 911'02, b) dostawcy zł 97 917'86, c) odbiorcy zł 6 576'28, d) różni zł 349 654'08; Depozyt zbożowy zł 15 401'50; Akcepty zł 128 312'81; Banki zł 80 659'33; Niepodjęta dywidenda zł 508'00; Sumy przechodnie zł 8 291'58; Hipoteka zł 80 000'00; Zysk do dyspozycji Walnego Zgromadzenia zł 2 095'51; **Pasywa razem zł 1 235 323'76.**

Sumy pozabilansowe. — Obligo wekslowe zł 117 043'61.

Zobowiązania w obcych walutach zł 24 709'53.

Rachunek strat i zysków na dz. 30 czerwca 1938 r.

STRATY. — R-k surowca zł 1 097 801'17; R-k kosztów ogólnej administracji zł 58 166'72; R-k odpisów na fundusz rezerwowy zł 182'22; R-k kosztów fabrykacji zł 117 052'29; R-k utrzymania inwentarza zł 20 535'62; R-k kosztów kredytowych zł 42 123'16; R-k kosztów sprzedaży zł 24 186'64; R-k podatków zł 26 130'86; R-k różnic kursowych zł 0'85; R-k nieściągalnych pret. zł 2 610'70; R-k amortyzacji zł 5 753'64; Czysty zysk zł 2 095'51; **Straty razem zł 1 396 639'38.**

ZYSKI. — R-k produktu zł 1 290 937'98; R-k dzierżaw zł 2 779'50; R-k spalonych maszyn — nadwyżka zł 71 203'87; R-k spalonych budynków — nadwyżka zł 31 718'03; **Zyski razem zł 1 396 639'38.** 1610

II OGŁOSZENIE

Zarząd firmy

„Węgierska Górka” Górnicza i Hutnicza Spółka Akcyjna
z siedzibą w Krakowie

podaje do wiadomości, że Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów Spółki na odbytym w dn. 16 maja 1939 r. zebraniu postanowiło obniżyć kapitał akcyjny

o złotych 2 000 000, czyli z kwoty zł 4 000 000 do zł 2 000 000.

Wobec tego wzywa wierzycieli Spółki, aby wniosli swe ewentualne sprzeciwy w trybie art. 441 kodeksu handlowego w ciągu trzech miesięcy, licząc od daty trzeciego ogłoszenia 1464-24-27

Korzystajcie z poczty lotniczej !!!

Lubelski Syndykat Rolniczy, Spółka Akcyjna, Lublin

Krakowskie Przedmieście Nr 68

Bilans w dn. 31/XII 1938 r.

zatwierdzony przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów w dn. 26 czerwca 1939 r.

STAN CZYNNY. — I. Majątek stały: Nieruchomości: place z 510 175'80, budynki gospodarcze z 990 287'22, urzędzenia techniczne z 77 656'74 = z 1 578 119'76; Budowle na gruntach dzierzawnych: budynki gospodarcze z 42 309'50, urzędzenia techniczne z 37 820'40 = z 80 129'90; Inwentarz zakładowy i biurowy: a) żywy z 7 685'00, b) martwy z 158 128'84; II. Majątek płynny: Kasa z 24 318'78; Książeczki wkładowe na okaziciela z 702'07; Banki z 3 544'21; Papiery % z 1 300'50; Weksle w portfelu z 13 967'81; Weksle w inkasie z 353 902'64; Udziały w innych przedsiębiorstwach z 2 025'00; Towary z 592 979'73; Transakcje zbożowe na giełdzie — remanent z 15 700'00; Dłużnicy: Należności zabezpieczone hipotecznie z 890'00; Odbiorcy — r-ki bieżące z 329 548'90; Dostawcy z 25 506'93; Różni z 29 923'56; Weksle protestowane z 84 319'97; Dłużnicy w rewindykacji z 6 324'46; Inne: Awanse pracowników z 11 743'50; Kaucje: w gotówce z 3 540'10, w papierach wartościow. z 795'00 = z 4 335'10; Weksle grzeźnościowe w proteście z 23 050'00; III. Sumy przechodnie — rozliczenia międzyokresowe z 10 057'68; Razem z 3 358 204'24; IV. Straty z lat ubiegłych z 3 121 570'62; **Ogółem z 6 479 774'86.**

Sumy pozabilansowe. — Weksle w dyskoncie z 197 455'06; Dłużnicy za żyro weksle z 31 500'00; Różni za kaucje z 4 335'10; Towary konsygnacyjne z 82 412'55; Różni za towary konsygnacyjne z 589'50; Towary komisowe z 31'37; Różni za zastawy z 128 402'88; Różni za akcepty gwarancyjne (29 szt.) z 29'00; Różni za gwarancje hipoteczne z 2 116 440'00; Weksle gwarancyjne z 3'00 = z 2 561 198'46.

STAN BIERNY. — I. Kapitał akcyjny z 250 000'00; II. Fundusz amortyzacyjny: saldo z roku ubiegłego z 925 064'86, dopisano w roku sprawozd. z 35 856'96, odpisano w roku sprawozd. z 30 308'31 = z 930 613'51; III. Zobowiązania: Wierzyciele: Akcepty z 83 730'00; Banki z 804 699'68; Izba Skarbowa za podatki z 46 776'84; Dostawcy z 813 987'99; Odbiorcy z 57 272'09; Weksle protestowane z 252'28; Różni z 217 857'94; Pożyczki hipoteczne z 2 234'40; Różni za wpłaty na weksle z 8 884'18; Weksle grzeźnościowe z 35 750'00; Awanse pracowników z 8 072'70; IV. Sumy przechodnie — rozliczenia międzyokresowe z 78 034'31; V. Zysk netto za 1938 r. z 3 141 608'94; **Ogółem z 6 479 774'86.**

Sumy pozabilansowe. — Obligo weksli w dyskoncie z 197 455'06; Żyro weksle z 31 500'00; Kaucje wydane z 4 335'10; Dostawcy za towary konsygnacyjne z 83 002'05; Komitenci z 31'37; Towary w zastawie z 128 402'88; Akcepty gwarancyjne z 29'00 (29 szt.); Gwarancje hipoteczne z 2 116 440'00; Różni za weksle gwarancyjne z 3'00 = z 2 561 198'46.

Rachunek strat i zysków za 1938 r.

STRATY. — Koszty handlowe z 300 535'16; Podatki i świadczenia socjalne z 115 706'84; Procenty z 81 560'94; Koszty sądowe z 762'11; Amortyzacja z 35 856'96; Administr. nieruchomości zlikwidow. filii z 6 446'30; Odpisane należności z 60 531'40; Różne: Strata na sprzed. i zniszcz. ruchomościach, budynkach i inwent. żywym z 36 379'18; Gratyf. kierown. filii i bilansowe buch. z 19 307'00; Remuneracja dyrekcji i pracowników z 19 700'00; Rezerwa podatkowa z 20 000'00; Inne z 15 492'71; Razem z 712 278'60; Zysk netto z 3 141 608'94; **Ogółem z 3 853 887'54.**

ZYSKI. — Zysk brutto na towarach z 548 482'49; Transakcje na giełdzie z 20 386'99; Prowizje komisowe z 828'97; Procenty z 48 954'38; Administracja nieruchomości zlikwidow. filii za lokal z 8 579'74; Odpisana amortyzacja sprzedanych i zniszczonych ruchomości, nieruchomości i inwent. żywego z 30 308'31; Różne: Agentura T-wa Ubezpiec. „Florianka” z 4 113'17; Prowadzenie składu zbożowego z 4 455'23; Zysk na Hurtowni Soli z 1 323'97; Lokal i dzierżawa magazynów z 9 402'01; Zysk na papierach % przy spłacie podatków z 10 955'43; Bonifikaty i umorzenia z 3 098 970'69; Odzyskane należności z 63 215'76; Inne z 3 910'40; **Ogółem z 3 853 887'54.**

Zestawienie zysku brutto na towarach

WINIEN. — Remanent towarów na dz. 1/I 1938 r. z 608 388'64; Zakup z 3 814'190'51; Przewozy z 365 632'30;

Opakowanie z 5 158'21; Prowizje z 14 928'40; Robocizna z 102 445'84; Utrzymanie koni i taborów z 42 625'81; Razem z 4 953 369'71; Zysk brutto z 548 482'49; **Ogółem z 5 501 852'20.**

MA. — Sprzedaż z 4 908 872'47; Remanent towarów w dn. 31/XII 1938 r. z 592 979'73; **Ogółem z 5 501 852'20.**

Walne Zgromadzenie uchwaliło z pozostałego zysku — po pokryciu strat z lat ubiegłych — przeznaczyć na kapitał zasobowy z 10 038'32, na dywidendę (4%) z 10 000'00. 1644

Polskie Towarzystwo Elektryczne

SPÓŁKA AKCYJNA

Bilans w dn. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — Majątek stały: Place z 686 527'86; Budynki z 817 837'28; Budynki w budowie z 4 931'08; Maszyny i urzędzenia z 891 231'90; Ruchomości z 73 975'50; Modele z 16 257'84; Narzędzia z 81 157'30; Majątek płynny: Surowce z 477 249'22; Wyroby w wykonaniu z 245 907'52; Półfabrykaty z 160 711'84; Gotowe wyroby z 29 419'00; Zaliczki dostawcom z 7 182'86; Dłużnicy z 893 214'50; Banki z 64 459'82; Kasa z 95'61; Papiery wartościowe z 3 073'79; Kaucje w gotówce z 1 726'94; Sumy przechodnie z 9 920'42; Strata za 1937 r. z 499 675'22; Strata za 1938 r. z 38 688'25; **Razem z 5 003 243'75.** Wydane gwarancje z 715 413'14. **Ogółem z 5 718 656'89.**

STAN BIERNY. — Zobowiązania: Pożyczki z 2 158 748'90; Wierzyciele z 848 721'18; Zaliczki od odbiorców z 289 984 85; Sumy przechodnie z 80 788'82; Kapitały własne: Kapitał akcyjny z 1 625 000'00; **Razem z 5 003 243'75.**

Zobowiązania z tytułu gwarancji z 715 413'14. **Ogółem z 5 718 656'89.**

Rachunek strat i zysków

WINIEN. — Administracja z 147 348'25; Koszty produkcji z 2 807 599'46; Koszty sprzedaży z 191 463'34; Podatki z 84 313'82; Świadczenia socjalne z 73 967'54; Odsetki wypłacone z 160 005'78; Strata na sprzedaży majątku Spółki z 99 757'51; Różne straty z 80 015'76; Amortyzacja z 180 659'87; **Razem z 3 825 131'33.**

MA. — Sprzedaż z 3 578 453'57; Odsetki otrzymane z 37 109'65; Różnice kursu z 170 435'40; Odzyskane należności z 273'66; Różne dochody z 170'80; Strata z 38 688'25; **Razem z 3 825 131'33.**

Zobowiązania zagraniczne z 2 734 724'76. 1643

Towarzystwo Zakładów Żyrardowskich, Spółka Akc.

zawiadamia, że w dwudziestym losowaniu 5% obligacji Towarzystwa Zakładów Żyrardowskich S A. w dn. 1 lipca 1939 r.

wylosowane zostały następujące obligacje

Nr Nr: 4, 11, 17, 56, 104, 207, 213, 275, 278, 314, 337, 352, 454, 645, 777, 797, 829, 835, 944, 984, 987, 999, 1005, 1011, 1013, 1053, 1095, 1138, 1139, 1146, 1183, 1209, 1215, 1240, 1270, 1275, 1309, 1365, 1431, 1447, 1457, 1458, 1480, 1498, 1500, 1556, 1576, 1577, 1593, 1598, 1641, 1655, 1693, 1738, 1740, 1744, 1773, 1824, 1839, 1912, 1922, 2077, 2079, 2118, 2150, 2183, 2198, 2204, 2219, 2220, 2228, 2244, 2250, 2267, 2276, 2318, 2321, 2367, 2379, 2468, 2479, 2508, 2522, 2579, 2582, 2585, 2594, 2617, 2638, 2676, 2687, 2720, 2732, 2751, 2836, 2877, 2925, 2956, 2980, 3041, 3055, 3056, 3118, 3160, 3165, 3179, 3183, 3201, 3225, 3228, 3292, 3293, 3304, 3323, 3376, 3398, 3423, 3463, 3468, 3488, 3514, 3530, 3547, 3564, 3568, 3570, 3600, 3643, 3658, 3734, 3736, 3755, 3786, 3795, 3800, 3801, 3835, 3881, 3922, 3977, 3982, 4030, 4072, 4129, 4233, 4259, 4294, 4321, 4340, 4372, 4379, 4396, 4402, 4418, 4419, 4477, 4478, 4509, 4517, 4543, 4548, 4612, 4682, 4718, 4731, 4781, 4787, 4867, 4872, 4880, 4891, 4904, 4912, 4948, 4968, 4981, 4995, 5019, 5040, 5049, 5077, 5090, 5092, 5125, 5134, 5183, 5198, 5221, 5262, 5266, 5311, 5336, 5359, 5367, 5420, 5422, 5437, 5505, 5592, 5604, 5690, 5703, 5709, 5720, 5746, 5760, 5769, 5780, 5794, 5839, 5877, 5890, 5948.

Wypłacenie należności za wylosowane obligacje według nominalnej wartości (zł 500 za rubli 500 po konwersji) rozpocznie się z dniem 1 października 1939 r. w biurach Towarzystwa w Warszawie, Traugutta 8. Z dniem tym ustaje oprocenowanie wymienionych wyżej obligacji. 1626

Zakłady Przemysłowe w Tenczynku, Spółka Akc. w Krakowie

Bilans z dniem 31 grudnia 1938 r.

AKTYWA. — Majątek stały: Grunty: pod budynkami browaru zł 12 000'00, pod budynkami fabryki przetworów zł 4 626'00, pod torem przemysłowym zł 301'66, pola i łąki zł 200'00; Budynki: fabryczne browaru zł 144 310'00, fabryczne fabryki przetworów zł 26 980'00, mieszkalne browaru zł 48 528'00, gospodarze browaru zł 86 802'00; Urządzenia techniczne: maszyny i aparaty browaru zł 101 650'65, maszyny i aparaty fabryki przetworów zł 52 731'23, instalacje wodne browaru zł 10 800'80, instalacje wodne fabryki przetworów zł 1 534'08, instalacje elektryczne browaru zł 1 015'00, instalacje elektryczne fabryki przetworów zł 180'00, kufy i kadzie browaru zł 54 374'95, kufy i kadzie f-ki przetworów zł 3 428'00, maszyny i przyrządy w użyciu browaru zł 4 179'50, maszyny i przyrządy w użyciu f-ki przetworów zł 245'00, bocznica, urządzenia i tabor kolejowy zł 12 063'00; Inwentarz martwy zł 25 387'50; Magazyn narzędzi i przyrządów browaru zł 3 572'00; Majątek płynny: Gotówka w P. K. O. zł 87'63; Papiery procentowe zł 6 168'75; Dłużnicy: a) należności w rewindykacji zł 5 330'11, b) różni zł 8 069'19; Strata z lat ubiegłych zł 61'40; **Suma aktywów zł 614 626'45.**

PASYWA. — Kapitał akcyjny zł 250 000'00; Kapitał amortyzacyjny zł 129 662'00; Zobowiązania: a) zaległe podatki zł 14 545'35, b) różni wierzyciele zł 220 360'30; Zysk za 1938 r. zł 58'80; **Suma pasywów zł 614 626'45.**

Sumy pozabilansowe. — Hipoteki obciążające Spółkę zł 25 000'00; Hipoteki na dobro Spółki zł 35 000'00; Wymiary podatkowe w rekursie zł 5 722'64.

Rachunek strat i zysków

STRATY. — Koszty utrzymania zł 6 741'22; Podatki zł 10 010'67; Odpisy nieściągalnych wierzytelności zł 7 517'78; Odpisy amortyzacyjne zł 32 415'50; Różne straty zł 7 058'54; Zysk za 1938 r. zł 58'80; **Suma strat zł 63 802'51.**

ZYSKI. — Czyszn dzierżawny zł 14 705'57; Wpływ na odpisane pretensje zł 293'18; Różnice kursowe zł 389'18; Różne wpływy zł 891'90; Różne zyski zł 47 522'68; **Suma zysków zł 63 802'51.**

I OGŁOSZENIE

Zarząd Babino-Tomachowskiej Cukrowni, Spółka Akcyjna

zawiadamia PP. Akcjonariuszów, że w dn. 2 sierpnia 1939 r. o godz. 16 odbędzie się w Warszawie w biurze Zarządu Spółki przy Placu Napoleona 3

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Zagajenie Zgromadzenia i wybór przewodniczącego; 2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie — po wysłuchaniu wniosków Komisji Rewizyjnej — sprawozdania Zarządu, bilansu oraz rachunku strat i zysków za rok operacyjny 1938/39; 3) Powzięcie uchwał co do udzielenia Zarządowi absolutorium oraz w sprawie podziału zysków za rok operacyjny 1938/39; 4) Wybór członków Zarządu i ustalenie wysokości ich wynagrodzenia; 5) Wybór Dyrektora Zarządzającego oraz określenie jego kompetencji i wynagrodzenia; 6) Wybór członków Komisji Rewizyjnej na następny rok operacyjny i ustalenie wysokości ich wynagrodzenia; 7) Zatwierdzenie budżetu na rok 1939/40 oraz upoważnienie Zarządu do korzystania z kredytów, do zabezpieczenia takowych hipotecznie oraz do przyjmowania solidarnych odpowiedzialności i wydawania solidarnych gwarancji; 8) Ewentualne wolne wnioski akcjonariuszów.

PP. Akcjonariusze, pragnący uczestniczyć w powyższym Walnym Zgromadzeniu, obowiązani są najpóźniej na 7 dni przed terminem Walnego Zgromadzenia złożyć w biurze Zarządu Spółki w Warszawie, Plac Napoleona 3, akcje swe lub świadectwa zastawowe albo depozytowe notariuszów lub instytucji kredytowych krajowych.

I OGŁOSZENIE

Zarząd firmy „Unia“ Zjednoczone Fabryki Maszyn i Narzędzi Rolniczych dawn. A. Ventzki i Peters, Spółka Akc.

w Grudziądzu

ogłasza — w myśl art. 466 K. H. — zamiar złączenia majątków Spółek połączonych tj. Spółki Akcyjnej „UNIA“ Zjednoczone Fabryki Maszyn i Narzędzi Rolniczych dawn. A. Ventzki i Peters S. A. w Grudziądzu, jako Spółki przejmującej i Spółki Akcyjnej

„Kunów“ Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych, S. A. w Kunowie

jako Spółki przejętej.

Grudziądz, dn. 27 czerwca 1939 r.

Zarząd
1624-27-29-31

W. Korzeniewski, Spółka Akcyjna, Grudziądz, Rynek 22/24

Bilans na dz. 31 stycznia 1939 r.

STAN CZYNNY. — I. Majątek stały: Nieruchomości zł 328 010'31; Ruchomości zł 98 675'05; II. Majątek płynny: Kasa zł 3 112'33; P. K. O. zł 4 190'06; Banki zł 598'95; Papiery wartościowe zł 20 177'50; Weksle zł 311 059'60; Towary zł 449 719'73; III. Dłużnicy: Odbiorcy zł 244 213'97; Dostawcy zł 1 081'30; Dłużnicy różni zł 68 202'39; Dłużnicy hipoteczni zł 185'50; Personel za zakupy zł 13 098'15; Sumy przechodnie zł 22'52; **Razem stan czynny zł 1 542 347'36.**

Różni za gwarancje hipoteczne zł 6 448'00.

STAN BIERNY. — I. Kapitały własne: Kapitał akcyjny zł 500 000'00; Kapitał zapasowy zł 167 000'00; II. Fundusz amortyzacyjny zł 113 996'55; III. Zobowiązania: Banki zł 17 176'40; Weksle zł 256'51; Odbiorcy zł 13 209'85; Dostawcy zł 291 146'54; Wierzyciele różni zł 22 101'62; Wierzyciele hipoteczni zł 65 455'04; Weksle zdyskontowane zł 49 860'76; Akcepty zł 68 370'15; Sumy przechodnie zł 1929'88; IV. Zyski: Zysk z roku 1937/38 zł 1 154'57; Zysk 1938/39 zł 230 689'49; **Razem stan bierny zł 1 542 347'36.**

Gwarancje hipoteczne zł 6 448'00.

Rachunek strat i zysków

STRATY. — Koszty administracji ogólnej zł 103 421'79; Koszty działu zakupu zł 75 097'78; Koszty sprzedaży zł 147 261'72; Świadczenia socjalne zł 22 204'71; Ubezpieczenia ognia, i szyb zł 2 538'49; Podatki zł 125 112'35; Amortyzacja zł 7 464'82; Strata na odbiorcach zł 9 976'87; Zysk z roku 1937/38 zł 1 154'57; Zysk 1938/39 zł 230 689'49; **Razem zł 724 922'59.**

ZYSKI. — Zysk na sprzedaży towarów brutto zł 714 505'50; Z kosztów kredytu zł 9 262'52; Zysk z roku 1937/38 zł 1 154'57; **Razem zł 724 922'59.**

Powyższy bilans i rachunek strat i zysków zostały zatwierdzone przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów w dn. 11 maja 1939 r.

1646

Zarząd

„Semperit“ Polskie Zakłady Gumowe, Spółka Akc. w Krakowie

Bilans zamknięcia z dn. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — I. Majątek stały: Budynki fabryczne zł 546 400'00; Maszyny, formy i narzędzia zł 426 601'65; Urządzenia biurowe zł 80 350'00; II. Majątek płynny: Gotówka w kasie, bankach i P. K. O. zł 81 905'35; Papiery wartościowe zł 8 075'00; Weksle w portfelu i inkasie zł 400 622'33; Zapasy towarowe zł 1 034 445'12; Dłużnicy zł 1 099 264'32; Wadia i kaucje zł 8 309'80; **Ogółem zł 3 685 973'57.**

Zabezpieczenia hipoteczne i weksle kaucyjne zł 329 000'00.

STAN BIERNY. — Kapitały własne: Kapitał akcyjny zł 1 000 000'00; Fundusze rezerwowe zł 100 344'80; Zobowiązania: Banki zł 754 584'57; Dostawcy zł 1 300 661'62; Odbiorcy zł 131 104'56; Różni zł 47 169'23; Wadia w papierach wartościowych zł 6 000'00; Sumy przechodnie: wydatki dot. roku sprawozd. zł 152 342'28; Zyski: z przeniesienia zł 48 530'69, w 1938 r. zł 145 235'82; **Ogółem zł 3 685 973'57.**

Zabezpieczenia hipoteczne i weksle kaucyjne zł 329 000'00. Ogólna suma zobowiązań zagranicznych zł 1 940 841'56.

Rachunek strat i zysków z dn. 31 grudnia 1938 r.

WINIEN. — Koszty admin. ogólnej zł 264 436'45; Koszty sprzedaży zł 412 039'69; Koszty kredytów zł 142 318'94; Podatki zł 172 308'28; Reklama zł 116 556'31; Marki ochronne i patenty zł 2 952'72; Prowizja za licencje zł 8 719'49; Odpisy zł 399 696'47; Zysk w 1938 r. zł 145 235'82; **Ogółem zł 1 664 264'17.**

MA. — Towary zł 1 653 553'86; Różnice kursowe zł 10 710'31; **Ogółem zł 1 664 264'17.**

1645

Bank Rujawski we Włocławku, Spółka Akc. w likwidacji

Bilans po dz. 31 grudnia 1938 r.

STAN CZYNNY. — 1) Kasa i sumy do dyspozycji zł 4 463'95; 2) Papiery procentowe zł 102 950'00; 3) Weksle zdyskontowane zł 35 500'00; 4) Weksle protestowane zł 13 020'03; 5) Rachunki bieżące zł 78 325'16; 6) Sumy przechodnie zł 207'20; 7) Ruchomości zł 3 466'51; 8) Należności wątpliwe zł 33 839'11; 9) Straty zł 303 755'72; **Suma bilansowa zł 575 527'68.**

STAN BIERNY. — 1) Kapitały: a) Zakładowy zł 500 000'00; b) Zapasowy zł 12 452'92; 2) Wkłady zł 27 535'82; 3) Redyskonto weksli zł 35 500'00; 4) Sumy przechodnie zł 38'94; **Suma bilansowa zł 575 527'68.**

Rachunek strat i zysków

WINIEN. — 1) Straty z lat ubiegłych zł 277 448'23; 2) Wydatki zł 3 334'85; 3) Odpisy zł 30 875'96; **Razem zł 311 659'04.**

MA. — 1) Wpływy zł 7 903'32; 2) Straty zł 303 755'72; **Razem zł 311 659'04.**

1627

PRACA ZBIOROWA

CHAŁUP NICTWO

MATERIAŁY
UWAGI
WNIOSKI

NAKŁADEM
TYGODNIKA „POLSKA GOSPODARCZA”
WARSZAWA

---

288 STRON DRUKU

CENA ZŁ 8.-

P O L M I N

PAŃSTWOWA FABRYKA OLEJÓW MINERALNYCH

CENTRALA WE LWOWIE, AKADEMICKA 7

D O S T A R C Z A :

BENZYNY: LOTNICZE wysokooktanowe i etylizowane do szybkoobrotowych motorów spalinowych o wysokiej kompresji zwłaszcza dla silników lotniczych, **MOTOROWE** i **MIESZANKI** do napędu pojazdów mechanicznych

NAFTĘ rafinowaną do celów oświetleniowych. „Termolinę” do przymosów, lamp żarowych, latarni morskich itp. **ETER** nadtowy do fabrykacji olejków eterycznych

WYSOKOWARTOŚCIOWE OLEJE do łożysk wirówek mleczarskich, silników elektrycznych, maszyn prądniczych i rolniczych, kompresorów amoniakalnych, lokomobil, turbin wodnych; do silników Diesla, sprzężarek, do turbin parowych, turbopomp itp., do cylindrów maszyn parowych i lokomobil o różnych temperaturach par, do transformatorów jako oleje izolacyjne, w garbarstwie jako oleje garbarskie, do samochodów i motocykli, oleje emulgujące w przemyśle włókienniczym oraz oleje bezbarwne, mające zastosowanie do celów kosmetycznych i farmaceutycznych

SMARY do łożysk kulkowych, do łańcuchów i zespołów kół zębatach, wyciągów kopalnianych, żurawi, wózków oraz w przemyśle lakierniczym i farbiarskim

PARAFINĘ bezwoną do powlekania serów, impregnacji higienicznych kubków i naczyń papierowych oraz do wyrobu środków kosmetycznych i leczniczych

ASFALTY: przemysłowe do różnych celów, do zalewania kabli, akumulatorów i baterii elektrycznych, izolacyjne w budownictwie do izolacji przed wilgocią fundamentów, murów, posadzek i stropów, do izolacji rur gazowych, wodociągowych i kablowych, papowe do fabrykacji papy dachowej, drogowe do budowy nawierzchni drogowych oraz masy asfaltowe do zalewania spoin w brukach, masy kablowe „A” i „B”, „Limbit” preparat do budowy nawierzchni drogowych na zimno

KOPALNIE WŁASNE • GAZOCIĄGI
RAFINERIA W DROHOBYCZU
ODDZIAŁY HANDLOWE W CAŁEJ POLSCE
STACJA BUNKROWA W GDYNI
STACJE BENZYNOWE W CAŁEJ POLSCE